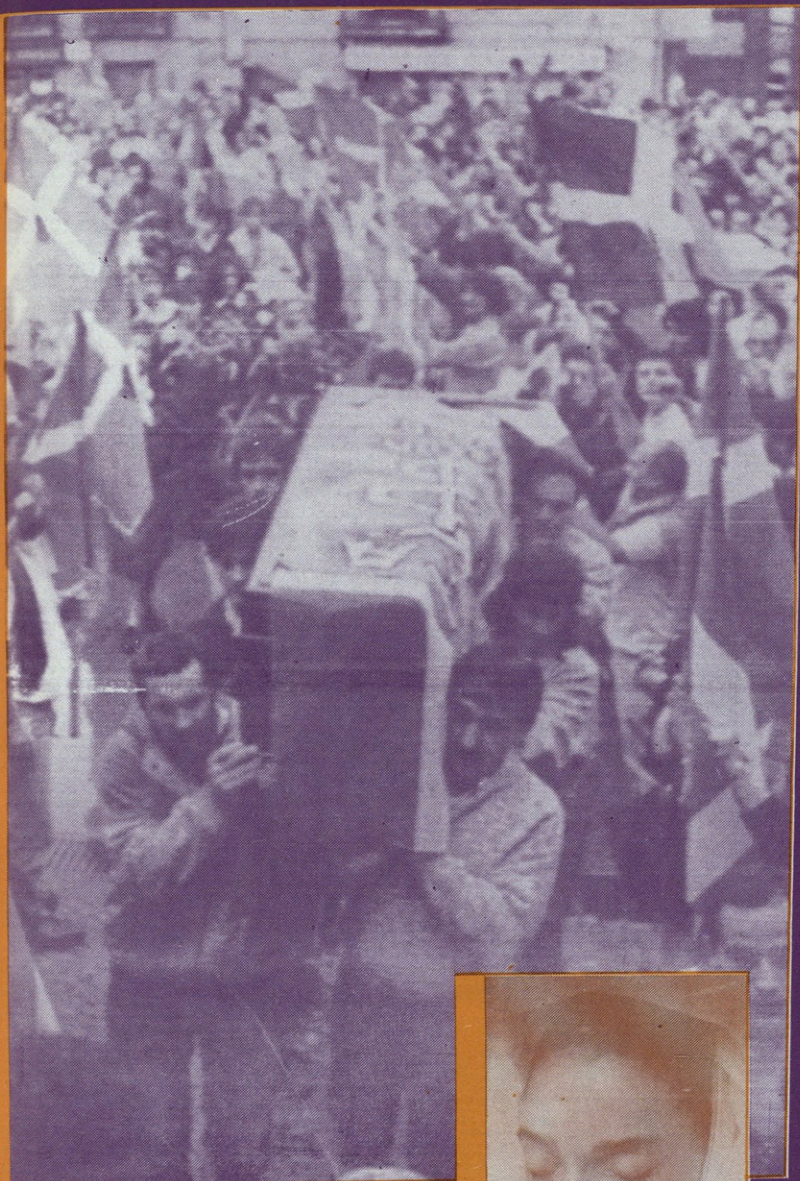

ARGIA

1987 Abuztua 2 — L urtea — 1.162 zenbakia — 145 pezeta (BEZ barne) / 8 libera

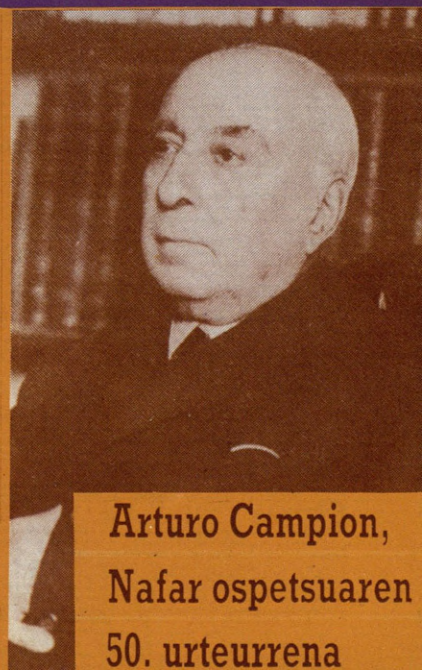
*Gasteizko
lau gaztek*

**Urtebete
Hegoamerika
bizikletaz**

**Gure
hondartzetan
arriskutsua
bihurtu da
itsasoan
bainatzea**

**LUZIA:
GOARDIA ZIBILAREN
METODOAK**

Arturo Campion,
Nafar ospetsuaren
50. urteurrena

EKO

EKO ALTZA

Larratxo Ibilbidea, 96 zbk. ALTZA

S. Juan Bautista Koperatiba

Villas auzoa. Tel. 55 01 99 HERNANI

SUPER AMARA

Isabel II.a, 16 zbk. Tel. 46 11 77
DONOSTIA

EKO ASTEASU

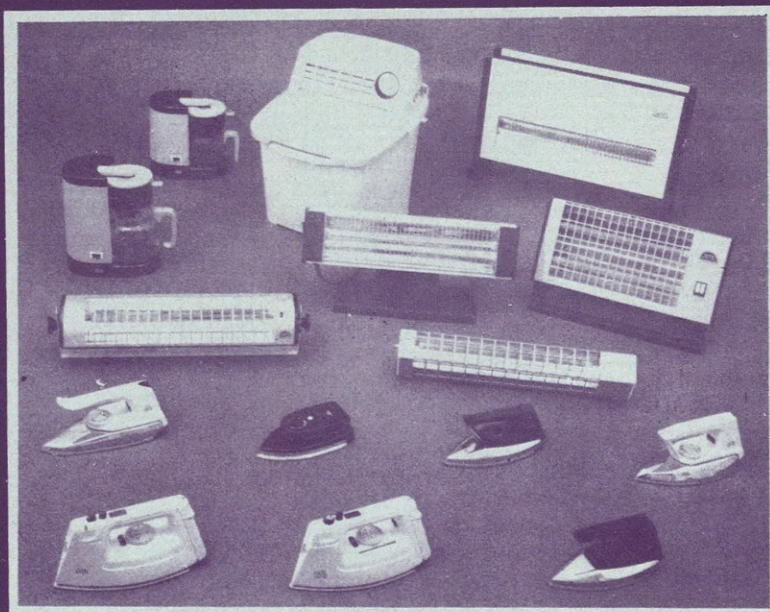
Keelavite Poligonua, z/g. Tel. 69 25 26
ASTEASU

EKO AIETE

Grupo Etxadi. Tel. 21 14 88 AIETE
(Donostia)

Vivodist

Gure elektragailuak

Helburua...

...lehenak izatea.

JATA

JATA

EIBAR ELEKTROGAILUAK L.E.A.
Telex: 38533 — Telef.: (943) 71 82 43 (3 linea)
195 Postakutxa. EIBAR (GIPUZKOA)

1.162. zenbakia

4.— Astegiroa.

POLITIKA

- 12.— Luzia eta Juan Karlos: debaldeko bi heriotz gehiago. **I.Z.**
 14.— Iñaki Ibarrekin elkar hizketa, espulsioren ondoren. **I. Zubiondo.**

NAZIOARTEKOA

- 18.— Jaki autosufizientzia, mitoa ala litekeena? **A. Biskarro.**
 20.— Carmen Junqueira antropologa brasildarrekin. **A. Ugartetxea.**

ERREPORTAIK

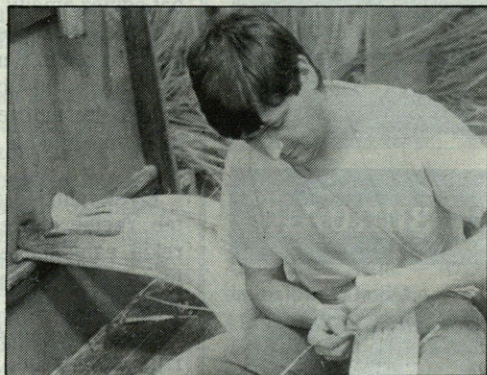
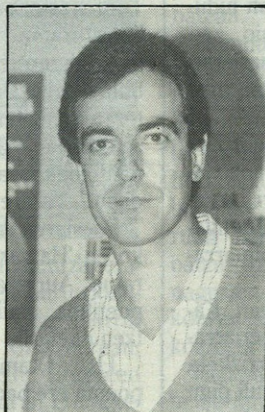
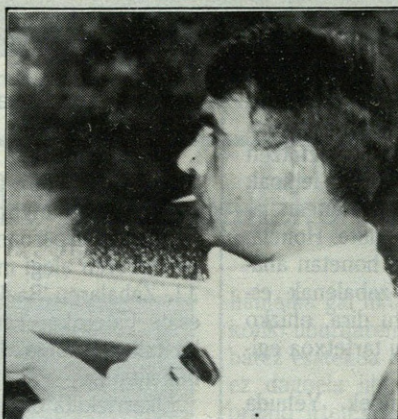
- 22.— Lau gazte gasteitar pedalei eragiten urtebetan Hegoamerikan. **Tx. Andueza.**
 24.— Gure hondartzetan arriskutsu bihurtu da itsasoan bainatzea. **M. Etxaide.**
 28.— Zestagintza, kantxa atzeko eskulana. **A. Barandiaran eta I. Uria.**
 39.— Jon Lopategi: «Pozik eta gozoz nabil bertsolari gazteak trebatzen». **UEUko prentsa bulegoa.**
 44.— Arturo Campion, dossiera. **I. Camino.**

KULTURA

- 53.— Kultur ataria.
 54.— UEU, beste edizio bat arrakastatsu. **Luis.**
 56.— Bertsolariak galtzaile futbol desapioan. **Zaldubi.**
 58.— «Goiart», arte esperientzia bat Goiherren. **J.M. Arano.**
 60.— Kulturaren aste-borrastea.
 61.— Munduaren zabaletik kultura. **J.M. Heritz.**

ETA BESTE

- 63.— Kirolak.
 64.— Bertsoak.
 65.— Denborapasak.
 66.— Azkena.

GAUZA trinkoak baina baita gauza goxoak ere dakartzagu oporrak baino lehenagoko zenbaki honetan. Izan ere, urteroko ohi-turari jarraituz, abuztuan zehar ez dugu alerik kaleratuko **ARGIA**n. Parentesi ez hain luze horretarako, **ARTURO CAMPIONi** dedikatutako zortzi orrialdeko dossiera duzue **44. orrialdean**, baina baita **JON LOPATEGI (39. orrialdean)** edo **IÑAKI IBARRA (15. orrialdean)** bezalako jendearekin elkar hizketa mamitsu eta luzeak. Horrekin batera, udarekin egokiago suertatzen diren gaiak ere badira: **HONDARTZE-TAKO KUTSADURA 24. orrialdean**, edo **ZESTAGINTZA** artesautzauri buruzko erreportaiak (**28. orrialdea**). Horrekin eta gainerako guztiekin iraileko bueltara arte itxaroten jakingo duzelakoan agurtzen zaituztegu **ARGIA**kook.

Jabea: Zeruko ARGIA S.A.L.

ARGIA egiten dugu:

Donostian: Mikel Antza, Iñaki Camino, Jon Barandiaran, Ostaiska Irastorza, Gorka Izeta, Josu Landa, Pablo Sastre, Iñaki Uria, Xalbardin, Pello Zubiria, Joxemi Zumalabe.

Bilbon: Antton Azkargorta, Edorta Jimenez, Karmelo Landa, Laura Mintegi, Iñaki Uriarte, 'Anaitasuna Taldea'.

Gasteizen: Blanca Agiriano, Txotxe Andueza, Irantzu Iriondo, Josu Olano, Pablo Ruiz de Aretxabaleta.

Iparaldean: Ladix Arrosagarai, Mikel Iribarren, Itxaro Borda, Allande Sokarros.

Iruñean: Jon Alonso.

Kolaboratzaileak: Xabier Agirre, Martxel Aizpurua, Itziar Alkorta, Joseba Alvarez, Enrike Amonarriz, Jose Azurmendi, Balere Bakaikoa, Amaia Elozegi, Enbido, Xabier Erro, Xarlot Etxezaharreta, Esther Forcada, Joxean Gezalaga 'Zaldubi', Gure Irratikoak, Tito Irazusta, Irulegi Irratikoak, Koldo Izagirre, Kaki, Asun Larrañaga, Josetxo Lizartza, Loren Loidi, Emilio Lopez Adan 'Beltza', Alfontso Martinez, F.J. Mendi-guren, Bego Montorio, Mikel Nabarro 'Trikuharri', Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Andoni Samiegi 'Murumendi', Joseba Sarriónandía, J.L. Alvarez 'Txillardegui', Mikel Ubillos, Urederra.

Marraskilariek: Joxemi, Julio.

Publizitatea: Maximo Aierbe, Joxe Mari Ostolaza.

Administrazioa: Jon Barandiaran, Agus Barandi.

Ardura teknikoak: Simeon Barroso, J. Jose De Marcos.

D.L.: 80-1963.

Helbidea: ARGIA, Ametzagaña 19 Behea. 20012 Donostia.

Telefona: 28 33 99.

Inprimategia: Gráficas SEMI.

Ale Bakarria: 145 pezeta / 7, libera (BEZ barne).

1987. urterako harpidetza sariek: (BEZ barne)

Hego Euskal Herria.....	5.300 pezeta.
Ipar Euskal Herria.....	360 libera.
Estatu Espainola.....	5.300 pezeta.
Beste atzerriak.....	7.200 pezeta.
Airez.....	11.000 pezeta.

ABUZZTUA 2 ABUZZTUA 9

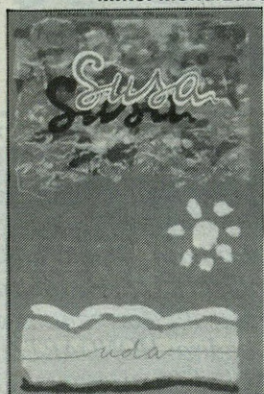
abuztuaren 4ean
ilgora

mareak: (abuztuaren 2an)
gora: 09.56 eta 22.21
behera: 03.45 eta 16.06

eguzkia: (abuztuaren 2an)
irten: 06.58
sartu: 21.31
(ordularen ordutan)

LIBURUAK

Mikel Mendizabal

Aldizkariaren izena: Susa.
Uda

Ezaugarriak: 21. zenbakia,
udako alea 130 orrialde,
400 peza-20 libera.

Pozik hartu dugu Susa al-
dizkari literarioaren azken
zenbakia; are gehiago 21.
zenbakia atera berri dutela
ikustean. Aurrera doaz ba la-
nean aldizkari bitxi honetan.

Denetik dugu azken zen-
bakian: poesia, ipuinak, en-
trebistak, manifestua, en-
tsaiuak, erreferentziak eta-
bar.

Sarrera gisa, uda giro
'usaintsua' eskeintzen digute
eta errealismo ezkutua
doan lehen manifestuan da-
goenari errepasoa egiten
diote. Dударik gabe arrazoi

falta ez dute literaturaren
munduan eguraldi kaxkara
somatzen dela baieztatzen
dutenean. Hala ere leioak
zabalik dituztela, lanean ja-
rraituko omen dute. Honela,
azken zenbaki honetan aha-
lik eta bide zabalenak es-
keintzen saiatu dira, ohizko
ez diren lumen tartetxoa egi-
nez.

Jimu Iturralde, Yehuda
Ha-Levi poesiari buruz en-
tsaioa egiten du. Gizon judu-
tar hau Tuteran jaio zen
XVIII mendearen hasieran
eta bere bizitza bidai luze
bat eginez amaitu zuen.

Omar Nabarro ere entsaio-
an aritu zaigu. Bere lana Ga-
briel Arestiren obrari buruz
egiten du, autore honenga-
nako miresmena azpimarra-
tuz.

Erreferentzien artean, Ka-
teb Yacine idazle aljeriarra-
rekin egindako elkarrizketa
luze eta mamitsua itzuli digu
Bego Montoriok. Ondo da-
torkigu benetan Aljeriar he-
rria kokatzeko, mementu
honetan bere independen-
tziaren 25. urteurrena bete-
tzen bait du.

Erreferentziaz hartu di-
tuzte Susakoek halaber, Tom
Waits, John Updike eta Ma-
rin Sorescu.

Susako zenbaki guztietan
bezala, ipuinek badute be-
rezko pisua. Aipagarria Kol-
do Izagirreren 'Larruazal Be-
rria'. Inprimategiko iratxoek
azken parafada jan egin
diotela enteratu gara. Pena
benetan ipuin arrea delako.

Laura Mintegik 'Larrutik
Ordaindu' ipuina eskeintzen
du kausarako.

Mikel Antzak 'Elur Zuri
Eternalaren Pareko' ipui-
nean, literaturan hainbat eta
hainbat aldiz landu den gaia
lantzen du: amodioa, zora-
mena eta odola; benetan sor-
tzen duela oso giro berezia.

Josu Landaren ipuina ta-
tuai bat bezala erantsi zaigu
gogoan.

Pablo Sastrek 'Hiru Inku-
bo' aurkezten digu eta ber-
tan Europako gau ilunei bu-
ruz hitzegiten du misterio
kutsu batez.

Pako Aristi bere aldetik,

saiatzen zaigu bukaerarik ez
duen ipuin batekin.

Beste zenbaiten ipuin do-
toreak ere ez dira falta, hala
nola Xabier Mendiguren
'Txinoen esperoan', Omar
Nabarroren alegi mingotsak,
J.L. Zabalen 'Bazkalordua',
esate baterako. Tamalez le-
ku faltaz, ezingo ditugu de-
nak aitatatu.

Elkarrizketa dugu aldizka-
ri honen ardatzetako bat.
Tere Irastorza poesiataz eta
literaturataz orokorrean
mintzaitzen zaigu. Egoerak
bultzaturik, erreakziozko li-
teratura egiten omen da gu-
re herrian. Datozen belau-
naldikoek erakutsiko omen
digute, Tereren ustez.

Poesiaren alorrean, Kan-
koren 'Harrar'eko poeta zo-
ratua. Aurrera doa bere lan
poetikoa, maila bikaina har-
tzen duelarik.

J.L. Otamendiren hiru
poema ere badira.

Dac Oragne, Europako
Ipar-Sortaldeko poetaren la-
nen itzulpen doi-doi burutu
dute Susakoek.

Beste zenbait poemen ar-
tean Violet Font eta Arano-
renak.

Azkenik ireki berri duten
'Euskaldunak Poliglota' saila
eta ohizko 'Motxilako Biblio-
teka' non liburu kritika zo-
rrotza egiten den. Ezin aha-
zu ere, Federico Krutwig in-
tektualaren lanari eskein-
tzen zaion saioa Mikel Etxe-
besteren eskutik. Krutwigen
lan itzela errekonozitzeko
ordua omen da.

Bukatzeke, alde grafikoa
nahiko zaindua beti bezala.

Aldizkariaren izena:
Aurrera

Ezaugarriak: Bi hilabetero-
ko aldizkaria, 11. zenba-
kia, 4 orrialde, 25 peza.

E.H.E. (Euskal Herrian
Euskaraz) elkarteak atera-
tzen du bi hilabetero aldizka-
ri hau. Orrialde gutxi baldin
baditu, ez pentsa informazio
urria eskeintzen dutenik, oso
modu usuan azaltzen bait da.

Beti bezalaxe, gogor ager-
tzen zaizkigu EHEkoek az-
ken zenbaki honetan. 1987.
uztailan Jose Maria Gorordo
EITBko zuzendaria izanik,
ETB1 erabat euskaraz egin-
go zela esan zuen eta ETB2
berriaz elebidun. Berriz ere
autoskundeko gezur galanta
besterik ez zen hura, gaur
egungo egoerak erakusten
duen bezalaxe.

Publizitatea eta euskara
aztertzen dute ondoren: aur-
ten Hego Euskalerrian, mar-
txoan izan diren iragarkiak
kontrolatu dituzte.

Lan honetan, ez dira eske-
lak, 'anuncios por palabras'
direlakoak eta errekuadro
txikiak kontuan hartu. Emai-
tzak zoritxarrez, denok eza-
gutzen ditugu gutxi gora-be-
hera, alabaina interesgarria
datu estadistiko txiki batzuk
izatea bai prentsa, erakunde
pribatuak eta publikoak kon-
paratuz.

Ondoren, euskara eta le-
gegintza aztertzen da Euska-
lerriko autonomi elkarteetan.
Ezinbestekoa gogoratzea le-
ge hau Espainiko Konstitu-
zioko 3. artikulua pean
dagoela, beraz dena ondo lo-
turik.

ASTE HONETAN NABARMEN

Gure iraganaldirako futuro balizko bat

Titulua: Un futuro para nuestro pasado

Egilea: J.M. Sánchez Carrion, Txepetx

Argitaletxea: Txepetx

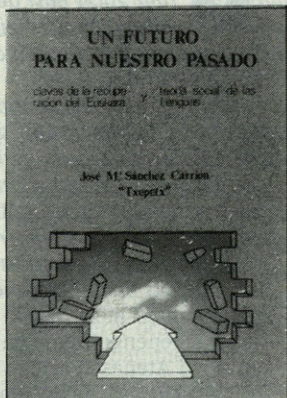
Ezaugarriak: 470 orrialde, 1800 peza.

Euskal Herriak duen soziolinguista teorikoetan osperik gehien hartzen ari den Sanchez Carrionen tesia du gu lan hau, iragan urte ondarean Gasteizko Letra Fakultatean aurkeztu zena. Jakina denez Sanchez Carrion Londonen aritu da lanean bere tesiarako ikasketak egiten.

Nafarroako euskararen hats hantuari eta elebitasunaren arazoari luzaz jazarria den egile honen lanaren laburpen euskaratua azaldu zen berriki «JAKIN» aldizkarian.

Tesiak liburuan dituen 400 orrialdeetan, ideia anitz azaltzen ditu egileak, material osagarria oharretan dakarrela. Guk, ideia guztien artean batzu aukeratu ditugu. Motibapenak, ezagutzak eta erabilpenak elkarren artean duten erlazioa liburuaren atal gehienetan ageri zaigu, hizkuntzaren berreskurapenerako ezinbestekotzat jotzen ditu egileak. Motibapenean hizkuntz alienazioa, gurasoen betebeharra edota kulturaren garrantzia sarritan ditu aitatzen.

Oso kontutan hartzekoa da Sanchez Carrionek egun Euskal Herriko botere politikoa dutenei botatzen dien enbidea. Botere linguistikoa- ren banaketa berri bat gertatu ezean hizkuntzaren aurre- rapausurik ezinezkoa dela

bait deritza. Hizkuntza erabiltzen ez duten buru politikoendako ere bada oharrik lanean barna. Gisa berean, hizkuntzaz egin litezkeen eta egin izan diren erabilketak politikoak gaitzesten ditu deblauki.

Hizkuntzaren munduan hiztunok dugun papera, (elebiduna, kanpo elebiduna, barne elebiduna, ele bakar- dun erlatiboa, elebidun primario, semielebiduna, e.a.) ere xeheki argitzen da. Hizkuntzaren multzoko guztiok zer nolako papera eta egin beharra dugun aditzera ematen du luzaz, azken ataletan bereziki. Geografia linguistikoa- z liburu honetan deus aipatzen ez bada ere, elebitasun bati dagozkion kasu guztien azterketak egiten dira, hainbat kasutan Europan nahiz Afrikan gertatutako normalizazio prozesuen adibideak batera datozelarik. Elebitasunaren barneko tira-bira politikoak, status eta prestigioaren aferra, hizkuntz estandarrarena, diglosiaren kontzeptu gradualak, hizkuntz plangintza eta antzeko

hamaika gai ukitzen dira sakonki liburuaren zehar. Bide batez esatekoa da lan guztia ez dagoela liburu honetan, oraino irteteko direla beste atal batzu heldu den liburu batean.

Hainbat lekutan idatzi da, liburu honetan hizkuntzaren berreskurapena bi belaunalditako kontua dela ageri dela, eta egia da hori. Liburuan hori halaxe ageri dela egia bada ere, esan behar da liburuan horretarako baldintza batzu azaltzen direla, non nagusia botere linguistikoa- ren banaketa ezinbestekoa dela dioen premisa den.

Hizkuntzaren galera eta berreskurapenaren prozesuaren eskema garbi eta ulergarria dakarren liburu hau teoriaren ildotik abiatu da, dokumentazio eta korpusa zinez nabarmenak gertatu direlarik. Teoria guzti horrek eduki dezaken erabilerran datza beraz liburuaren balioa. Eta hori, zoritxarrez, ez dago Sanchez Carrionen eskuetan. Ez ahantz lanaren parte zerbait oraindik plaza- ra gabe dagoela.

Zenbaiten ustez lan honek berebiziko inportantzia izan dezake hizkuntz berreskurapenerako.

— Aizkolegi, — Alen, — Alto de Corral, — Andatza, — Apario, — Armikelo, — Artanda, — Artia, — Arrietabaso, — Arrizurigane, — Atxurbi, — Atzabal, — Atzuria, — Bayo, — Belabia, — Berriaga, — Beyegu, — Bizkargi, — Burga, — Burrettagane, — Busto, — Custodia, — Durakogain, — Encina Lacorba, — Erroilbide, — Eskutxi, — Gaintzorrotz, — Gallanda, — Ganeran, — Gazume, — Gorramendi, — Idorrokia, — Iguzkizko-Muñoa, — Ilso, — Ipuliño, — Irumargarrieta, — Itxogana, — Izaspi, — Jaundel, — Katillotxu, — Kolitxa, — La Garbea, — Leungane, — Lindux, — Lizarreta, — Mariñamendi, — Maza de Pando, — Mendiaundi, — Montemayor, — Montenegro, — Munarrikolanda, Oteixon, — Otxabio, — Otxogorrigañe, — Palogan, — Peña del León, — Peña Lisa, — Pico Mayor, — Repico, — S. Pedro Urkabustaitz, — S. Pelayo, — Satrustegi, — Sesiarte, — Tontorramendi, — Trapalata, — Txaruta, — Ubieta, — Udalaitz, Unamuno, — Unanue, — Urdanaz, — Urdanotako-Tuturre, — Urkita, — Urko, — Urnabitza, — Urreki, — zaballa, — Zaria, — Zuparrobi, — Zuriain.

Titulua: Montes de Euskal-
erri

Egilea: Eusebio Beaskoe-
txea

Argitaletxea: Pyrenaica

Ezaugarriak: 115 orrialde,
700 peza.

«Montes de Euskal-erri» se-

rieko hirugarren liburua atera berri da. Pena hori bai, bakarrik Hegoaldeko mendiak azaltzera; berriz ere bazterturik geratzen zaigu lpar Euskalerria.

Liburuak, gure herriko mendien zerrenda bat es-

keintzen du irudi txiki eta mapa batekin. Ondoren esplikazioa, hartu behar den bidea azalduz eta mendi bakoitzaren zenbait ezaugarriekin. Baina ikus ditzagun azaltzen diren mendien zerrenda:

Hasier Etxeberria,
ETBko kultur
sailaren ardura
zuzentzeko
lemazain handia.

Hasier Etxeberria, euskal kultura elite bihurtuz

Euskal telebista jarraipen pittin batez segitzen duen edonork aurpegi ezagun hau berehala ezagutu duela-koan gaude.

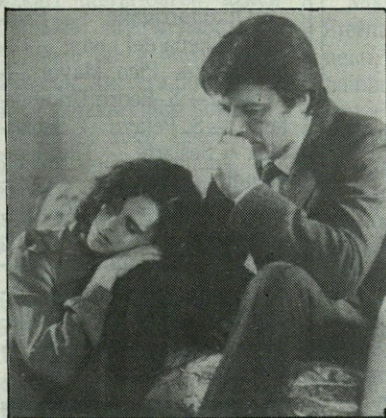
Euskal telebistan gidolari bezala hasi zen eta denboraren poderioz saioak asmatuz eta saltsa honetan buru-belarriz murgildu zaigu, adibide gisa honakoa hauek ditugu: «Zopa Haundi», «Plaza Berri», «Arkupe»... Hasier, egun berri bilaktu zaigu, ETBko kultura arloaren arduradun izendatu bait dute. Honela, literatura eta gastronomiari estuki loturiko gizon honek aldaketa batzu jasan behar izango ditu, «Lapikoka saioa desagertuko da eta hemendik gutxira gastronomiarik gabe geratu beharko» dio Hasier Etxeberriak.

Aldaketekin jarraituz, «Arkupe» saioak ere, itxura

aldaketak jasango ditu eskenarioa eta elkarrizketak egiteko tokiak dexente aldatuko direlarik. «Hala ere, saioak eskeintzen duen postmoderno giroari eutsiko diogu, gure gustokoa delako».

«Era berean, hilean behin saio honen ordezkari bertsolariez eta Euskadiko Bertsolarien Elkartearen laguntzaz eginiko saioa izango dugu» kondatu digu. bertan gertatzen diren ekitalde gehienak jarraitzeko asmoa omen dago. Ea asmotan soilik ez diren geratzen.

Kultura arloan egin eta egiten diren saioez aritu da, «jakin badakit gutxiengo batengana doazela, nahikoa elitistak suertatzen direla baina horrela ikuslego kritiko eta fidel bat lortzen dela uste dut». Honela bada, ea kritika zorrotza izanez harrrera ona jasotzen duten.

Igandez «Zirkulo Itxia». Nortasun aldaketen ondorio latzak ikusgai.

Antzerkiak ere bere lekua kausitu

Orain gutxi hasi da gure txori txikitxo antzerki emanaldiak eskeintzen. beti ahazturik izan den eta gauer ere, ahaztutzen den genero honek, gutxiagorik ez zuen merezi.

Eskuarra den legez emanaldi hauen kalitate, aukeraketa eta abarrez jardun gintezkeen baina guziona begikoarekin asmatzea ere ez litzateke lan xumea bilaktuko. Asteazkenero lan bat eskeini eta honi jarraitzeko boron-daterik agertuz gero batek baino gehiagok eskerrak emango dizkio txori bihurru honi.

Aste honetan «Lysistrata» obra izango dugu. Lysistrata ez da gizaki baten izena «ejerzitoaren desintegratzailea» esanahi duen hitza baizik. Emakumeen askatasunari buruzko lehenengo komedia dugu Aristofan-ek idatzia. Esparta eta Atenasen arteko gerla garaian kokatzen da, Filosofoariekin, artistekin eta zientzia gizonekin elkartzen ziren putek goi mailako klase eraginkor bat osatzen zuten.

Aristofan-ek garai hartako puten ideia onenak pilatzen ditu bere lanan eta Lysistrata-n greba erotiko bat antolatzen da gizonak bakea sina dezaten.

Greziar komediak ezagutzen ditugu: beren ideia handi eta sakonak eta beren mitologia; urtean behin erre-presentatzen ziren Bakoren omenez. Gaur egun antzerki politikoak betetzen duen hutsunea garai hartan beteaz.

Gu eta Lysistrata-ren artean 2.000 urte daude. Ara-zoak beretsuak.

Carlos Saura nagusi

Sarritan ikusi izan ditugu Carlos Sauraren luzemetraiak txori txikiari esker. Azkena aurreko astean ikusi genuen, «Hazi Bealeak» eta aste honetan beste bat izanen dugu. Nolako filma den jakin ez arren zuzendaria nor den jakitea garanti ederrean bilakatu zaigu. Beste gainontzekoak ere honelakoxeak izan daitezen espero besterik ez.

Igandez «Zirkulo Itxia». Jerome Baron-ek bere bazkide izandakoaren pertsonalitatea ordezkatzuko du mendekua egin nahian baina alderantzizkoa suertatuko zaio. Luzemetraia frantses honen zuzendaria: Philippe Ducrest. Antzesleak: J. Sorel, S. Fennec eta F. Anglade.

Astelehenez «Edertasun beltza». Jaiotzatik zahartzaro arte, jabe desberdinen eskuetan ibili den «Edertasun Beltza» izeneko zaldiairen historia. Zuzendaria: James Hill. Antzesleak: M. Lester, P. Lawrence eta R. Palacuos.

Asteartez «Maitaleak alde egiten dizunean». Dibortziatu berria eta maitalea berarengandik alde egin ondoren, bere kabuz bizitza berri bati ekiteari erabakitzen duen emakume batek historia. Zuzendaria: Jeff Bleckner. Antzesleak: V. Perrine, D. Ackroy eta R. Hamilton.

Ostegunez «Stress, bi gizon eta Teresa». Hiru pertsonen turistiko bidaia arzo larritan bilakatuko da pertsonaia baten interesa maltzurra delata. Zuzendaria: Carlos Saura. Antzesleak: G. Chaplin, F. Cebrían eta J.L. Galardo.

Larunbatez «Fritz katuaeren bederatzi bizitzak». Luzemetraia honen ezaugarriarik ez dugu erdietsi ikuslego oroari eskein ahal izateko.

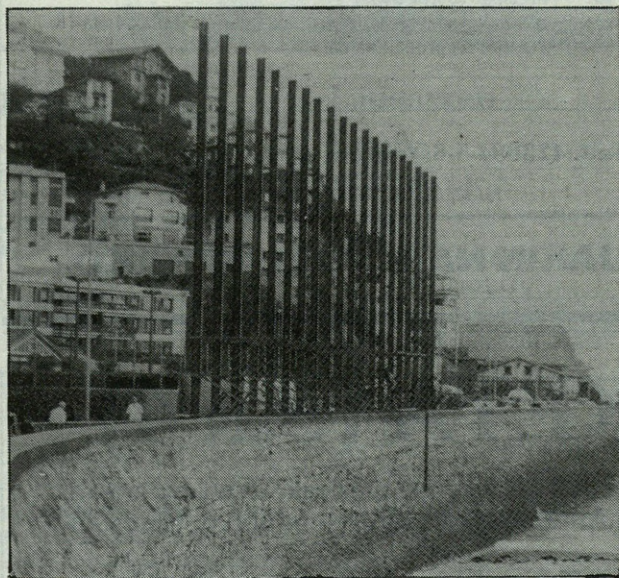
zinema

■ Donostiako Ondarretako ondartzan beste bi pirata film uztaillaren 31 eta abuztuaren 1erako: "Haizea belletan" (Anthony Quinn eta James Coburn protagonisten artean) eta "Piratak", Polanski-rena, respektiboki. 400 metro karratutako pantailan, gaueko 11,30tan... ilargi piratapean.

Oreretako King Kong

abuztua

14 Oreretako King Kong zine klubak abuztuaren 14erako iragarri du bere hurrengo emanaldia. Peter Hyams zine zuzendariaren "2010: Odisea 2" izeneko lana ikusteko aukera izango da. Azken emanaldian Stanley Kubricken "2001, una odisea del espacio" izeneko izan zen, 1965.ean eginiko lana, hain zuzen ere; oraingo honetan berriz, aipatutako horren bigarren zatia. Fikzio zaleentzat beraz, aukera ederra. Emanaldiak Victoria zinemaren arratsaldeko 5,30tan eta iluntzeko 7,45tan, gauez 10,15etan izango dira. Sarriera 125 pezetatan jarriko da salgai.

Bilboko zinematekan

Pelikula hauek iragarri dituzte Bilboko zinematekakoei (Arte Ederren museoan, Kasilda Iturrizaren parkean) abuzturako: 1ean, "Amor sublime" Dudley Nichols-ena, 3an eta 5ean "Neskek ezkontuta beharko lukete" Don Hartman-ena, 6, 7 eta 8an, "In name only" John Cromwell-ena, 11an eta 12an Gabriel Blanco-ren kortometrajeak, 13an eta 14ean "Hiroshima, mon amour" Alain Resnais-ena, gerozenbait egunez itxita egon eta gero, 25 eta 26an "La notte" Michelangelo Antonioni-rena, eta azkenik 27 eta 28an "Beatriz", Anna Sokolowska-rena, Poloniakoa bera. Emanaldi guztiak arratsaldeko 5etan.

antzerkia

Sebastopolekoak

Sebastopoleko titireteroek abuztuko lehenbiziko egunetan herri hauetan arituko direla jakinarazten diete munduko ume eta teatrozale guztiei: 1ean, Donostiako Loiolan ("Sebastopoleko pastorala" rekin), 2an Altzan, 3an Lizarran, 4ean Karkastillon, 5ean Beran eta 6an Gasteizen. A ze marrea!

bertsoak

Zizurkilen eta Billabonan

Abuztuaren 15a larunbata da, eta Zizurkilen sei bertsolari —izengabe, momentuz— arituko dira, bertso kantari. Billabonari txanda 22an egokituko zaio; bertan Lazkao Txiki, Mendizabal, Telleria eta Peñagarikano izango dira.

□ Abuztuaren 1ean, Bizkai-ko Bernan beste bertso saio bat izango da; zein bertsolari bertaratuko diren, ez dakigu momentuz.

□ Abuztuaren 7an, Gipuzkoako Aian, beste bertso saio bat.

□ Hilaren 24ean, beste bertso saio bat, Albisturren.

Altzon

uztaila

31 Ostiral honetan gaueko 10,30tan Altzon bertso saio bikaina, agi denez. Bertan Peñagarikano, Amuriza, Lazkao Txiki, Lopategi, Sarasua eta Telleria arituko dira.

abuztua

1 Biharamunean eta herri berean beste biok arituko dira: Agirre eta Joxe Lizaso. Eguerdiko 1,30tan.

Oiartzunen

abuztua

4 Abuztuaren 4ean, Oiartzunen, herriko Mitxelena eta Amuriza, Lopategi eta Peñagarikano gonbidatuak entzuteko aukera polita duzue.

Leitzan

abuztua

14 Abuztuak hamalau izango dituelarik, Leitzan, Lizaso eta Peñagarikano nor handiagoka arituko dira.

SALOU Negresco hotela

Astebete pentsio osoz: **30.000 pzt.**

Astebete pentsio osoz + Busa: **34.000 pzt.**

CUBA

CUBAKO BIHOTZERA BIRA: 15 egunez pentsio osoz.

— Prezioa: **156.000 pzt.**

— Irteerak: Uztailak 28; Abuztuak 4 eta 18; Irailak 1 eta 8.

LA HABANAN EGONALDIA: 15 egunez.

— Prezioa: **141.900 pzt.**

— Irteerak: Abuztuak 11 eta 25; Irailak 1 eta 8.

EKIALDEKO HONDARTZETAN EGONALDIA: 15 egunez Marazul Hotelean.

— Prezioa: **137.500 pzt.**

— Irteerak: Abuztuak 1 eta 25; Irailak 1 eta 8.

EGIPTO

— 11 egunetako bira.

— Prezioa, gela bikoitzean, pertsona bakoitzeko: **129.900 pzt.**

— Irteerak: Larunbat oro.

MARROKIAR BIRA ZABALA

— Abioia + Bira: **43.500 pzt.**

— **** Hotela pentsio erdiz.

ITALIA SAKONETIK

— 11 egunetako bira, 10 otordu barne.

— Prezioa: **63.900 pzt.**

— Irteerak: Abuztuak 2 eta 30; Irailak 6.

HOLANDA ETA RHIN

— 12 egunetako bira pentsio erdiz.

— Prezioa: **84.400 pzt.**

— Irteerak: Abuztuak 2, 16 eta 30; Irailak 2 eta 16.

JUGOSLABIA

— 15 egunetako bira, pentsio erdiz.

— Prezioa: **93.900 pzt.**

— Irteerak: Abuztuak 1 eta 15; Irailak 6.

PARIS-HOLANDA

— 11 egunetako bira, pentsio erdiz.

— Prezioa: **78.000 pzt.**

— Irteerak: Abuztuak 1, 2, 16 eta 30; Irailak 2 eta 3.

SUIZA-TIROL-VIENA

— 12 egunetako bira, pentsio erdiz.

— Prezioa: **80.900 pzt.**

— Irteerak: Abuztuak 2, 16 eta 30; Irailak 6.

IFAR ERRESUMAK ETA FIORDOAK

— 17 egunetako bira; ostatua, gosaria eta 6 bazkari.

— Prezioa: **145.400 pzt.**

— Irteerak: Abuztuak 2 eta 13; Irailak 1.

TURKIA ESPEKTAKULARRA

— 15 egunetako bira, pentsio osoz.

— Prezioa: **135.800 pzt.**

— Irteerak: Uztailak 31; Abuztuak 7 eta 21; Irailak 4 eta 18.

PANAVISION produktua da.

Urdaneta 11-behea. Telf.:887200.
20240 ORDIZIA

General Etxague 14. Telf.:423884-5-6.
20003 DONOSTIA

Biteri 45-1.ezk. Telf.:524512-81.
20100 ERRETERIA

GURE BULEGOETAN GAITUZU JAKIN NAHI DUZUNERAKO

ARGIA LEHIAKETA (eta 4)

Eta azken galdera hauekin lehiaketari amaiera emango diogu irabazleak izendatu artean:

10.— Non estreinatu zen 1985eko urriaren 11n Andu Lertxundik zuzendutako 'Hamasei-garrenean aidanez' filmea?

11.— Non estreinatu zen 1986ko otsailaren 13an Xabier Elorriagak zuzenduriko 'Zergatik Panpox?' filmea?

12.— Nork irabazi zuen 1986ko martxoaren 23an Donostiako Belodromoan jokatu zen Euskal Herriko Bertsolari Txapelketa Nagusia?

Badakizue erantzun zuzenak EUSKAL KULTURAREN URTEKARIA 86 liburukotearen Kronologia sailean aurki ditzakezuela.

Beno, galderak amaituta, hemendik aurrera zuen kontua da erantzunak bidaltzea. Zozketan parte hartu ahal izateko abuztuaren 30a baino lehen behar ditugu jaso erantzunak, zozketa egun horretan erabakiko baita gure publizitate arduraduna den Maximo Aierbe zintzoaren eskutik. Ba dakizue hiru sari direla banatzekoak ondorengo moduan: Lehendabizikoari, bi lagunentzako hamar egunetako bidaialditxo pentsio osoz Galiza aldeko itsasbazerretara TXINDOKI bidai-agentziaren eskutik. Bigarren eta hirugarrenarentzako bikoteko afaria Donostiako KAIXO sagardotegi-jate-txean.

Zozketaren emaitzak irailaren lehenengo asteko aldizkarian argitaratuko ditugu.

Besterik gabe eta zuen erantzunen zain, gu oporretara goaz. Ikusi arte!

kantaldiak

□Abuztuaren 1ean Portu-
galeten Xabier Garaialde,
gaueko 10,30tan.

□Abuztuaren 2an Txomin
Artola Andoingo San Es-
teban auzoan.

□Abuztuaren 3an Leturia
eta Tapia trikitilariak San
Esteban auzoan.

□Hilaren 8an Barkoxeko
elizan Benito Lertxundiren
kantaldia gaueko 10etan.

□Hilaren 8an Isastin Gon-
tzan Mendibil, gaueko
10etan.

□11ean Maruriko plazan
Gontzan Mendibil, gaueko
10etan.

□Hilaren 16an Itoiz Portu-
galetako San Roke esta-
dion, gaueko 10etan.

□Hilaren 22an Mañarian
Benito Lertxundi, gaueko
11etan.

■ Hilaren 14an Zes-
toan Musika izene-
ko ekitaldiaren barnean
Zestoako bainuetxean
Amaia Zubiria, Paskal
Gaigne kitarra jolea eta
Jean Luis Argus saxo jo-
learen kontzertua izan-
go da, gaueko 10,30tan.

Zestoan "Musika"

Zestoan Musika izeneko
ekitaldia dela eta ere nahi-
ko musika entzun ahal izan-
go da. Abuztuaren 7an ber-
tako bainuetxean Pilar Sua-
rez pianojolea, Justian Os-
borne eta Ingalaterrako
kuerda laukote bat, gaueko
10,30tan. Hilaren 14an leku
berean Amaia Zubiria, Pas-
kal Gaigne kitarra jolea eta
Jean Luis Argus saxo jolea
izango dira, gaueko
10,30tan. 21ean bainue-
txean Irungo Haizea izene-
ko haize kintettoa izango da
eta azkenik, hilaren 28an
Itziar Martinez sopranoaren
kontzertua gaueko 10,30tan
leku berean.

Laugarren

Udako

Musikaldia

Deban

Aurtengo abuztuan
Debako IV. Musikaldia
ekitaldiak kontzertu ugari
eskaingo ditu. Hona
heman Debako musikaldi
horren egitaraua:
abuztuaren 6an Debako
Eliza Nagusian Euskadiko
Orkestra Sinfonikoaren
kontzertua izango da,
gaueko 8,30tan eta Felix
Ayoren zuzendaritzapean.
Abuztuaren 13an berriz,
Debako elizako klaustroan
Victor Martin eta Dimitir
Furnadjev, biolin eta txelo
joleen kontzertua izango
da, gaueko 8,30tan.
Hilaren 20an Eustakio
Iraola tenorea eta Idoia
Garmendia sopranoaren
kontzertuak klaustroan.
27an Christina
Obermayren emanaldia,
gaueko 8,30tan elizako
klaustroan.

■ Bestalde, Udaletxeko Areto Nagusian abuztuaren 17tik 22ra
biatardean XX. mendeko musika entzun ahal izango da.
Kontzertuak arratsaldeko 8etan izango dira. Azkenik, abuztu-
aren 24etik 29ra biatardean Antzoki Zaharrean Kamara Musikal-
dia ospatuko da, kontzertuak hemen ere arratsaldeko 8etan os-
patuko direlarik.

Donostiako XLVIII. musika hamabostaldia

Musika hamabostaldi honen egitaraua zabala bada ere,
honokoak dituzue besteak beste entzun ahal izango diren
obra batzu: alde batetik Victoria Eugenia Udal antzokian
abuztuaren 9an J. Brahmsen Requiem bat eskainiko dute
Orquesta Nacional de España delakoak eta Donostiako Or-
feoiak, Jesus Lopez Cobosen zuzendaritzapean. Hilaren 22
eta 23an G. Rossiniren "El barbero de Sevilla". Hilaren 24an
Chilingirian laukotea eta Nelson Freire piano jolearen kon-
tzertua. Hilaren 28, 29, eta 30ean Bolshoi Antzerkiko Balle-
ta izango da eta 31ean Euskadiko Orkestra Sinfonikoak An-
dra Mari Abesbatzarekin batera Handelen Theodora izene-
ko lana eskainiko dute.

lehiaketak

□Xenpelar Saria.— Eus-
kaltzaindiak berriro "Xen-
pelar saria" iragartzen du
bertso paperak deitu lanen-
tzat. Artengo baldintzak ho-
nokoak izango dira. Bertso
jartzaile bakoitzak gutxie-
nez 8 bertso bidali behrako
ditu. Gaia librea izango da.
Parte hartzaileak nahi adina
bertso paper bidal ditzake
lehiaketara. Bertso hauek
orijinalak eta argitaraga-
beak izan beharko dute. La-
nak bidaltzeko epea aza-
roaren 15ean itxiko da. La-
nak bidaltzerakoan orijina-
lak eta hiru kopia bidaltzea
eskatzen da, sobre itxi bate-
tan izenorde batekin. Egi-
learen izenordea sobre bie-
tan garbi jarriko da kanpo-
ko aldetik. Lanak helbide
honetara bidali behar dira:
Euskaltzaindia, Arbieta, 3,
48008 Bilbo.

□"Iokin Zaitegi" itzulpen
sariketa.— Arrasateko
AEK Elkartek, "Iokin Zai-
tegi" arrasatear idazleari ja-
rraiz, eta itzulpengintza
sustatzeko asmoz, idazlea-
ren izenburua daraman sa-
ria antolatzeari ekin dio. Le-

hiaketa honetan edozein
pertsonak har dezake parte.
Gaia aurtengoz "Bizimodu-
aren hobekuntza" izango da,
"osasuna", "ingurugiroa",
"kultura" eta abar gaiari lot
dakizkiokeelarik. Lehiaketa-
ra, munduko edozein hiz-
kuntzatatik -gaztelatik
ezik- itzulitako idazlanak
aurkeztu daitezke. Jatorriz-
ko testuak 1985, 1986 edo
1987 urtetan argitaratua
egon behar du. Itzulpena ar-
tikulu bat, edo batzuen bil-
duma, edota liburu baten
atal koerenteren bat ere,
izan daiteke, testuaren lu-
zeera gutxienez 12 eta ge-
hienez 20 orrialdetakoa
izan beharko delarik. Lanak
helbide honetara bidali be-
hardira: AED Elkartea, "Jo-
kin Zaitegi" Sariketa. Pablo
Uranga, 4, 20500 Arrasate.

□XIII. Azkue Saria.— Aur-
tengoan ere eleberria, oler-
kia eta ikerlana sailetan Az-
kue sariketa antolatu da.
Oinarriak betikoak dituzue,
halere aipatzekoak dira on-
dokoak. Eleberriaren heda-
pena 125 orrialdetakoa da
gutxienez, olerkiarena be-

rriz 900 bertso lerrotakoa. Bi sail hauetan lau kopia bidali behar dira, ikerlanaren sailean berriz bi. Lanak aurkezteko epea urriaren 31ean bukatzen da. Bidaltzeko helbideari dagokionez, honokoa duzue: bilbo Aurrezki Kutxa, Gran Via, 23, 48001 Bilbo. Sarien arloan, eleberria sailean 900.000 pezeta jasoko ditu lehen irabazleak. Olerkian berriz, 450.000 pezeta. Eta azkenik, ikerlana sailean ere, 450.000 pezeta izango da lehen irabazlearentzat.

□ **Bizenta Mogel lehiaketa Azkoitian.**— Azkoitiako Kultur Elkartek, bertako udaletxearen babesean,

"6.go Bizenta Mogel ipuin lehiaketa" antolatu du. Arauak: -parte hartzaileek 18 urte beteak beharko ditu izan. -Aurkeztutako lanak jatorrizkoak eta argitaraga-beak izango dira. -Lanak udaletxera bidali beharko dira izengoiti batez izenpeturik eta honekin batera, azalean izengoiti bera daraman itxitako sobrean egilearen xehetasunak bidali beharko dira. Lan hauek orriaren alde batetik eta tarte bikoitzez mekanografiaturikoak izango dira, gutxienez lau orri eta gehienez hamar izanik. -Lanak bidaltzeko epea urriaren 31ean bukatuko da.

runbata bitartean irekita egoten da, goizez eta arratsalde, eta igandetan goizetan bakarrik.

Zarauzko udal erakusgelak

Zarauzko udal erakusgeletan badago zer ikusi aurtengo uda honetan. Hona hemen abuztuan zeharrerako egitaraua: Sanz Enean abuztuaren 1etik 30era biartean ospatu berria den Nazio arteko Sariaren erakuske-

ta. Erakusketa honetan sariketa honetan parte hartu duten lanen bilduma bat eskainiko da. Torre Luzea izenekoan berriz, abuztuaren 5a bitartean Iruñako Isidro Lopez margolariaren lanak izango dira ikusgai, abuztuaren 7tik 19ra bestalde, Bilbo Ines Medinaren margoak eta abuztuaren 21etik irailaren hasierarte Zarauzko artistei egokituko zaie bere txanda. Aste-

gunetako ordutegia eguerdiko 12etatik ordubiatara bitartekoa izango da eta arratsaldeko 7etatik 10etara bitartekoa. Besterik jakin nahi izanez gero dei ezazue San Eneako telefono honetara: 835950.

■ Baionako Arpege galerian (Marsan karrikako 6garrean), Unai San Martinen lanak izango dira ikusgai abuztuaren 14a bitartera arte. Ordutegia arratsaldeko 3etatik 7etara bitartekoa.

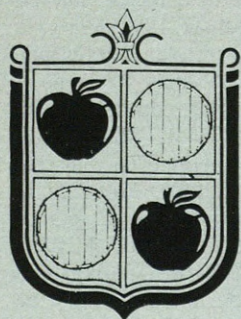
arte

Bilboko Arte Ederren museoa

Abuztuan zehar bi erakusketa hauek egongo dira denon ikusgai museo ho-

rretan: Nagel-en obra grafiko guztia batetik, eta kartel erakusketa bat bestetik. Bestalde, hilaren 15etik aurrera, Morrás-en

lanak ere ikusi ahalko dira leku berean. Arte Ederren museoa Kasilda Iturrizaren parkean dago, Bilbon, eta asteartetik la-

GURUTZETA

Sagardoak

Etxean sagardoa behar duzu.
Eta sagardotarako, Astigarraga.
Ezagutzen al duzu gurea?

JOSE GOÑI URREAGA

Gurutzeta etxea. Telf. 552242

ASTIGARRAGA

ikastaroak

• Musika barrokoa, txirula eta ganbarako musikaz ikastaroa.—

Abuztuaren 3tik 8ra bitartean Iruñean izenburuan aipaturiko musika ikastaroak ospatuko dira. Musika Barrokoaz arduratuko den irakaslea Maria Teresa Chenlo izango da. Beste irakasleak berriz, Madrona Elias eta Colette Harris izango dira. Ikastaroari amaiera emateko bertan parte hartzen duten ikasleek kontzertu bat emango dute abuztuaren 12an.

• **Abuztuan ere lan egiten AEK-koak.**— Abuzturako ere AEKk euskara ikasi nahi dutenentzat hainbat barnetegi prestatu ditu. Honela hilebete honetan joan daitezkeen tokietariko batzuek hauek dituzue: Leitza (5, 6 eta 7. mailak), Lesaka (5, 6 eta 7. mailak), Amezketak (2, 3 eta 4. mailak) eta Abaltzisketa (EGA eta 5, 6 eta 7. mailak). Ikastaroen prezioa 20.000 pezetetatik 30.000 pezetetarainokoa izan daiteke. Ikastaro hauetan parte hartzeko aurretik 200 ordu euskara ikasten egona izatea edo ta lehen bi mailak gaindituak izatea beharrezkotzat jotzen da. Informazio gehiago telefono zenbaki hauetan: (943)283988 Donostian, (948) 222246 Iruñean, (945) 288922 Gasteizen eta (94) 4244870 Bilbon.

jaiak abuztuan

1ean: Mendexan, Lodosan eta Aranaxaten.

2-3an: Ezpeletan, Baigorri, Bildozen, Kanbon, Larraulen, Oiartzunen, Lizarran, Etxarrin, Beran, Azpiroz, Larragatan eta Murietan.

4ean: Gasteizen, Berangon, Gaztelun, Donamarian eta Erdozain.

5ean: Itziarren eta Buñuelen.

6an: Lanestosan, Gorliz, Frunizen, Getarian, Zarrakatzelun, Errazkinen, Esainen, Fustiñanan eta Garzaron.

7an: Aian eta Ariben.

8an: Mañarin.

9-10ean: Getxon, Gueñesen, Zaratamon, Marurin, Bastidan, Baionan, Omizen,

Berstegin, Ikaztegieta, Zangotzan, Zigan, Artazan, Lizasoainen, Oderizen eta Uskarresen.

11an: Sunbilla eta Orokieta.

12an: Donostian eta Zarautzen.

13an: Lujon eta Errespalditzan.

14ean: Gernikan eta Deban.

15ean: Laudion, Elvillarran, Langraitzen, Arzubia, Amurion, Arrankudiaga, Galdakaon, Mallabian, Muskizen, Sopuertan, Balmasedan, Portugaleten, Meñakan, Barakaldon, Lhutson, Urten, Garazin, Ainhoan, Alduden, Urepelen, Askainen, Bidarten, Lekuiñen, Heletan, Adunan, Aretxabaletan, Hernialden,

Aizarnan, Itsasondon, Zumarragan, Albizturren, Bidegoianen, Elgetan, Balarrañen, Orendainen, Buñuelen, Olbanosen, Tafallan, Amaiurren, Zugarramurdi, Arraiotzen, Anizen, Oronozen, ezkurran, Zubietan, Aranazen, Etxalarren, Goizueta eta Unzun.

16an: Gabirian, zerainen, Aldaban, Azedon, Aldaban, Arostegin, Belaskoainen, Arajan, Asiainen, Beunzan, Cabanillasen, Etxalarren, Jaunsararen, Jaurrietan, Murtxanten, Sansoainen, La poblacionen, Montegudon, Murillon, Orbaran, Allabarren eta Bianan.

17an: Ondarrun eta Bilbon.

18an: Ezkiroz eta Goianon.

20an: Atarratzen eta Tulebrasen.

22an: Liberrin eta Olaberrin.

23an: Oionen, Itxasun, Millafrangan, Arruzkin (ar-

tzain festa), Zegaman, Elgoibarren, Narbarten eta Sanbartolomen.

24an: Landan, Lapueblan, Okondon, Baños del Ebron, Lagran, Ean, Ugaon, Areatzan, Amezketan, Ibarrran, Itsason, Larrunén, Marzillan, lekaroz, Barasoainen, Beorburun, Gorritin, Larrangozen, Olorizen, Olzan eta saigosan.

25ean: Cuartangon, Antzuolan, Izurdiagan eta Leatzen.

27an: Ribavellon.

28an: Erandion, Eloorrion, Berrobin, Brinkolan, Aizpurutxon, Legasan eta Bidangozen.

29an: Betolazan, Aulestin, Sestaon, Bakion, Gortzelan, Olaberrin, Errezilen, Zaraitzun, Aberinen, Arazurin eta Atallon.

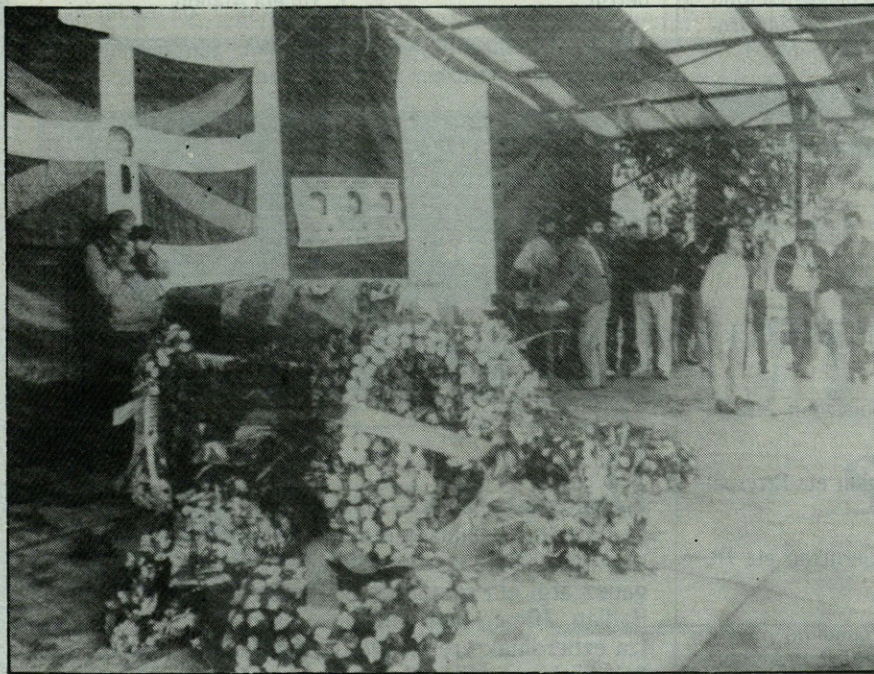
31an: San Salvador del Vallen.

Donostiako jaiak.— Hilaren 9an emango zaie hasera Donostiako jaiak. egun honetan suzko trakarekin hasiko dira jaiak. gero txistularien alardea izango da. gauez argi eta soinuaren ikuskizun handia Konyxako Badian. **10**ean, haur jaialdia, Kaiako jai lekuan ekin-tza ezberdinak ere izango dira fanfarre eta guzti, euskal ikuskizun folklorikoa, eta gauen suak. **11**ean, estropadak, herri kirolak, kontzertuak eta suak izango dira. **12**an, Donostia-Donostia ziklismo klasika, musika eta suak dira egun honetan izengo diren ekintza garrantzitsuenak. **13**an, zezen suzkoaren entzierroa, bakilak eta suak. **14**ean, Antiguoko Gau Krossa, Salbe Nagusia eta suak. **15**ean, estropadak eta suak. **16**ean, buruandi eta erraldoiene konparsa, musika jaialdia Kontxan eta suak berriz ere urte honetako festak amaitzeko.

Luzia eta Juan Karlos: debaldeko bi heriotz gehiago

Lutxi Urigoitia eta Juan Karlos Garzia Goenaren heriotzekin jo zuen hondoa joan den aste odoltsuak. Aurretik zetorren juezen eta polizien arteko istiluari, Madrilgo politika antiterroristaren emaitza odoltsua gaineratu zaio, aldi berean ETAk bere indar agerpen garratz bat burutu duela-rik.

Otxandion mundua bildu zen Luziari azken agurra egin eta protesta gogor egiteko.

Juan Piqueras juezak Luzia Urigoitiaren heriotzaaren gorabeherak azkar argitzea beharrezkotzat jo zuen, eta fiskala —Zabaltzaren hilketak zela-eta ezaguna den Fermin Zubiri— eta forentsea hartuta Intxaurrendoko koartelera joan eta detenituei galdetzen hasi zenean,

presoei ematen zitzaizen tratua frogatzeko oso jarrera sendoa agertzen zuela pentsa zitekeen. Gipuzkoako gobernadore Goñi Tirapuren erreazio haserretuak ere aurretik egindako beste zenbait deklarazioren itxura zuen, gogorragoa. Lutxi Urigoitia bertatik eginda-

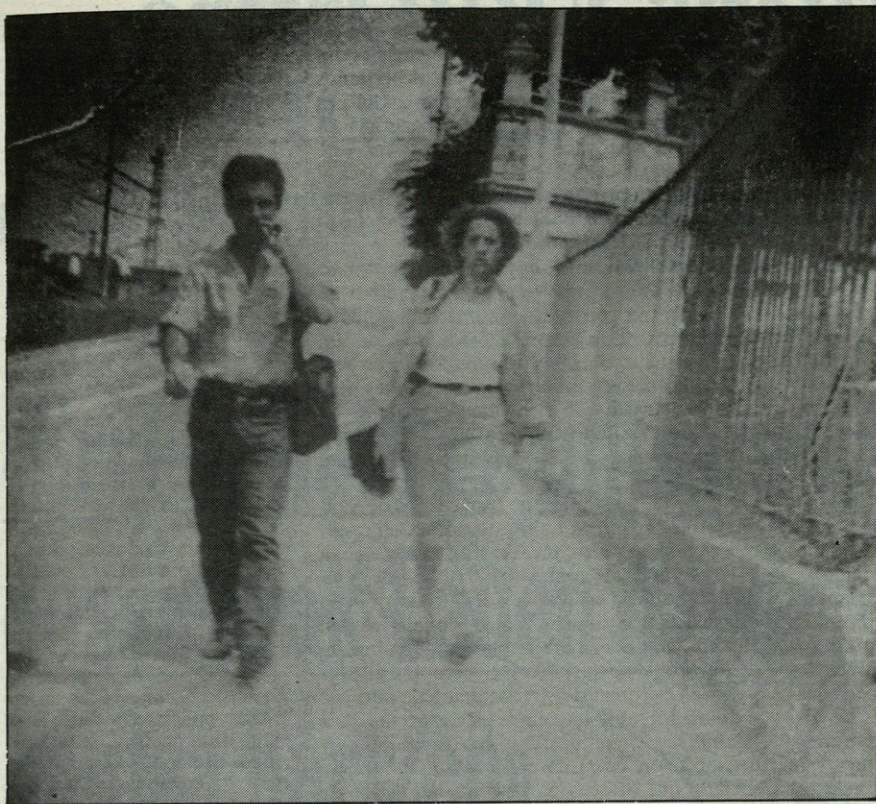
ko tiro batez hil zutela zioen berria, ordea, bonba bat bezala erori zen.

Donostiatik Eibarrera korrika

Uztailaren 23ko goizaldean gertatu zen Luziaren heriotza. Trintxerpen, eta herria alde guztietatik Guardia Civilek hartuta zegoela. Osteguneko egunkariak ezin hartu izan zuten albistearen berri orrietan, baina berehala zabaldu zen «Donosti» komandoaren erorketan neska gazte bat hila zela tiroketan. Egun horretan bertan Goñi Tirapu gobernadoreak enbido handi bat egin zien juezei: Piqueras juezak ordutan eduki zuela indar polizialen ikerketa geldituta, haiei interrogatzera joateagatik.

Aurreko astean Barne Arazoetako ministraritzatik juezei egotzitako inefikaziari, salaketa gogor hau gaineratzen zitzaion. Polemika martxan jarrita, juez batek galdetzeko hartutako denbora sekula ezin dela oztopotzat hartu zioten komunikabide batzuek, eta beste batzuek aldiz formalkeriak utzi eta poliziaren efikazia bultzatzea behar zutela juezek, beti horien aurrean fidakaitz agertzea alde batera utzita.

ETAk kontrapuntu espektakularra ipini zion eztabaidari ostiralean: Eibarraren Guardia Civilak duen koartela aidean joan zen, justu barruan zeudenak ateratzeko denbora eman ondoren. Libanoko estilo garbian, «Zabaltzen» etxearen furgoneta batek egin zuen aurrean eztanda. Goñi Tirapu berriro mikroen aurrean: berehala identifikatu ahal izan omen ziren Eibarkoaren egileak, aurreko egunean harrapatutako etakideen esanetatik, baina juezaren eskusartzea egon zitekeela atentatu berria egin aurretik haiek ez harrapatzearen oinarrian.

«Diario 16» en lehen orria joan den astelehen honetan: Guardia Civilak eskainitako argazki bat da, ezkututik aterea, eta bertan agertzen da, Estanislao Etxabururekin batera, Luzia, hil baino lau egun lehenago.

Lutxi Urigoitia detenitu ondoren hil zuten

«El Independiente» astekariko titularrak beste dimentsio bat eman zioten Goñi Tirapuren jokabideari: Luzia Urigoitia bi tiroz hil zuten eta bata garondan jo omen zioten.

Lehendabiziko bertsio ofiziala hankaz gora jarrita zegoen. Gertakizunak azkar argitzea eskatzen zen, Gasteizko Gobernuako Retolaza kontseilariak zioenez «hori egia izatekotan, borroka antiterroristan urteetako atzerakada egiten genuke, Joseba Arregiren kasoarekin bezala», jendeak joan den urtean autopistan guardia civilek hildako Bakartxo Arzelus gogoratzen zuten.

Asteburuan zehar, berriz ere, pozoinketa informatiboa zein lotsagarriki egiten denaren lekuko izan gara euskaldunok. Zenbait komunikabide idatzizkoak Lutxiren «afusilaketa sumarioa» salatzen zuten bitartean, larunbat eta igandean irrati eta telebista ofizialek egiten ziren komentarioetan Piqueras juezen eta Goñi Tirapuren arteko eztabaida detentutako «Donosti» komando-ko partaideen osasun-egoerari eta Eibarko atentatuari lotuta interpreta-zen zuten.

Iganderako, dena dela, GCaren burua, Roldan, gertakizunak argitzeko interesik handiena berek zeukatela esplikatzen hasi zen, eta asteleheneko egun-

karietan Luzia hil zuen guardia civilaren bertsio berria zetorren. Ez zen jadanik tiroketa bat izan: lurrean arrastaka zeramala, Lutxik tiro bat egin eta guardiari txalekoan emanik honek gertutik sabelean jo zion tiro bat, ondoren Lutxik beste tiroa egin eta guardiak buruan errematea jotzeko. Aldaketa handia.

Bertsio ofizialak dantzak eta jendea galdezka

Baina auzotarrek diotenez, eskilaretatik behera zekartela hil zuten Luzia Urigoitia. Zenbait komunikabidek aipatzen dituen lekukoek ustetan, guardia civil bakar baten ekintza izan zen, ondokoek «ez ezak hori egin» edo «ez hadi animalia izan» esaten zioten bitartean. «Egin» egunkariak aipatzen zuen inguruko irratizale batek aldiz guardia civilen buruari entzun zien «matadlos a todos y luego nos emborracharemos» aholkua ematen.

ARGIA hau kaleratzerako kalean izanen da, seguruenik, forentsearen azterketaren ondorioa eta juezak ordura arte ikertutakoaren emaitza. Hala ere, saltsa hasita zegoen lehenagotik balaren nondik norakoaz, armatik burura zegoen distantziak eta abar. Nahiko garbi dirudi forentseak autopsian Lutxiren buruan suaren markak zeudela iku-

sita juezari abisoa pasatu ziola. Baina tiroaren nondik norakoa ikusteko dago. Zenbait komunikabidek tiroa garondan izatea bera hainbeste azpimarraztea zenbaitek susmagarri ikusten du: beste direzio batean buruan gertutik emandako tiro bat ere derrigorrez hiltzekoa izango zen, eta garondan jo ez zutela frogatuz gero, ez ote litzaioke hasierako alarmari indarra kenduko?

Afusilaketa sumario hau konfirmatzen, ez litzateke izango Guardia Civilak horrela jokatzeko duen lehen aldia. Kasoak ugariak dira, eta atzerrietan ere oso erabilia da sistema: bat edo bi garbitu eta norbait bizirik utzi, «kantatzeko». Beste arazo bat da ea alderdi politikoak, juezak eta populazioa azken finen, hori ametzeko prest egongo ote den. Ezetza kalkulatzeko, kasoa ahalik eta gehien nahaspilatzea litzateke hilketa bultzatu dutenen helburua.

GALen ekintza berriak zer esan nahi du?

GAL berpiztu zen, berriz, ostirale goizean, artean Lutxiren gorpua bero zegoela. Juan Karlos Garzia Goena tolosarra hil zuen, bere auto azpian ipinitako bomba baten bidez. GALEk bera izatea behin eta birritan baieztatu du, baina medio ofizialek ETA izan zitekeela sujeritu da, reintsertatzeko bidean omen zegoela eta.

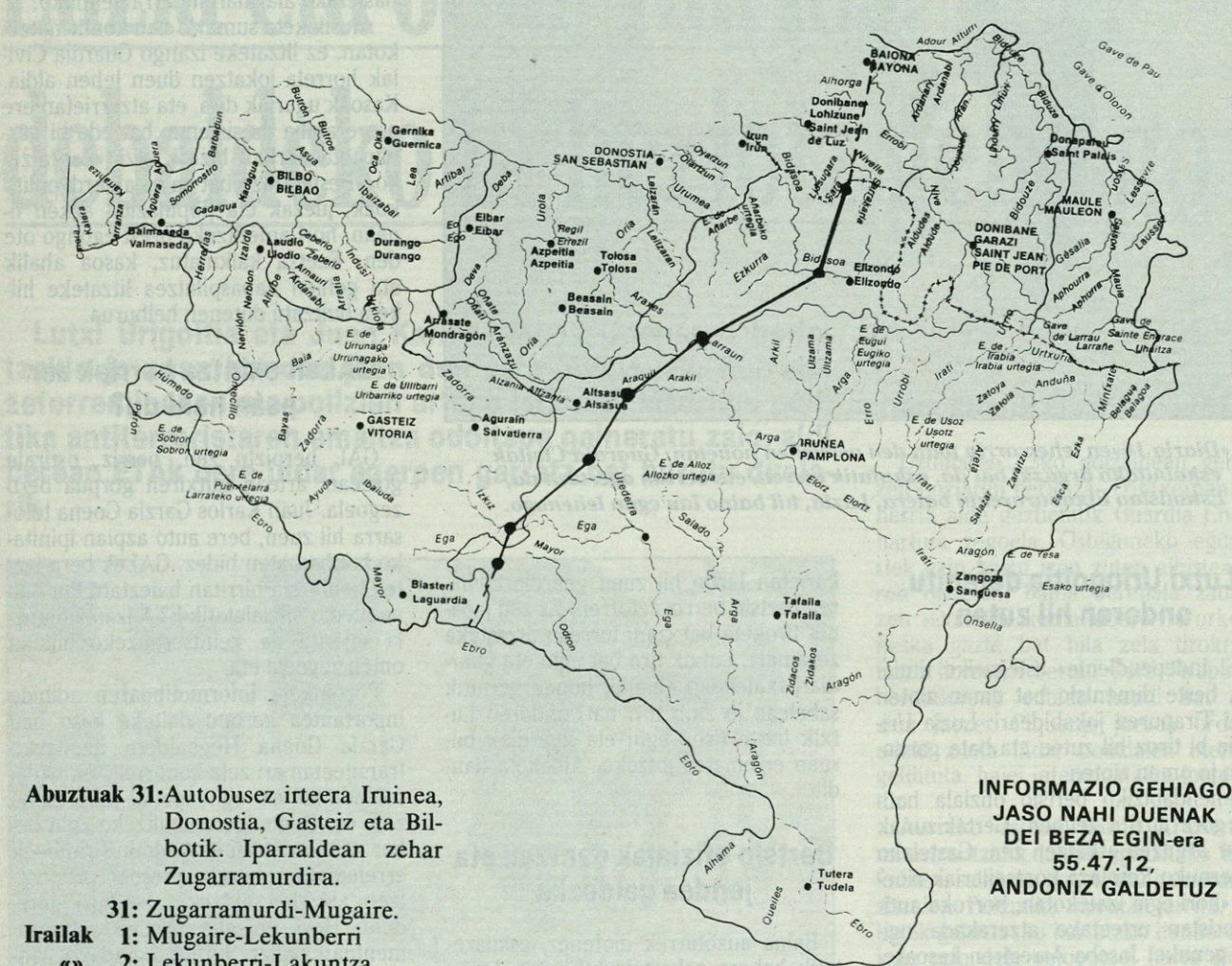
Pozoinketa informatiboaren adibide inportantea gertatu daiteke kaso hau Garzia Goena Hegoaldera itzultzeko tramiteetan ari zela konfirmatzen bada: soldadutza ez egiteagatik ihes egina zen, eta Hegoaldera itzultzeko egin behar zituen tramite administratiboek errefuxiatuei bezala presoei proposatzen zaizkien bideekin zerikusi gutxi dute. Hori horrela, GALen relantza-mentuan «killer» horiek egindako hankasartze bat izan daiteke edo alderantziz, ongi kalkulaturako operazio batean Juan Karlos Garziak intoxikazio maniobra baten aitzakiatan galduko zuen bizia.

Bi kontsiderazio, azkenik, joan den asteko gertakizunaz. Bata: Guardia Civilak bere ekintzak filmatu eta materiale propagandistiko bezala erabiltzen di-tuela.

Bigarrena, GALen agerpen hau zertara datorren galdera. Alde batetik Eugenio Etxebeste Aljeriara joatean negoziazio bidea ireki nahi dela itxura ematen denean, estradizio «urjentziako» en bideari GALen atentatua gaineratu zaio. Negozialetaren aurrean Madrid aldean ere ez daude deniak ados.

ME

Abuztuaren 30an hasi eta Ira

Irailak 31: Zugarramurdi-Mugaire.
1: Mugaire-Lekunberri

Irailak 1: Mugaire-Lekunberri
«» 2: Lekunberri-Lakuntza.
«» 3: Lakuntza-Zudaire

«» 2: Lekunberri-Lakuntza.
«» 3: Lakuntza-Zudaire.
... 4: Zudaire-Kennedy.

«» 2: Eekuntzei-Lakuntza.
«» 3: Lakuntza-Zudaire.
«» 4: Zudaire-Kanpetzu.
«» 5: Kanpetzu-Kodes.

«» 4: Zudaire-Kanpetzu.
«» 5: Kanpetzu-Kodes
Eta ondoren festa l

«» **5: Kanpetzu-Kodes**
Eta ondoren festa
ibaiaren hertzean

Eta ondoren festa
ibaiaren hertzean

ibaiaren hertzean.

OHARRAK:— Gauero aterpeak izango dira lo egiteko.

- Trasteak eramateko furgoneta bat izango da.
- Bakoitzak bere janariaz arduratu beharko du.
- Ibilaldiaren bukaeran autobusak jarriko dira itzultzeko.
- Umorea eta mendi giro ederra ez da faltako.

Abuztuak 31:Autobusez irteera Iruinea, Donostia, Gasteiz eta Bilbotik. Iparraldean zehar Zugarramurdira.

31: Zugarramurdiko Murgino

INFORMAZIO GEHIAGO
JASO NAHI DUENAK
DEI BEZA EGIN-era
55.47.12,
ANDONIZ GALDETUZ

«» 5: Kanpetzu-Kodes
Eta ondoren festa Ebro
ibaiaren hertzean.

elkarrekin

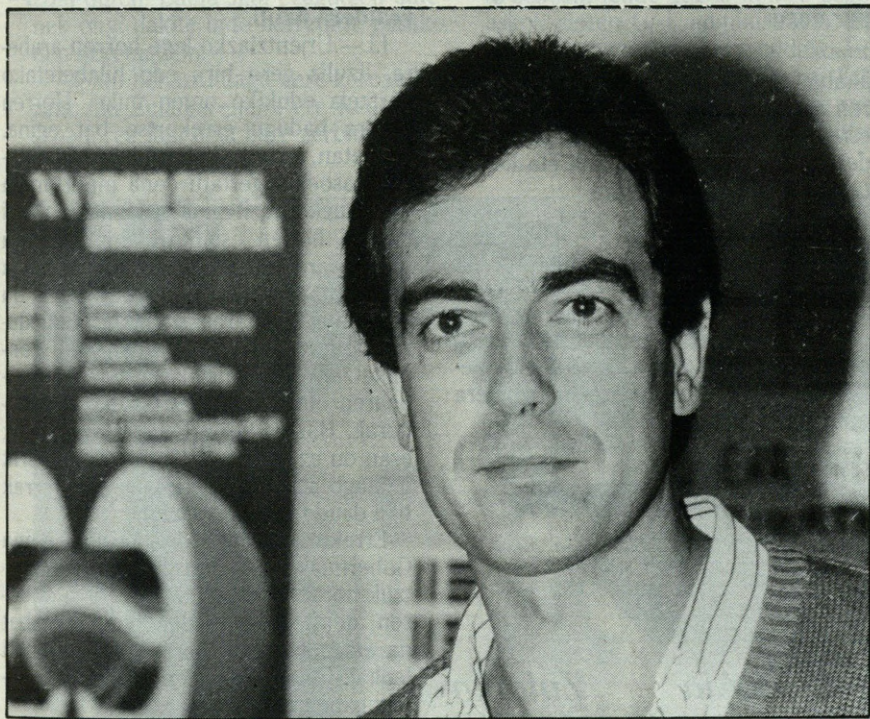
egin

OHARRAK:— Gauero aterpeak izango dira lo egiteko.

- Trasteak eramateko furgoneta bat izango da.
- Bakoitzak bere janariaz arduratu beharko du.
- Ibilaldiaren bukaeran autobusak jarriko dira itzultzeko.
- Umorea eta mendi giro

Iñaki Ibarrarekin, Kanboko ikastolatik urrun

«Errefuxiatu espulatsuon dossierrak Pauen daude, hautsa hartzen»

Zornotzan, sei urte geroago, giroa euskaldunago eta abertzaleago aurkitu duela adierazi digu Iñaki Ibarra.

Kanboko ikastolan matematikak irakasten zituen Iñaki Ibarra errefuxiatua ezaguna zaigu joan den maiatzean polizia frantsesak espainolen eskuetan uztea erabaki zuenetik. Hasieran «Comando Madrid» famatuarekin lotua omen zena, orain kalean dabil lasai eta UEUko partaide izan da, Zornotzako festetara joan aurretik.

Iñaki Ibarra.— Ni Zornotzakoa naiz eta multinazional batetan lan egiten nuen, 1981a arte. Urte horretan izan ziren gorabeheren ondoren, Suarezren dimisioa, Ryanen hiltzea, Joseba Arregirrena, gero Tejerada, garai horretan Iparraldera pasatu nintzen. Jende pila bat pasa zen bolada hartan, 80aren bukaera eta 81aren hasiera aldean.

ARGIA.— Beste garai eta giro batzu errefuxiatuentzako.

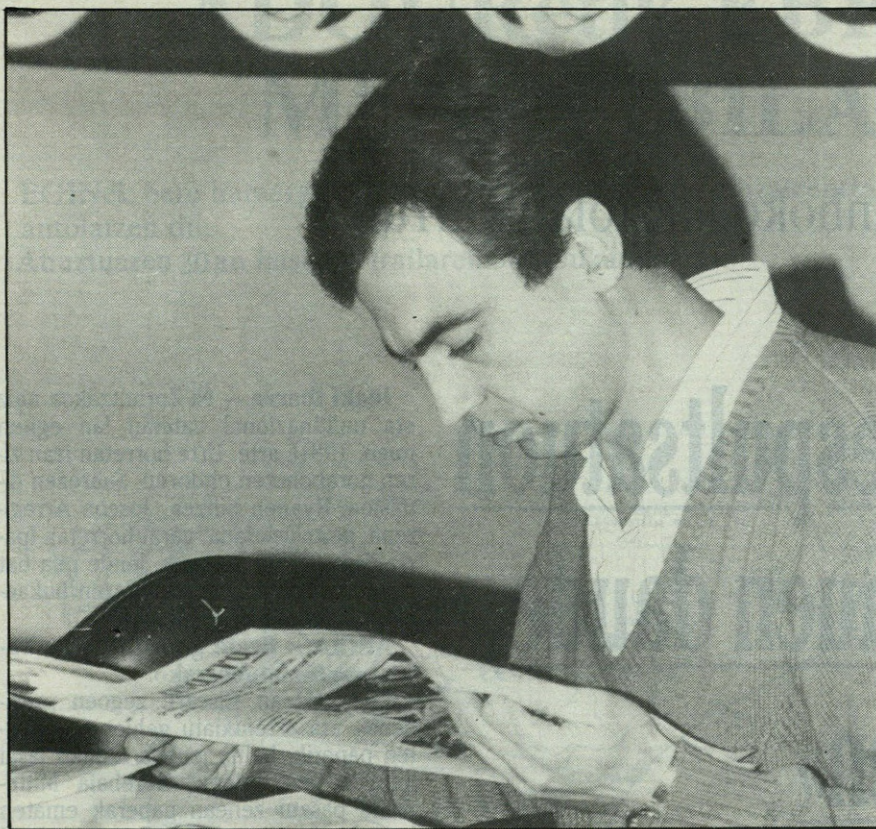
I.I.— Artean Giscard zegoen presidente, eta errefuxiatu gehienek ez zuten paperik, baina jendea nahiko lasai ibiltzen zen kaletik. Berehala Mitterrand pasatu zenean paperak ematen hasi zen legalki eta errefuxiatuak lasai atera eta elkarrekin komunikatu zitezkeen.

Hala ere kristoren txokea izan zen Hegoaldetik Iparraldera pasatzea. Giroa arrunt ezberdina da han, ez bakarrik kaleko giroa; gure herrian sozialki nagusi izatetik haruntza iritsi eta hein batetako ghetto batetan bizi behar genuen, Iparraldeko abertzalegoa hala mugatuta dagoen aldetik.

Ipar Euskadin zeuden ekintzetan parte hartzen saiatu nintzen, bai Seaskan, UEUko mobidan, festetan... Eta Seaskako bigarren mailan matematikak irakasteko pertsona bat behar zuten, hartan sartu nintzen. Seaskaz kanpo, unibertsitatean euskal kulturako diploma ateratzear gain IUTn informatikazko klaseak ematen nituen, eta ikerketa lanetan ari den CNRS instituto ofizialaren eta Euskaltzaindiaren artean egiten duten atlas linguistikoa sartuta nengoen. Esan nahi dizut aski ongi integratua nintzela Ipar Euskal Herriko bizi-moduan, eta ez bakarrik abertzaleen artean.

A.— Eta halako batean hartzen zaituzte eta... Madrileraino.

I.I.— GALEkoak hasi zirenean bezala, badakizu zuri ere tokatu dakizukeela, eta zalañza horrekin bizi zara errefuxiatuta, gainera inolako logikarik gabe egiten bait dituzte gauzak, bai GALEk bere atentatuak eta baita Parisko gobernuak jendea Hegoaldera bialdu ere. GALEn kontra posible zen neurri batzuk hartzea, gauza batzuk aldatuz edo zainduz. Baina frantses polizientzako, dituzten medioekin eta batez ere egu-

«Moral handiz daude errefuxiatuak, eta haiek bezala presoek, denek ongi eutsiko diotela ziur nago».

nero eta astero lan bera egiten ari bazara, nahiko erreza zen berentzako edozein momentutan hartzea.

Hala ere, ikusten duzu han segi behar duzula, lan bat badagoela, eta beren estrategiaren helburua funtsean jendeak handik alde egitea dela, edo damutzea, beraiek nahi dutenaren aurrean makurreraztea. Nik bezala errefuxiatu askok ikusten genuen bage-nuela han lan bat, hura gure Herria dela, eta gure Herriaren alde egin behar genuena egiten segi behar genuela. Horregatik segitzen nuen nik ere normal-normal nere lanean.

Maiatzaren 13an, unibertsitatetik ateratzen nintzela, ohartu nintzen kotxe bat aurretik eta beste bat atzetik jarri zitzaizkidala. Kale batean gelditu, eta bortxaz atera ninduten autotik. Bortxaz ipini zizkidaten menota edo esposak ere, eta hau aipatu behar da prozedura administratibo batean ilegala dela, baina ipini zizkidaten, min egitearren gogor estutuz gainera.

A.— Polizia frantsesek ze tratu ematen diote urjentziazko lege famatua dela medio mugara daramaten errefuxiatuari?

I.I.— Nik neure kasoa konta dezaket. PAFeko bi poliziak ekarri ninduten, eta barregarria zen zein kultura gutxiko jendea zen, hitzegiteko eran ikusten zen. Seguruena espainol emigratuen semeak izango ziren, eta hori esan behar da, gehienak hala dira eta, «gosez

akabatuta» joandakoenak. Gero kristoren mespretxuarekin tratatzen dituzte errefuxiatuak: ez duzu inolako eskubiderik errefuxiatu izateagatik eta horretaz oso ondo baliatzen dira.

Niri adibidez, agenda eta paper guztiak hartu eta banan bana begiratu ondoren, txekeroa aurkitu zuten, eta horren kontura irri egiten, gauean afari bat egingo zutela nere txekeak hartuta beren keridekin, dirua kenduko zidatela, esposek min egin ziezadaten batera eta bestera bultzatzen...

“ Aia Zulaika kondenatzeko ezer ez daukate, baina nola edo hala ‘historiko’ bat damutzeraz eraman nahi dute».

Azkenean mugara iritsi eta han, autopistako mugan PAFekoek duten egoitzan, ikusi nituen espultsio agindu pilo bat, zuriz baina Pandraud ministriak sinatu eta seilatuak, otsailaren 20ko datarekin. Nirea ere egin gabe zegoen eta hantxe bete zuten, datuak neure «recepissé»-tik hartuaz. Hor ere eskatu nuen abokatu bat baina, legeak agintzen duenaren kontra, ukatu egin zidaten.

Hor galdetu zidaten ea nora nahi nuen espultsatua izatea, edo Cubara edo Nicaraguara. Nik, ez nuela inora espultsatua izaterik nahi, nik bertan bizi nahi nuela eta eskubidea nuela... Espainolen esposak ipini zizkidaten eta espainolei entregatu.

A.— Polizia espainolaren eskutik pasa ondoren hiru astez egon zara Carabanchelen eta geroztik ka-lean libre. Zein egoeratan zaude?

I.I.— Sumario bat nuen irekita, 1981ekoa, Madrilgo komandoa zela eta abar. Baina han argi geratu zen polizia-aren aurrean ere ez nuela zerikusirik. Gaur egun nere kontra ez dut inolako sumariarik ez beste ezer, arrunt libre nago, justizia espainolarekin oztoporik gabe.

A.— Eta hala ere ezin zara Iparraldera itzuli.

I.I.— Urjentziazko lege horren arabera, itzuliz gero hiru edo hilabetetako gartzela edukiko omen nuke. Horren kontra badugu errekurso bat egina. Horretan, ordea, beste bi errefuxiatu- ren kasoein gertatu dena inportantea da. Paueko auzitegiak suspentsioan utzi ditu bi horien espultsio aginduak eta horren arabera itzuli zitezkeen; baina Gobernu frantsesak atzera bota du Paueko auzitegiaren erabakia. Prozedura administratibo bat izatean asko konplikatzeko dirau gauzak. Aginte ejekuti- boaren eta judizialaren arteko gorabe- herak. Harrez gero, Paueko auzitegiak esan du ez duela errefuxiatuen kasorik gehiago aztertuko, eta gure dossierrak han daude hautsa hartzen.

Errekurtsoak beti dira posible baina Gobernuak beti balituzke beste bide batzuk hori atzera botatzeko: gerra ondo- ren ateratako prozedura edo lege bat da eta gobernua horren arabera beti leukake bidea epaileen erabakia indar- rik gabe uzteko.

A.— Zu libre ateraz zara. Justizia espainolaren aurrean ekarritako errefuxiatu guztiek ez dute zori ber- dina izan...

I.I.— Lehen aipatu dizut GAlen ekin- tze bezala espultsioek ere inolako logi- karik ez dutela segitzen, edo segitzen duten logika bakarra ilogikotasunarena dela. Nola edo hala zatiketa sortu nahi dute: ni kalean nago erabat libre, beste batzuk libre fidantza pagatuta eta jue- zarengana ilean behin edo birritan pre-

sentatu behar dute, beste batzuek juezarengana eta poliziarengana ere presentatu behar dute —Francoren garaian bezala—, eta beste batzuk gartzelan. Nola edo hala deskontzietoa sortu nahi dute, eta ondorioz ea bakoitza bere irtenbide pertsonalaren bila hasten den, damutzero bidean alegia.

A.— Aia Zulaikaren kasoak duela gutxi bete ditu egunkarietako orriak berriro ere.

I.I.— Berarekin egon nintzen Carabanchelen. Eta Jabi Aia Zulaikarekin gauza bat gertatzen da: Carabanchelen bi euskaldun zeudenez geroztik beti eramaten zituzten zuzen-zuzen Alcalá Mecora. Bera da lehendabiziko salbuespena: eraman zutenetik beti han den bakarra bera da. Detenitu zutenean ez zuen sumariarik, gero batek deklaratu zuenetik, beste ez dakit nondik, gauzatoxak pilatuz joan dira... Bi hilabete t'erdi egon da espetxean prozesatuta dagoela notifikatu arte, eta azkenean auzian denok ikusi dugu zein gauza barragarriak egozten dizkioten.

Aia Zulaikak duen izena kontutan hartuta, bere damutzea lortu nahi zen, reintertzio bidetik sartzea. Kondanatzeke ezer ez daukate, baina ea nola edo hala historiko baten damutzea lortzen duten. Baina Jabi ezagutzen dutenek ongi dakite bide horretatik pasako den azkena dela.

Aipatu beharra dago nere kasoan bezala Aia Zulaikarenena ere Renobalesenadorea ibili dela bere zerbitzuak es-

“ Lehen Bandres eta Azkarraga ibiltako bidetik, orain Renobales dabil bere zerbitzuak eskaintzen ».

kaintzen, askatzeko Partiduak zerbait egin bazezakeen. Lehen Bandres eta Azkarraga aritu badira horretan, orain beste hegazti harrapari bat, beste karnonero bat, sartu da tartean.

A.— Zure aldeko batzorde bat osatu zen Iparraldean, eta hor jende nahasketa bitxia ikusi dugu mugitzen.

I.I.— Hor abertzalegotik aparte bizi direnen afera dago aipatu beharra. Zeren eta GAL bere triskantzak egiten hasi zenean, jende guztia kontra zegoen, askok zioten GAL administrazio espainolaren gauza zela, eta hildakoarekin bat egiten zuen. Baina gero Estatu Frantsesean egon den ofentsiba antiterrorista honetan, espulsiok oso ulerte-

rezak bihurtzen dira: edozein espulsatuta terrorista bat da.

Idea hau lurjota geratzen da jende horrek espulsatua ezagutzen duenean. Eta hori da nirekin gertatu dena. Unibertsitatean ezagutzen ninduten, CNRSn ezagutzen ninduten, saski-baloian ibiltzen nintzen, xake-jokoan ere bai, enpresen arteko fulbito txapelketan... eta horko irakasleek, ikasleek, katedratikoez, injiniariek, ezin zuten onartu ni terrorista bat nintzenik, komunikabideek esaten zuten bezala. Eta horiei erantsi behar zaie Seaskako jendea, irakasleak eta ikasleak, kristoren pila mugitu direnak, eta mugitzen segitzen dutenak. Chaban Delmas, Alliot Marie, prefektoa... bazter guztiak astindu dituzte.

Beraz, errefuxiatuek beti duten babes politiko inportantea, Sostengu Komiteari, babes humanitario bat ere erantsi zaio. Hola izan da posible, adibidez, Bastidako auzapez edo alkatea, abertzale ez dena, baina nerekin batera informatika irakasle zena, bere banda jantzita batzordekoekin batera eta bestera joatea. Zoritxarrez beti ez da hain erreza holakorik egitea. Eta kaso baten alde sinatzen duenak ez du guztientzako sinatuko beti, hori ere egia da. Dena dela, Sustengu Komitearen konplementario izan daiteke holako talde bat, eta gainera edozein espulsaurentzako lortzen den edozer mesedegarri izango da gainerakoentzako ere.

A.— Estatu Espainolera entregatutako errefuxiatuez mintzatu gara. Iparraldean eta Estatu Frantsesean utzi dituzunak nola ikusten dituzu?

I.I.— Moral handiz ikusten ditut honunza ekarritakoak bezala han segitzen dutenak. Ikusten ditugun neurri guzti hauek adierazten dute aurrera goazela, Hegoaldean behintzat. Iparraldeaz beste zerbait esango nuke, zeren hangoa askoz latzagoa da, ez errefuxiatuentzako, Iparradeko euskara, herritasun eta kontzientziarentzako.

Hegoaldean aurrera goazela kontziente gara, eta horregatik erasotzen gaitu etsaiak bide guztietatik. Baina aurrera goazela konturatzen dira presoak eta errefuxiatuak ere, eta koesonatuak eta moral handiz ikusten ditut. Askotan esan dugu etsaiak bide hauetatik ez duela ezer lortuko, eta egia da. Oraindik ere sarraski gogorrak ikusi behar ditugu, basakeria latzagoak egiteko moduak asmatuko dituzte, pertsonalki hau garbi ikusten dut. Baina konponbideak lehendik ere eskainita daude, bideak hor daude, eta presoak bezala Iparraldean espulsioren eta GALen mehatxupean bizi diren errefuxiatuek tinko eutsiko diote.

Iñaki ZUBIONDO

Jende moeta oso ezberdinez osatutako batzorde batek hartu zuen Iñaki Ibarraren sostengua Ipar Euskadin.

Hirugarren munduko nekazariak, bide ezean

Jaki autosufizientzia, mitoa ala litekeena?

Afrikako estatu gehienak lasterraldi batean abiaturik dira: jaki autosufizientzia erreusitzearena. Oinarritzat gaur egungo agronomoen «lrutasun Saindua» hartzen dute: aukerako haziak, ongarriak eta pestizidak. Faktore batetaz ahaztu ohi dira maiz: populazioaren eroste ahalmen txikiak produkzioa mugatzen duen faktore bat izaten dela alegia.

Horregatik, Afrikako hainbat gobernuak jakien autosufizientzia hartu dute lehentasun politikotzat. Kooperazio erakundeak bitarteko direla, mendealdeko gobernuak ontzat ematen dute. Ez da horregatik atzo goizeko ideia: asmo eder horiek, zergatik ez dira, orduan, egiaztatzen?

Autosufizientiaren teorikoak oinarri sendoetan basatzen dituzte beren argumentoak: populazioa %2 edo %3an emendatzen den estatuetan, jaki-iturriak %1 edo %2an baizik ez dira emendatzen. Nazio bakoitzaren eskaintza eta eskakizunaren arteko aldea geroz eta zabalago ten da; ondorioz inportazioak gehiagotu behar izaten dituzte, garesti bait da dibisetan, edota jaki laguntzetatik bizi, dakarren menpekotasuna eta guzti. Soluzioa garbi ematen du: gehiago produzitu behar da, eta nekazaritza industrialaren teknikak erabili behar dira.

Eta kontseilariak, eta puntako agronomoak joaten dira bertara. Eta proiektorik fabulosoan kontzebitzen eta eraiki arazten dituzte. René Dumont-ek *Pour l'Afrique, j'accuse* bere liburuan salatu duenez, proiektu ilusorioak izaten dira horiek. Baina aurrera egiten

da. Interes asko dago, aurrera egin dadin: burokrata eta teknokrata askoren interesak daude.

Nekazal industria potentziatzen da, bai, hirugarren-mundu gehienera. Errekurtsoen eta beharren arteko zuloa horrela bete nahi da. Baina, nondik heldu da defizita? Nola bizi du, defizit hori, herriak?

Nekazariak ez omen dakite, inkul-toak omen dira, tradizioari atxikitako jende atzerakoi eta basatia. Horiei jaramonik eginez gero, produkzioa ez da noski inon ere altxatuko!, obserbatzen dute batzuek.

Schultz Nobel sariak ere alde horretara jo du: hirugarren munduko nekazariak beren betidaniko sistemaz ezin dute gehiagorik produzitu: tope jo dute! Ondorioz, egungo agronomoen «Hirutasun saindua» horretara makurtu beharko litzateke: aukerako haziak, ongarriak eta pestizidak.

Jakina, bitarteko horiek ordain ditza-keenentzako dirade erreserbatuak. Horiek beren lanaren produktibitatea, beren produkzioa gehiagotzen dutelarik, prezioen jeitsera eragiten dute; modernizatzerik izan ez dutenek ezin dute agoantatu: bapatean bazterturik daude,

Nekazariak, gehienetan, gehiago produzitu nahian dabiltza, merkatuaren estutasunak itotzen ditu ordea.

Bertako eskaintza murrizta konpentsatzeko, gobernuek, edo gehiago inportatzen dute, dibisetan garesti dena, edo-ta jaki laguntzetatik egiten dute tira, horrek dakarren menpekotasuna eta guzti.

beren lurra saldu eta hirietako bidonville edo txabola auzoetara emigratu beharrean. Gobernuek maiz paso egiten dute nekazariez. Hala egin omen da Kamerungo Adamaua gari landetan, Pariseko Société des Grands Moulins-en laguntzarekin azkartu direnak.

Eskualde baten, herri baten autosufizientzia, François de Ravignan-en arabera, bizilagun guztiek produzitzeko birtartekoak eta jakiak erosteko ahalmena dutelarik bakarrik erreusi daiteke. Beraz, ez dirudi problema produkzioaren zuloa nolanahi betetzea denik. Burkina-Fason, zer egin inork ez dakien jakilaguntza stockak pilatu egiten dira. Beste hainbat lekutan, gehiago produzitzeko esan eta, hala egin dutelarik, berentzako gorde behar izan dute, alperrik, zeinek erosi gabe noski. Eroslerik gabe, zertara produzi? Zenbait estatutan, non populazioaren %90a lurrean aritzen bait da, erabat estua gertatzen da merkatua; nekazariak produkzioa %10ean emendatuko balute, merkaturan doblatuko lirake produktoen kantitateak. Amerika Latinan, adibidez, bestelako problema dago: lurra lantzen ez

dutenen dirualde eskasek galerazten dute, erosi dadin; nekazaritzaren bezero izateko, goseak egotea ez bait da nahikoa, pagatu ere egin behar da. Baldintza hauetan, jendeak, bertako produktoak baino, merkeagoak izaten diren kanpokoak aiseago erosi ditzake.

Nekazariak gehiago produzi lezakete

Bertako produktoak sal daitezen, Europak badauka errezeta: bere produktoak babesten ez al ditu ba, Estatu Batuetatik-eta etorri inportazioei tasa bereziak ezarri? Espertoek ordea, ez dute horrelako aholkurik eramaten Afrikara!

Hirugarren munduan nekazaritzakoak ez diren aktibitateak oso gutxi desarroilatzen badira, hein handi batean, behar-beharreko hainbat produktorekin eramaten den inportatze politika sistematikoagatik izaten da: oihalak, erremintak, etxeko tresnak... Edo-ta, bestela, mendebaldeko ereduaren arabera eraikitako lantegietan produzitzen dira horiek, hau da, oso langile gutxi enplegatuz. Han, ordea, populazioa inoiz ez

bezala ugaltzen ari den momentuan, lan-behar izugarria dago, beraz eskuak murriztera jotzen duten mendebaldeko teknika produktiboak erabili behar ez direnak direla, begi bistan dago.

Beren produktoetarako merkatu urriak dituztenez gero, nekazariak ez dute berentzat behar dutena besterik produzitzen apenas. Diru gehiago eskuratzekotan, berriz, esportagai diren produktoak landu beharra daukate: kotoia, kafea, kakaoa... Azken batez horiek bait dira prezio babestuak dituzten bakkarrak.

Badira esperientziak ordea, nekazariak, merkatua izanez gero, gehiago produzitzen ahal dutela erakusten dutenak. Beren lanabes tradizionalak, beren lanbideak eta bizimoduak zeharo eta biolentki aldarazi, apurtu gabe. Mendebaldeko Europako nekazariak XVIII. mendean eta XIX.aren hasieran egin zutena, «nekazal iraultza» deitu zena alegia, egiteke, eginkizun dute hirugarren munduan gaur. Eta ez litzateke, Ravignan-en arabera, nahitanahiezkkoa, nekazaritza industrialaren tekniketara jotzea, Europako esperientziak berak erakusten digunez.

Beren produktoak babestu behar dituzte

Europako iraultza hura gertatu zenean eta batera, hiru aldaketa sozio-ekonomiko garrantzitsu suertatu ziren: populazioa ugartu zen, garraio bideak hobeagotu ziren, eta artisaugintza indarrez bilakatu zen, azken honek hiru funtzio hauek betetzen zituelarik: sobe-razko nekazariak absorbitu, nekazariak lan (eta bestelako) tresna egokiez hornitu, eta hirugarren nekazaritzaren gehiegizko produktoak merkatu seguru bat zuten. Hirugarren munduan, populazioa eta garraioari buruz halamoduzko urratsak ematen ari direlarik ere, artisaugintza tipo hori sortu gabe dago.

Independentzia lortzeko bidean aurren-aurreneko pausoa jaki inportazioei buruzko protekzionismoa bada, industriari begira ere gisa bateko protekzionismoa inportatzen da, esan nahi baita, ez nolanahiko fabrikak eraiki, baizik eta langile asko enplega ditzaketenak, eta nekazariarentzako lanabesak produzi ditzaketenak batipat.

Europar-eta ikasitako hirugarren munduko koadroen mentalitateen aldatzea zaila suertatuko da, baina bizpahiru mila-miloi lagun bizi dute produzitze kondizio horien gorabeheran dago. «Jaki autosufizientzia»rik? Apostu polita, denentzako lana egonez gero; bestela, sisteman hutsen bat dagoela pentsatu beharko da.

A. BISKARRO

Carmen Junqueira antropologa brasildarrarekin emakume inditarraz

«Emakumea askeago da gizonak parte gehiago hartzen badu»

Sao Paulon aurkitu dugu Carmen Junqueira antropologoa. Emakume inditarrari buruzko ikerketak egiten ditu Brasilgo oihanefan geratzen diren indioen artean. Emakume inditarrak ikertzeaz gain gizarte aurreratueta bizi diren emakumeetako konparaketak ere egiten ditu elkarrizketa honetan. Ohitura eta bizimodu ezberdinen alderaketan antzeman daitezkeen berdintasunak, edota bereiztasunak, beti izaten dira bitxigarri.

Argia.— Emakume antropologo bezala, gizarte kapitalista bezala inditarra ere ezagutzen dituzunez, zeintzuk izango lirатеке guk, emakume bezal, eskuratu behar ditugun baloreak?

CARMEN.— Gizarte inditarrari dagokionez oso zaila zait abstraktoki hitz egitea, beraz, eta gaineako elkarrizketetan bezala, nere ezagutzaren eremuetera mugatuko naiz, hots, «Cinta Larga» eta «Kamaiora» elkarteetara.

Orokorki esan dezakegu emakume inditarrak askatasun gehiago duela zenbait gauzatarako guk baino (sexualitatea dela e.a.), baina mugak ere baditu eta batzuk gureak bezalakoak. Haiek

ere denbora luzea haurrak zaintzen igarotzen dute, nahiz eta gizezkoak gure gizartearen baino gehiago ardurtzen diren, eta orokorki inditar gizartearen ere gizona askeagoa da emakumea baino. Honekin ez dut esan nahi familiarik eduki behar ez denik, baizik eta bide berriak urratu behar direla, izan ere emakumea askeago izan da gizonak parte gehiago hartzen badu.

A.— Jokaera hauek ez al dute zer ikusirik familia izaterakoan biologikoki emakumeak bizi duen gozamenarekin?

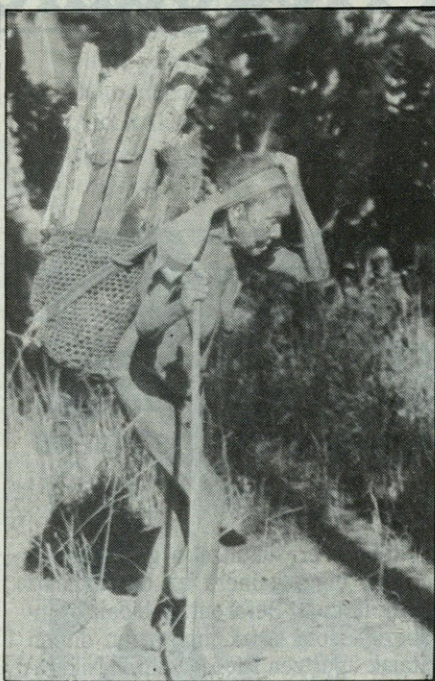
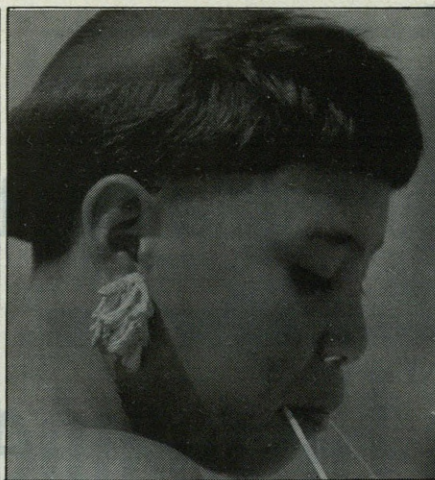
C.— Nik uste dut, teorikoki jantzia badago ere, gizona ez dela gertakizun honetaz behar adina ardurtzen orain

goz. Gozamen biologiko horri buruz, begira, nik bi seme-alaba ditut, bigarrena adoptatua da, eta ez dut bizipen ezberdina bizi ama bezala. Gozamena haurdunaldiaren hasierakoa da batez ere, gerora oztopoak sortzen dira, gizontasuna, nahigabeak..., gehiegizko gozamen hori, beraz, egoera honen mitifikazioaren ondorio bat besterik ez da. Nere eritziz, aitatasuna eta amatasuna, biak, indar berdinarekin bizi daitezke, zeren eta ama izatea ez da jaiotzako unera mugatzen, eguneroko harremana dago hor, eta gizartearen ohiturak dira gizona eginkizun horretatik urruntzen dutenak.

Behar bada, hau izan daiteke eskuratu dezakegun lehenengo balorea: gizon-emakumeon ardurak orekatzea.

A.— Gure gizarteak dituen barne araudiaren barnean lortu daiteke hori, ala beste eremu berri batzuk eskuratu behar ditugu?

C.— Hiri handietan zerbait aldatzen ari dela esango nuke. Nere inguruan zenbait jarrera baikor ikusten dut, eta beraz, gizarte honen barruan badago zer eskuraturik. Atzo bertan erosi nuen «masculino macho e homen» delako txosten bilduma batean gizon ospetsuak agertzen ziren emakumeon jo-

kaera berri hauen aurrean kezkatuta; zerbait, bada, ari da aldatzen. Dena den, argi dago gizarte sozialista batean biziko bagina, lan eta diru banaketa orekatuago batean, errazagoa gertatuko litzaigukeela, lan arazoak, izan ere, asko mugatzen gaitu emakumeok.

A.— Ezkontza, gure gizartean antolatua dagoen moduan «sendi nuklearraren» barruan alegia, laguntza ala oztopoa da askatasun horren bilakabidean?

C.— Sendi nuklearraren irudi hori oso gerekoa da, bikote berriak eta berak bakarrik antolatuko bizimodua bere helburu eta bideekin. Nor bere sendi-koaz arduratzen da, eta ez gehien behar duenaz mementu konkretu batean. Bizilaguna, beraz, beste batasun bat da, ez da gure ardura-eremuan sartzen. Jokaera honek harremanak murriztu eta mugatu egiten ditu.

Inditar elkartearen ez da horrela gertatzen, han hurbiltasun eta elkartasun handia bizitzen da. Gure artean ez,

nork bere ugartearen bizi nahi du, eta Estatua arduratu dadila gainerako guztiaz. Nik bizimodua beste modu batera ikusten dut, elkarte txikietan banatuta, nekazal girokoak bezala industriakoak, harreman aberatsagoak biziz gure gizartean baino. Sendi nuklearra, berriz, ugarte horren adierazgarria da.

A.— Zeintzuk dira inditar emakumearen hunkipen multzoak?

C.— Gizona eta emakumea bereiztu behar dira gizarte inditarrean. Dena dela, gure gizarteari dagokionez, gure adinekoak eta zaharragoak batezere, bizitza zama bat bezala bizi dute, baina zama hori ohoregarria da.

«Cinta Larga»koen elkartearen soina iturri zoriontsu bat da eta ikuspegi horren arabera antolatzen dute bizimodua. Lan egitea ahalegin neketsua da, beraz, behar beharrezkoa bakarrik egin behar da. Lanak ez du ohore ezaugarri hori.

Emakumearen hunkipen multzo horretan, bada, lehenengo gauza, goza-

mena dastatzea da sufrimendua ezabatzeko saiatuz. Badakite «chicha» (edaria) egiten orduak igaroko dituztela, baina nola ondoren jaiaren ospakizuna datorren, zoriontsu biziko dute eginkizun hori.

«Cinta Larga»ko bati nola bizi nahiko lukeen galdetuko bagenio bere erantzuna haxe izango litzateke: «sakonki, nahiz eta labor izan». Bizitza ez da luzeraren arabera neurtzen, ezaugarri baikorren arabera baino. Gure gizartean, berriz, 100 urte arte luzatu nahi izaten dugu bizia.

Emakume inditarra giro horretan asko ahalegintzen da zoriontsu izaten, baina izatearen hunkipen sakon hori, ez bakarrik bere seme-alabentzako, haur guztientzako baizik.

Polita izateari, apaintasunari ere garrantzi handia ematen diote.

Emakumea da baita ere kulturaren igorle sutsua, sustraien iraunle, gizonak ez dira honetan hainbeste saiatzen, gizarte kapitalista ezagutzeko gogoak galtzen ditu, gizonak urrundu egiten dira eta bada ere zahartzaroan itzuli.

A.— Emakume inditarrek bere hunkipenak ito edo zapaldu egiten ditu, guk maiz bezala, gizarte barruan beste helburuak lortzearen

C.— Beraiek askeagoak dira, ez dago ezkongairik edo neska zaharrik beraien artean, denak bikoteak dira, denbora gutxi bizi izaten dira ezkondu gabe. Sexualitatea askatasun giroan bizi dute eta sotiltasunarekin. Emakume hau berezkoa da, berezkotasun indartsuan murgilduta bizi da. Amorrua kanporatzen ere badaki, bideak ditu haserre eta nahigabeak agertzeko.

«Cinta Larga»ko gizonak emakume bat baino gehiago ditu eta areago, bere emakumeetako bat, heldua, ematen dio bere seme bati sexu bideak eta erakusteko, seme-alabak ere izaten dituzte elkarrekin. Emakumeek pozik bizi dute egoera hau.

A.— Nola bizi dituzte hainbeste mugatzen gaituzten sentimendu hauek: beldurra, errua eta oldarkortasuna?

C.— «Cinta Larga»koak esaterako gudar eta ehiztariak dira, eta emakumea gizonaren kidekoa da, beraz, ohituak daude arrisku giro horretara eta oldarkortasunari ez diote beldurrik. Oso osasuntsuak dira eta biziari ez diote ikararik, bizikera desberdin batera erraz egokitzen dira. Gure gizartean, berriz, askotan emakumea ez da gizonarengandik apartatzen biziera berdinarekin beldurragatik. Erruaren zamari dagokionean agerikoa behintzat ez da. Elkarrekin indar handia du eta ez dago bakardaderik.

ARANTXA UGARTETXEA

Lau gazte gasteiztar pedalei eragiteko prest

Urtebetean Hegoamerika bizikletaz

Pedro San Roman, Txentxo Rojo, Nandus Presa eta I. Larrinaga dira 'zorakeria' honen egileak. Hilabete honen amaieran bizikleta eta tresna guztiak bildu, eta Houston-erantz abiatuko dira lau gazteok, urtebeteko abentura harrigarri hau betetzeko asmoz.

Badira hiru hilabete Pedrok bere asmoa adierazi zuela. Hasiera batean informazio bila jo zuen irratira, Ameriketara joan eta bizikletaz zeharkatu nahi zuela esanaz.

Dei honi laster erantzun zion Nandus-ek, ados jarri eta projektua aurrera eramaten hasi ziren, beste biak beranduago iritsi zirelarik. «Azkenean lau izango gara, ez dugu jende gehiagorik nahi, izan ere, elkarren arteko harremanetarako bezala presupostu aldetik ere hobea da gutxi izatea».

Honelako projektu baten aurrean burutazio ugari izaten dira, baina, eta hementxe dugu horietako bat, egiazkoak suerta daitezke. Zoroak? abenturoak?, denetik piska bat esango genuke.

Pedrok lana bazeukan eta bidaiari ekiteko utzi egin zuen. Berak ez du itzulian pentsatu nahi, inguru haietan paradisu bat aurkituz gero geratzeko asmotan bait dihoa. Nandus-ek, berriz, bizikletaren apologia egin nahi du, egiazko jendearekin kontaktatu, Europako kutsaduratik kanpodagoen jendearekin egon, honelako bidaiak bat posible dela erakutsi... Jarrera militantea goa da, beraz, honena, eta dudarik gabe Euskal Herrira itzuli nahi du gertatzen zaien guztiaren berri emateko.

Txentok ere itzultzeko gogoia duela adierazi digu, gainera ez dio bidaiari eperik jartzen. Berarentzat bidaiak lan-gabezia edota lanak inposatzen dituen kataiak apurtzea suposatzen du. Nikaraguan ere egona da eta herri horiek intergarri eta biziak direla dio.

Badago, noski, denok onartzen duten filosofi orokor bat: «Ameriketako badago kultura eta zibilizazio desberdinak, aurkitu egin behar dira, eta horretarako bi-tartekorik onena bizikleta dugu, ekolo-gista, erraza eta eroso, azkar bezala poliki ibiliz, beste ibilgailu batzuk aile-gatu ezin diren tokietara iristeko auke-ra ematen bait du».

Houston-etik Buenos Aires-era

Houston-etik abiatuko dira, harako hegazkina dute eta merkeena. Ipar Ameriketako hiri honetatik Mexiko-ko mugaraino dagoen tartea klima horretara jartzeko profitatuko dute, pisua be-zala beroa izango bait dituzte etsairik handienak.

Mexikon hasi eta honako herri hauek zeharkatuko dituzte: Guatemala, El Salvador, Honduras, Nikaragua, Costa Rica, Panama, Kolombia, Ekuador, Peru, Bolivia, Txile eta Argentina.

«Ez dugu inolako etaparik markatu. Hogei mila kilometro inguru dira orokorrean eta eguneko 60 kilometro egi-nez urtebetean bukatzen dugu. Baina badakigu egun batean askoz gehiago egingo dugula, eta bestean agian ezin izango dugu batere egin, herri bateko arazo politikoak direla edota beste arrazoien bat dela».

Euskaldunekiko harremanak

Bidaia honen gauzarik interesgarriena, gazteen ustez, jendearekin kontaktoa izatea da. Hori dela eta, nahiz eta helburua bidaia bera izan, beste asmorik ere badute, hau da, hemendik hara joandako euskaldunen aztarnak aurkitu eta aztertzea.

Argi dago euskaldun asko edota euskaldunen ondorengo asko bizi dela Hego Ameriketara, eta honen adibide garbia han dauden euskal etxeak ditugu. «Jende horrekin harremanetan jarri nahi dugu, gizarte berri hartan nola integratu diren ikusi, beraien Euskadirekiko harremanak nolakoak diren ezagutu».

Azken orduan bidaia atzeratzea erabaki dute. «Diru asko behar dugu proiektua aurrera eramateko. Hasiera batean bi lagun besterik ez ginen eta 2.500.000 pezeta behar genituen, baina orain lau garenaz dirutza hori eskas geratu zaigu. Erakunde guztiengana hurbildu gara diru eske eta orain arteko laguntza nahiko urria izan da. Hori dela eta, hilabete atzeratzea erabaki dugu. Dena den, bidaia egingo dugu, behar adina diru biltzen ez badugu ere».

TXOTXE ANDUEZA

AMERIK A

ARGIA

BEHAR DEN ASTEKARIA

Euskal Kulturari pultsua hartzeko,
astekoaren berri jasotzeko,
gizarteaz eta politikaz ohartzeko,
alfabetatzen jarraitzeko,
denbora pasatzeko...
ARGIAk 60 orri eskaintzen dizkizu
astero zure etxean.

Erreportaia ugari,
elkarriketa interesgarri,
komikia koloretan...
Haur eta gazte, senar eta emazte,
baserritar, langile ala estudiante,
euskaraz bizitzeko
ARGIA behar duzue.

ARGIAREN HARPIDE IZAN NAHI DUT:

IZEN DEITURAK

HELBIDEA

Herria Probintzia

Banku edo Aurrezki Kutxa

Sukurtsala Kontu Korrontearen Zb.....

Telefonoa

Probintzia

SINADURA

zu ere
harpidedun

1986ko harpidetza-ariak: Hego Euskal Herria: 4.800 pezeta. Iparraldeko Euskal Herria: 330 iberia. Estatu espainola 4.800 pezeta. Beste atzerriak: 6600 pezeta. Airez 10.000 pezeta.

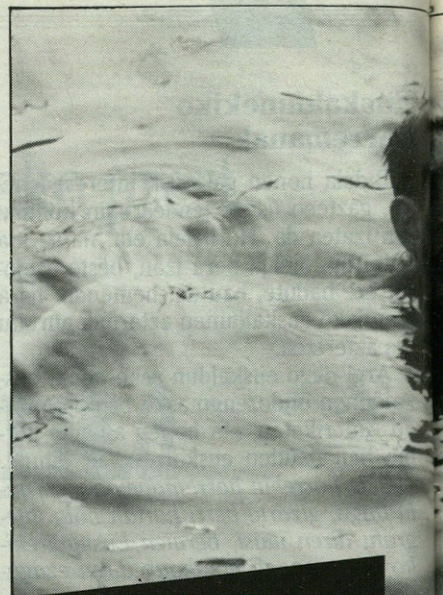
ARGIA. Ametzagaña, 19. Donostia. 20012.

Hiri eta industri hondakinak dira
benetazko arazoa

Gure hondartzetan

arriskutsu bihurtu da

itsasoan bainatzea

Urtetik urtera gure hondartza eta itsas bazterrak gero eta kutsatuagoak daudela bistan dagoen zerbait da. Bistan da halaber, egunotan hondartzak jendez beterik daudela, eta, konturatu ala ez, zikinkeria eta kutsaduraz jositako uretan dabiltzala. Aurten, Euskal Herriko ekologisten organismo berria den 'Eguzki' taldeak arazo honen inguruan zenbait ekintza egin dituzte, hondartza batean baino gehiagotan agertu direlarik mozorrozturik arriskuak zeintzuk diren esplikatzen dituzten foiletoak banatzen. Industri hondakinak eta herri kolektoreen zikinkeriek hainbesteko minik ez egin ez dezaten, ba al da modurik ordea?

Azken urte hauetan diskurtso ofizialek halako aldaketa sutil bat izan dute. Duela ez denbora asko, dudarik gabe interes turistikoak babestearren, hiritar eta biztanleen kaltetan izanda ere, gure hondartzak «maila europearra» zutela sinestarazi nahi ziguten. Gaur, ordea, kutsadura hain begibistakoa egin den une honetan eta sinusitis, rinitis, begi-eritasunak, konjuntibitis, bikorrak, alergia eta beste hainbat eritasun harrrapatzea hain arrunt bihurtu denean, mezu ofiziala biztanleria «alarmatu ez dadin» saiatzten da, hau bait da izan, Javier Sáenz de Buruaga jaunak, OSAKIDETZAko zuzendari berak, erabili izan duen hitza (OSAKIDETZA, hondartzen egoera sanitarioaz arduratzen den Gasteizko gobernaren organismoa da). Eta bide batez, egoera larri honen erruaren zati handi bat hondartzen era-

Ahaztu gabeko hiri eta industri hondakinak dira benetako arazoa

Planteamendu esperpentiko honen aurrean erantzunik gabeko errealitate aurkitzen dugu: Hego Euskal Herrian ofizialki ezagututa dauden 47 hondartzetik soilik dozena batetan da posible «*bainu libre*» eta honek ez du esan nahi hauek kutsatuta ez daudenik, hauek ere ofizialki «arinki» kutsatuta bait daude. Datu hauek joan den ekainean OSAKIDETZAK eskainitakoak dira, eta beraz, «eskuzabalki» interpretatu beharrekoak.

Hau esan ondoren arrazonatzen badugu konturaturako gara egoera tamalgarririk hau ez dela, inolaz ere, erabiltzaileen axolagabekeriaren ondorio, baizik eta eten gabe itsasertzerantz isurtzen diren isurkin industrial eta urbanoen ondorio. Honen aurrean instituzioek ez dute deus ere egiten, haiek izanik ardurazuzenena dutenak. Datuak gardenak

- Araztu gabeko ur industrialak: %6
- Hondartzen inguruetan erabiltzaileek sortzen dituzten zaborrak: %4
- Portuak: %4

Datu hauek aurrean ditugula argi geratzen da ibai eta kolektoreen %65aren ondoan erabiltzaileen %4a hutsaren hurrengoa besterik ez dela nahiz eta azken honek nolabaiteko garrantzia ere eduki. Egia esan, hau ofizialki ere ezagutzen den zerbait da, honek lerro artean artean irakurtzera behartzen gaituen arren, Euskal Herriko Itsasertzaren Demarkazioen buru den Javier Ardanza-k esandakoa lekuko: «*El problema radica en la inexistencia de colectores, por lo que los vertidos van directamente al río, y de ahí, al mar*».

Zer egiten du Administrazioak?

Gutxi egiten da, berandu eta gaizki: Eta zer egiten da Administrazioaren aldetik? Gauzak egiten dira, egia da, maineriatzen dituzten aurrekontuen bolumenaren inertziazatik ez bada ere, baina ez da nahikoa egiten eta egiten dena berandu eta maizenik gaizki. Dozenaka saneamendu-proiektu dago hortxe paralizaturik edo, beste batzuetan, proiektuak martxan jartzera arabakitzen dutenerako erabilgarritasun gutxikoak gertatzen dira. Urak arazteko planta edo depuradora hitza ez da ia plan ofizialetan agertzen eta burutu diren zenbait instalazio egoera oso txarrean aurkitzen dira gaizki erabiltzen direlako. Gainera, ez dezagun ahaztu etxe-erabiltzailea dela obra hauen aurrekontuaren zama handiena bere gain hartzen duena, industriek behar luketena baino askozaz gutxiago ordaintzen duten bitartean.

Donostiari dagokiola, Zurriolako hondartza kutsatua dago, nahiz eta aurren, ez dakigu zergatik, «*bainua debeatuta, ur kutsatuak*» zioen txartela kentzea erabaki eta bandera gorriaren lekuan horia egon. Ondarreta eta Kontxa «arinki kutsatuta» daude eta hori badi itxi bat izateagatik uraren berriketa geldoa izan arren, erabiltzaile-kopurua oso handia izan arren, Tximistarri, Uliá, Aquarium eta Paseo Berriko kolektoreetatik, Urumeatik eta kaitik isurkinak jasotzen dituen arren. Nola egongo da Kontxa kutsatuta, berau baldin bada Euskal herriko kostaldeko turista-eraklerik nagusia?

Urak arazteko plantak falta dira

Uliako kolektoreko obrak aurrera doaz Diputazioaren eta Udaletxearen eskutik, nahiz eta atzerapen nabarmenez, oraingoz bi urtetako azterapena

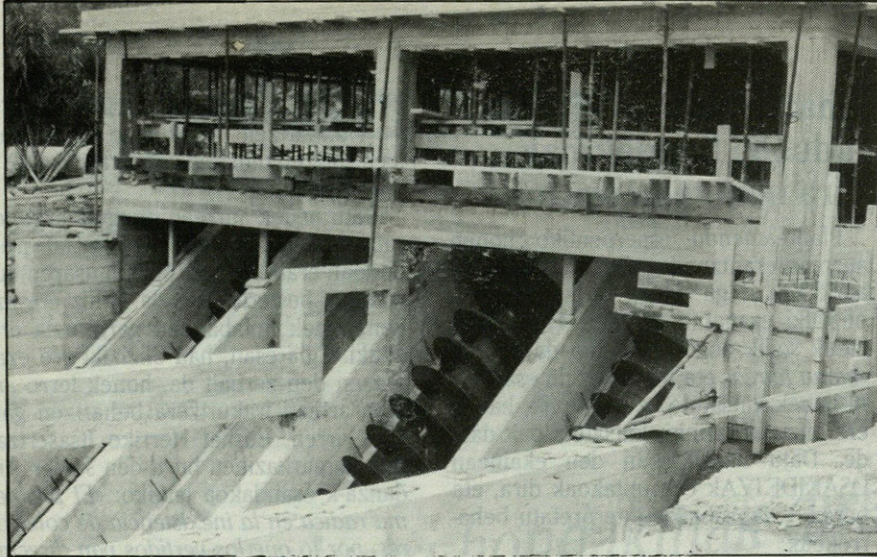

Lehen itxura ere ez zen gordetzen. Argazki hau 1968an Orioko hondartzan ateratakoa da.

biltzaileari botatzen diote honelako gauzak esanez: «*Es preciso incidir en la población para que todos nos concienciamos de que el buen estado de las playas depende mucho de los hábitos de cada uno*». Nolanahi ere, esan beharra dago, erabiltzaileen portaera «inzibikoaren» eragina arintzearen hor dagoela borondate oneko administrazioa, MOPU adibidez, zeinak 35 miloiko kopuru «eskuzabala» inbertitu duen, udaletxe eta diputazioen zerbitzuen laguntzaz Euskal Herriko hondartzak garbitzeko: hau dirutza!!

dira, 1983.ean INGEBAren (Instituto Geográfico Vasco) LURRALDE aldiakariak argitara eman zuen informe batean Gipuzkoako itsasbazerreko honako iturburu kutsatzaile hauen kutsadura-bolumenaren eragin portzentuala analizatzen da:

- Ibai eta erreketako ur kutsadura: %37
- Kolektoreak: %28
- Hondartzetako zerbitzuen kutsadura: %11
- Hondartzen aldameneko putzu beltzak: %9

Arazoa konpontzeko neurriak berandu erabaki eta hanka motz gertatzen dira.

bait daramate. Obra horrekin, Sagues-eko kolektoreak Zurriolako hondartza ondora isurtzen dituen Egia, Uliá eta Groseko hondakin-urak Uliá atzean isuriko duen kolektore nagusiago batera eramatea pentsatzen da «eraikitze-bidean dagoen Arkimedes-en torloju» izeneko trikimailu baten bidez. Zurriolakoez gain, Uliako kolektoreak Pasaia aldeko eta Urumea ibarreko hondakin-urak jasoko ditu. Obra amaituko denean Urumea ibaiarentzat lasaigarria izango da, birsortzeko aukera izango du eta (baina, ur zikin guztiak kolektorean zehar bidaltzen badituzte ez ote zaigu gizarajoa urik gabe geldituko?). Ez dugu ahaztu behar Urumeak ibar ia osoko hiri, industri eta hospital-hondakin oso arriskutsuak jasotzen dituenik. Institutu Ozeanografikoan ari direnek zera diote, Urumeak sortzen duen orban 20 milia barneratzen dela itsasoan. Nolanahi ere, hor dago oraindik zintzilik urak arazteko plantaren edo itsaspeko emisarioaren arazoa... Badago, noski, hirugarren soluziorik, soluzio mistoa alegia, egokiena seguraski Monpas-eko hondakinei eta Uliako kolektoreak itsasoratuko dutenei irteera emateko. Beste hainbeste gertatzen da Paseo Berriko eta Tximistarriko kolektoreekin. Bi soluzio posible hauen aurrean, ofizialki hobespenik ez badago ere, badirudi aukera eginda dagoela bigarrenaren aldera zeren eta hiri-plangintzan ez bait da depuradoraren instalazioak behar duen aurretikako terreno-erreserbarik agertzen.

Aquarium aldeko isurketak: udalaren ardura zuzena

Aquarium-en ondoan jsurtzen duen kolektorearen arazoa udal-ardurapean aurkitzen den arlo nabaria da. Kolektore honek kaiko etxeetako ur beltzak jasotzen ditu. Aurrekoekin konparatzen

badugu ezin da esan kutsadura handirik sortzen duenik baina garrantzia dauka zuzenean badiara isurtzen bait du. Gainera, ez du soluzio zailik: ez da 26 miloi pezetatako aurrekontu xumea besterik behar kaiaren ur beltzak hiriaren estolderia orokorra lortzeko, hori izanik 1985.ean egindako aurrekontuan. 1984.ean udaletxeak 14 miloi pezeta inbertitzea erabaki zuen arazoa konpontzeko. Oroiterazi beharrekoa da, eztabaida udan egin zela eta «uda mugitu» hartan Donostiako Ekologisten Asanbladak, Komite Antinuklear eta Ekologistek eta Parte Zaharreko «Auzoa» auzo-elkarteak mozio bat izenpetu zutela zeinetan itsas ertzeko kutsaduraren aurkako plan orokor bat eskatzen bait zen. Urte hartan bertan, Klub Nautikoak, azkenean, badiara zuzenean isurtzeari utzi zion. Kaiaren arazoari heltearen erabaki municipalak, zalantzarik gabe, giro bero haren fruitu izan zen. Urtebete geroago, 85.eko irailean, plan horri zegokion proiektu teknikoak aurkeztu zen eta geroztik gaur arte Donostiako udaletxeko kajo zahar batetan ahaztuta aurkitzen da. 86.eko aurrekontuan, jadanik, ez da obra hori egitearen beharra ere aipatzen.

Nerbioi-Ibaizabaleko kutsaduraren eragina Iparraldeko hondartzetaraino ailegatzen da.

Eta zer gertatzen da Bilboaldearekin? Bizkaiko kostaldeko hondartzetatik %40ak «kutsadura handia» du eta %19ak «kutsadura ertaina». Hau, noski, Goi eta Behe Nerbioieko isurketa basatien ondorio «garbia» da. Zona hartako industria guztiek eta miloi bat inguru biztanlek Nerbioi-Ibaizabalera zuzenean isurtzen dituzte beren hondakin-urak, hauek, ibaiaren barrena itsa-

sora iristen direlarik. Kantauri itsasoan korronte nagusia mendebaldetik ekialderantz zuzentzen delako zikinkeria orbanaren eragin-azalera Ipar Euskal Herria eta oraindik gorago ere iristen da.

Egoera hau konpontzeko «boronda-tearekin» duela ez asko Behe-Nerbioieko saneamendu plana jarri zen martxan eta horretarako Bilbo aldeko biztanlegoak zerga-gehitze itzela jasan zuen (joan den urtean ia bikoiztu egin ziren). Plan honek, hasiera batez behintzat, 30.000 miloi pezetako aurrekontua du eta ari dira jadanik Barakaldo, Sestao, Santurtzi, Trapagan, Ortuella, Abanto eta Muskiz-en azpiegitura-lanak egiten baina ez zaie oraindik enpresa handiei beren hondakinen aurretratamendurako eta birziklaketarako plantak eraikitze inbertsiorik eskatu.

Bistan da, beraz, zergadunen lepotik nahi dutela plan hau aurrera atera, industrien hutsaren hurrengoa besterik ordaindu behar ez dutelarik. Hau grabea da, kontutan izanik industriak direla Nerbioi-Ibaizabalen eta kostaldearen kutsatzailerik bortitzenak. Gainera, Behe Nerbioi-Ibaizabaleko Saneamendu-Planean agertzen diren lau arazkatzeko plantak, Behe Nerbioi eta Bilboko gorotz-urei dagozkienak hain zuzen, ez direla hasi ere egin. 1983/84.ean Gasteizko Gobernuak IMPOLUSARI eskatu zion estudio batetik ateratako datuak ikusiz zera ondorioztatzen da: zona honek urteko 10.000.000 tona hondakin ekoizten dituela, kopuru horretatik gehiengoa Nerbioira zuzenean eta hortik itsasora isuriz. Isurkin hauen artean etxeetako hondakin-urak eta industrietako metal astunen konposatuak, azido

Ministerio de
Obras Públicas
y Urbanismo
Dirección

Plan General Hidráulico 1983-86

**Saneamiento del Barrio de G...
Inversión: 90 millones Pts.
Finalización prevista: 1985**

Confederación Hidrográfica de...

1985 urterako bukaera zuen

Mezu ofiziala biztanleria «alarmatu ez dadin» ahalegintzen da. Egoera ordea, ez al da alarmantea?

eta alkaliak, zianuroak, biozidak, konposatu organiko halopenatu eta ez-halopenatuak, sulfuroak, fluoruroak etab. luze bat aurkitzen dira. Azalpen oso luze bat behar litzateke industri isurkin hauen kaltegarritasuna aztertzeke.

Bilboaldean pozoinak ibaira isurtzen dituzten enpresen zerrenda luzea da ere, baina nagusienak aipatzekotan ho-

na hemen batzu: Sulfuriko eta titanio plantak dituen Lamiakoko Dow Chemical, Jose Mari Atxa S.A. eta Naviera Península, biak J.M. Atxa Hormatxearenak (egunean 3.000 tona hondakin industrial eta lohi isurtzen ditu Bilboko portuaren ahora, nahiz eta hori legez kanpo egon), Altos Hornos, Sefanitro, Santurtziko Portua, Durangoalde, Arrigorriaga eta Arangurengo paper fabrikak eta, oro har, errefrigerazio-urak araztu gabe ibaira isurtzen dituen industria siderurgikoa eta baita ere, metalen berreskuraketa eta garbiketa industrialak burutzen dituzten hainbat enpresa kimiko gutxi.

Hondartza gehienetan bainua arriskutsu bihurtu da

OSAKIDETZAK joan den ekainean Euskal Herriko hondartzei buruz emandako informazioaren arabera: bainua debekatuta dago La Arena, Ereaga, Muskiz, Arrigunaga (Getxo) eta Donostiako Zurriolan (Gros); ez bainatzea gomendatzen da Bakio, Laidatxu (Mundaka), Laga, Isuntza (Lekeitio), Mendexako salbajea eta Orioko Oribararren; kontuz ibiltzekoak dira Aizkorri (Getxo), Plentzia, Gorliz, Antxatxu (Bermeo), Sukarrietako San Antonio, Ea, Antxilla (Orio), Principal, Gaztetape eta Orruaga (Getaria), Santiago (Zumaia) eta Saturraran (Mutriku); bainatzea li-

bre da Solandates, Arietana, Atxabiribil, Laida, Karraspio, Arrigorri, Itxurun, Deba, Ondarbeltz, Mutriku, Siete Playas eta noski, nola ez, Hondarribia, Kontxa, Ondarreta eta Zarautzen.

Itsaspeko emisarioak eta urean arazketarako plantak

Bi soluzio hauek dira itsas bazterretik kutsadura eliminatzeko erabiltzen direnak. Egia da soluzio eraginkorrak direla baina ez dira nolana aplikatu behar inefikazak gertatzea nahi ez bada. Plantagintza egokirik gabe eta beharrezkoak diren baldintzenpean egiten ez badira alferrikako lana izan daitezke epe luze-
ra ezer konponduko ez dutelako.

Itsaspeko emisarioak ur azpitik itsasoan barneratzen diren hodi luzeak dira, hondakinak itsas ertzean zuzenean isuri beharrean itsas zabalean botatzen dituztenak. Aski luzeak izan behar dute isurkinek, haizearen eta korronteen eraginez ez daitezen berriz itsasbater-
rera itzuli. Eta arrazoi berberengatik difusoreak ere instalatu beharko lirateke itsas urek baino gazitasun gutxiago duten hondakin-urek itsas uren gainean flota ez dezaten, zeren eta hala gertatuz gero oso erraz itzuliko liratekeelako kostaldera.

Arazketarako plantak iragazketa, dekantazio, klorazio edota beste hainbat sistema bidez ur zikinak arazten edo depuratzen dituzten instalazioak dira. Hondakin-urak arazketarako plantetan purifikatzen direnean isurkinak garbitzen dira baina orduan depuradoran gelditzen diren lohiak bihurtzen dira arazo. Eta zer egin lohi horiekin?

Itsasora bota daitezke, berau bait da horretarako lekurik aproposena. Horretarako inguru egokia (nahiko sakona eta korronte bortitzak dituen) aukeratzaren bada ez du zergatik efektu negatiborik sortu behar, Tamesisaren estuarioan egin diren gisako isurketetatik ondorioztatu denez. Baina lohi-kopuru handia zapalda edo plataforma kontinentalean isurtzen bada, ur berriketa mugatu eta korronte gutxiko zona batetan, barau itsaspeko basamortu bihurtuko da berehala, fauna bentonikoaren-tzako inguru-baldintzak hondatu egiten bait dira eta horren ondorio ekonomikoak (arrantza, alga eta molusku-hazkuntza...) oso larriak izan daitezke.

Hartuko al dira ordea beharrezko neurriak Kantauriko itsasertza erabat hondatu aurretik? Hondartzara lasai lasai doanak badauka jasaten ari den arriskuaz kezkatzen hasteko arrazoirik.

MAIDER ETXAIDE

OPU
ral de Obras Hidráulicas

Infraestructura Urbana

Rio Urumea, Barrio de Gros, Barrio de Eguis, SAN SEBASTIAN, Tossal de Momp, Mar Cantabrico

Longitud Colector: 2.240 m.
Capacidad Elevación: 1.300 l/

orte de España En Colaboracion c Diputacion de Guipuz

lan honek bere horretan dirau.

Remonterako 35 zesta egiten dira hilean Galarretan

Zestagintza, kantxa atzeko eskulana

Eskulangintzak gero eta toki gutxiago duenean gizarte honetan, orduan eta gehiago bilakatzen ari da ikusgarri. Artisautza erakusketetara, adornotara edo laguntzen bidez iraun ahal izatea kondenturik dagoeneko honetan, bada oraindik ere industriak jango ez duen eskulangintzarik. Horietako bat dugu pilotarientzat zestak egiten dituztenena. Zesta punta nahiz remonterako herremintak egiten dituzten taldetxo gutxi batzu badira gaur egun Euskal Herrian. Ziganda anaiak, Martzelino Elizalde eta Juan Pedro Ugarte iharduten dira Galarreta frontoian langintza honetan.

Hernani, Donostiako erresidentzia eta karretera jeneralerako bideen gurutzean aurkitzen da Galarreta frontoia. Pilotazaleak ez dira galduko.

Aurreko atea alde batera utziaz, ezker aldetik frontoiaren atzekaldera jo eta gero, ate txiki berde bat ireki dugu, eskailera estu bezain luze batzuk igoaz frontoiaren goikaldean agertzeko.

Pasilo luze baten ondoren, ganbara moduko batean, gela baten itxitura. Atea pasa eta hortxe dauzkagu Martzelino Elizalde eta Juan Pedro Ugarte zestat, junkoz, ezpalez nahiz tximiluz inguratuta. Eguerdia da kasik, sartzen da argia gelara.

Banketa baju batzutan daude biak. Aurrez aurre ur baldeka bat bakoitzak eta zesta bana eskutan. Lepotik, lokarri batez zintzilik, puntzoia, junkoa laguntzeko zestaren saihesten artean josten.

Remonterako herremintak

Ezer baino lehen esan remonterako zestak direla Galarretako lau pareta hauen artean egiten dituztenak. Ez dira berdinak, ez formaz ez materialez, baterako nahiz besterako egiten diren zestak. Sakon handiagoa dute zesta puntakoek eta zumitzez egiten dira. Remontekoak berriz junkoz. Hong-kong-etik ekarritako junkoz.

Zergatik? galdetu diegu solasean ari garen bitartean lanean jarraitzen duten Martzelino eta Juan Pedrori: «Hori ez zekiat. Hau egiten duk junkoarekin gogorrago heltzeko. Zesta punta geratzen duk biguinago. Zesta puntan egiten ditek pilota gelditu eta gero soltatu, eta hemen egiten duk pilota jo eta kolpearekin zestatik ateratzen duk. Hau duk eskuz bezala jokatura, baina herremintekin».

Keinuak eginez, zesta erabiliz, pilota batek remontean jokatzera zer egingo lukeen eman digu aditzera Juan Pedrok.

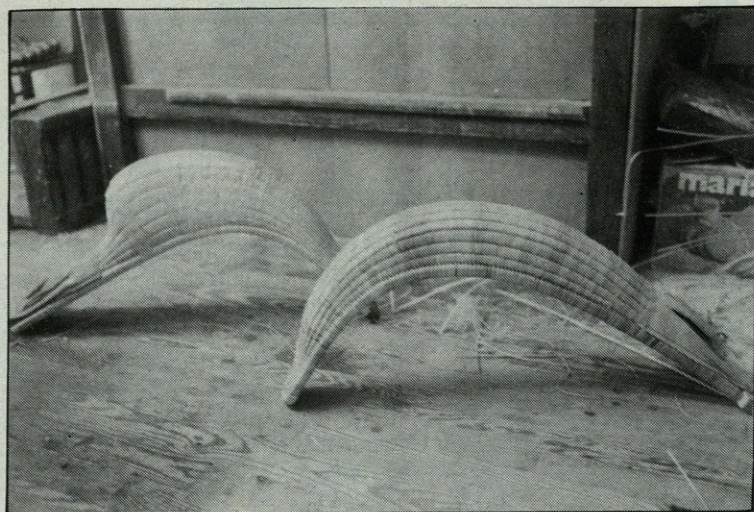
Eguneroko lana da Juan Pedro, Martzelino eta Ziganda anaientzat. Hamar orduz iharduten dira egunean eta bertan egiten dute bazkaria eta dena. Beraiek dira, Orioko Azkuerekin batera, remonteko zestak egiten dituzten bakarrak. Zesta puntazkoak egiteko badira gehiago; «Bizkaian. Markinan eta Gernikan egiten dira zestak».

35 zesta hileko

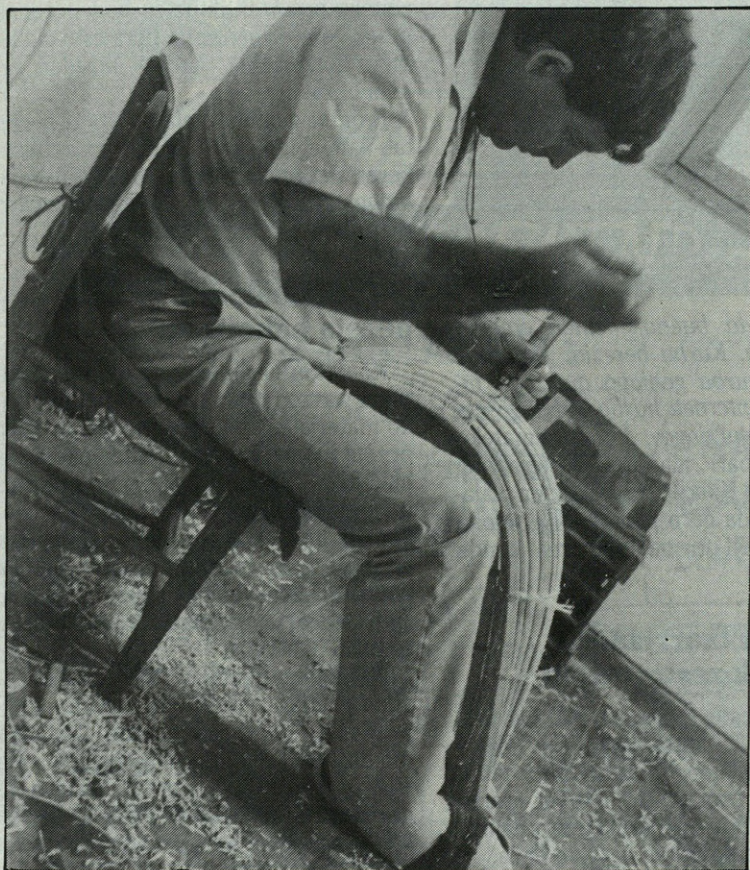
Galarretan eta Iruñeako Euskal Jai frontoian bakarrik jokutzen da, profesionalki, remontean, enpresa bera delarik pilotarientzako zestak egin daitezen arduratzen dena. Hau da, pilota enpresarentzat ari dira hemen lanean zuzenean. Zesta hauek ez dira ez denda ez beste inora eramango. Enpresa berak banatuko ditu Galarreta nahiz Iruñeako frontoietan jokatu duten bere pilotarien artean.

Gehienez jota hirurogei izango dira Euskal Herrian, aipatu bi frontoietan, profesional bezala remontean aritzen diren pilotariak. Zestagileek berriz 35 zesta egiten dituzte gutxi gorabehera hilabetean. «Lauron artean eh! Ez gu bion artean bakarrik». Bi hilabetetan ordea, eginak dituzte pilotari guztientzako zestak. Hauek aldiz etengabe egiten dute lan urte guztian. «Asko puskatzen dira eta gero beste asko estropeatu eta hortik aurrera kapritxoak».

Pilotari onak hiru astetik behin alda-

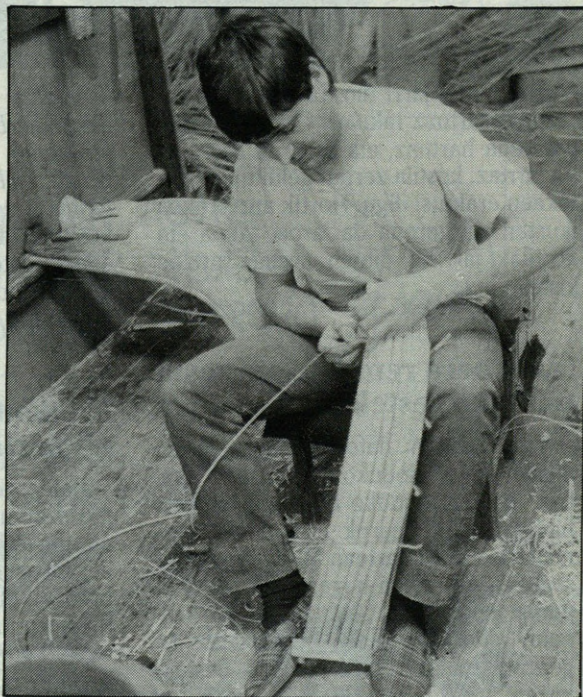
*Sakonik handiena duena da zesta puntakoa.
Beste zesta da remonterako.*

*Puntzoiaren laguntzaz josten da junkoa kostiletara.
Martzelino argazkian.*

'Kostila' bat egiteko ezpala.

Zestaren muturretik hasita behera josten da junkoa.

tzen omen du bere zesta. Bigundu egiten omen dira bestela. «Xamurtu egiten dira eta hor ekartzen dizkigute. Aroa puskatzen bada alperrik da, ez du gehiago balio. Hori ja jartzea daukazu edonon adornorako» erakutsi digu lurrean baztertuta dagoen bat.

Bitxia zirudienak, hain pilotari gutxi izanda hainbeste zestaren beharra izatea, erabat arrunt agertzen zaigu herremintaren 'fragilitatea' kontutan hartuz gero.

Gaztaina, lizarra eta junkoa

Zesta egiteko materiale ezberdinak darabiltzate. Lizarra 'takoa' egiteko, gaztaina 'aroa' eta 'kostilak' egiteko, larrea guantea egiteko, eta junkoa zestari gorputza emateko.

Lehendabizi 'aroa' hartzen dute, Astigarragatik prest ekartzen duten aroa, eta 'kostilak' jartzen dizkiote aroari. Zazpi kostila 'oker' eta sei 'zuzen'. Okerak dira aldamenetan doazenak eta zu-

zenak berriz okarren artean, zestaren erdialdean jartzen direnak. Behin kostilak eta aroa ondo lotuta daudela 'junkoa' puntzoi baten laguntzaz trentzatzten joatea da egiten den lana.

Eskuartearen zesta hartuta junkoa jartzen ari dira Martzelino eta Juan Pedro. Azken honek, esandakoaz jabetu gaitzen, zesta utzi eta aro baten bila joan zaigu. Gaztain egurrezkoa, zestaren bizkar-hezurra izateko traza guztia jarrita dauka. Beheko muturrean, liza-

Juan Pedro 'aroa' zer den erakusten.

rrzeko takoa jarri dio, bi muturrak paraleloki sartuaz takoa. Oraindik ezpal bat dena hartuaz, eta aroaren barrenetik jarriaz, kostila zertan geldituko litzatekeen erakutsi digu. Hortik aurrerakoa ikusten ari garena da: aroa, takoa eta kostilak jarriarik dituen zestari junkoa jostea.

'Aro' bera remonte eta zesta puntako zestek

Tira estutan dator junkoa, zestan ikusten den moduko zabaleroko tiratan. Mataza moduko batzutan daukate bilduta. Juan Pedrok esplikaziotan jarraitzen duen bitartean Martzelinok hor segitzen du, takoa lurrean eta zestaren punta gerriarekin helduaz, buelta kanpoko aldera duelarik, puntzoiaren laguntzaz junkoa kostila batetik bestera josten.

Junkoa jostearen lana zestaren muturretik hasten dute, «*aisago delako*». Puntatik hasi eta behera ekarri gutxi gora behera guantea, larruzko guantea, bukatzen den pareraino. Gero, 'tako'tik hasita horrainoko tartea beteko da.

Larruzko guantea josi egiten zaio zestari, eskua eta zestaren artean tela bat eta kartoi bat jartzen direlarik. Hori eginez gero listo dago zesta remontistarentzat.

Aroa berdina dute zesta punta nahiz remontezko herremintek. «*Gero egiten dira moldatu. Behar bezala jarri alan-*

brearekin eta bueno, hemen ematen diegu kurba. Kurba berezia. Zageroek esaterako kurba gehiago dute, eta luzeago. Delanteroek kurba gutxiago eta fondo ere gutxiago». Fondo emateko kostilak aroari alanbraz josterakoan egiten dute. Nola lotzen dituzten halakoa izango da gero junkoz josterakoan geldituko den forma, alanbrea kendu eta gero.

Momentu txarretan, pilotariak zesta aitzaki

Behin bukatuz gero 750-800 bat gramo izaten du zesta bakoitzak. Zesta puntan erabiltzen direnak baino pittin bat pisuago izan arren, 500 bat gramo pisatzen dute hauek, arinak dira daukaten gorputza kontutan hartzen bada.

Toki guztietan bezala remontisten artean ere izaten dira komeriak zestak direla medio. Beti izaten omen da luze-xeago edo laburxeago nahi duen pilotariren bat. Hemen berriz, zesta guztiak egiten dituzte neurri berekoak. «*Guk ez diagu diferenterik egiten ze aroak ere guztiak igualak ekartzen zizkigutek*».

Askotan izaten omen dituzte hika-mikak pilotariekin. «*Azkenean moldatzen dira guk egindakoarekin, baina milimetroan begiratzen ditek! Maniak... badiutze bai! Hartu eta milimetroz milimetro begiratu. Baina noiz ibiltzen dira pilotariak horrela? Galtzen ari direnean*». Gauzak oker dabiltzanean askoren abildadea da erantzunkizuna beste nor-

baiti, edo, kasu honetan bezala, zerbaiti leporatzea.

Esku eskuinerako bakarrik

Zestak esku eskuinerako besterik ez dira egiten. Pilotazaleak jakingo duen bezala remontean eskuinez besterik ez da jokatzeko. «*Arrunt arriskutsua izango litzateke ezkerrez egitea. Nahiz pilotari ezkerre izan eskubiarekin jokatu behar du. Zergatik? Hor pilotak ibiltzen da izugarritzko efektuarekin. Beti aldrebeska ibiltzen da eta ezkerrearekin peligratzen da*».

Solasa arinduz doakigu. Gustorago aritzen da bat konfiantza piska bat hartzerakoan. Seguru gaude zesta bakoitza egiteko pasatzen dituzten hogeitau orduak pasaz gero elkarriketa bera estuago lotuko litzatekeela, junkoa kostilen artean bezala.

Frontoi gaineko gela apartatu horretan lan egiten badute ere ez dabiltza beren negozio batetan. «*Guk lan egiten diagu enpresarekin. Enpresak egiten dik subentzionatu dena*».

Hogeita hamar bat mila pezeta bakoitzak

Kontutan hartuz gero zesta bakoitzarekin sartzen diren orduak eta erabilitako materialeak balio duena 30.000 mila pezeta inguruan aterako litzateke zesta bakoitza. Dendaren batean edo merkatuan jarri beharko balirateke halako zerbait balio izango lukete. Halakorik ez dagoenez eta enpresa bera delarik kontsumatzaile bakarra ezin jarri ahal zaie salneurrik, gutxi gora beherakoa ez bada behintzat.

Martzelino eta Juan Pedro, nahiz eta egun guztian zestak egiten aritu, ez dira sekula remontean ihardun. Zesta zer moduz manejatzen den galdetu eta «*Nik ez diat sekula jantzi*» erantzun digu Martzelinok. Juan Pedrok berriz: «*Nik behin egin diat prueba. Palaz eta ibilita ere lehendabizikoan jotzerik ez. Ez nuen sekula prueba egin. Pilota jo eta pilota atzera atera. Jakina zaila dela. Hemen hasten dituk pilotariak 14 urterekin edo eta hogeitau hogeita bat urte arte ez dituk hasten jokatzeko. Gutxienez bost urte pasatzen dituzte jokatzeko hasi aurretik*».

Azkenean, argazkiak atera bitartean, remontistei buruz aritu gara solas lasaian.

Horrekin jarraitzea beste erreportaia bat litzateke ordea! Eta eguerdia gainean dugunez bazkaltzera goaz orain-txe.

AGUS BARANDIARAN
INAKI URÍA

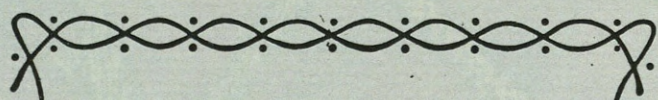
K O M I K I A 72. zenbakia

WALTER GARMENDIA JR.

Loketegi
2
Aste 96-

LA CASA DEL CAFE

Zure Etxeko Kafea

San Martzial 19 Telf. 424512

DONOSTIA

EZ UTZI IRAKURRI GABE

NEMO TXIKI Aren ametsak ezagutzen al dituzu?
Larogei urte dituen komik honek, beste larogei urtetan irrifar
eta goza araziko dizu

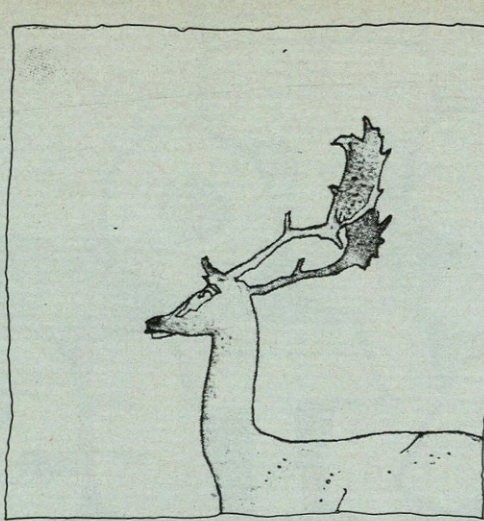
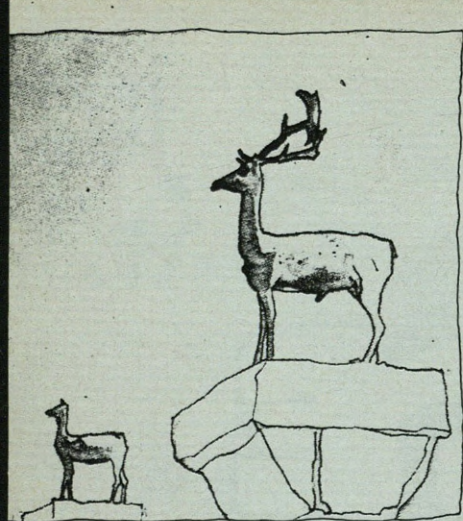
TTARTTALO Argitaletxea

CORTO MALTESE

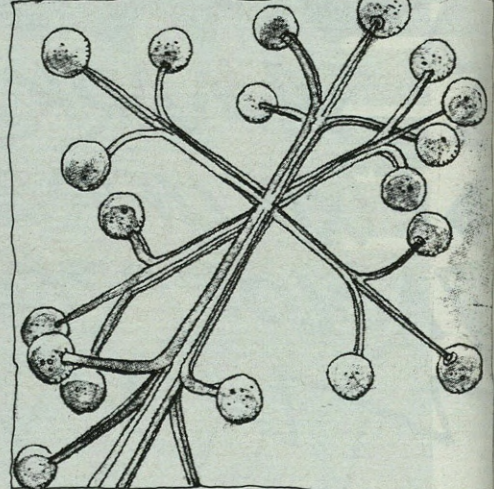
HUGO
PRATT

SAMARKANDA-KO
ETXE URRE
KOLOREZKOA

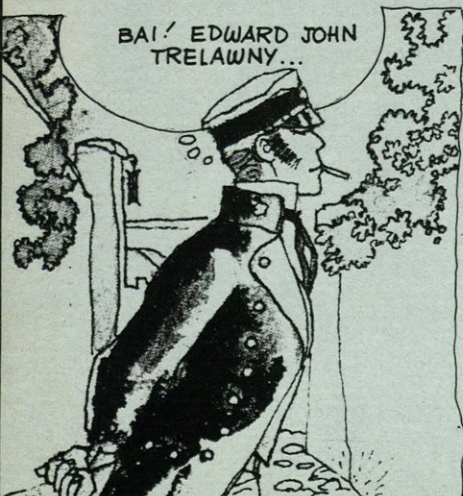

BARON CORVOREN TXANTXETATIK
TRELAUNYRENETARA. BARON
CORVOREN OHARREK LORD
BYRON-EN ESKUIZKRIBU BAT
AIPATZEN DUTE, TRELAUNY-K
VENEZIAN IZKUTATUA...

...ESAN
NAHI DUT...
...HEMEN,
RODAS-EN./

BAI! EDWARD JOHN
TRELAUNY...

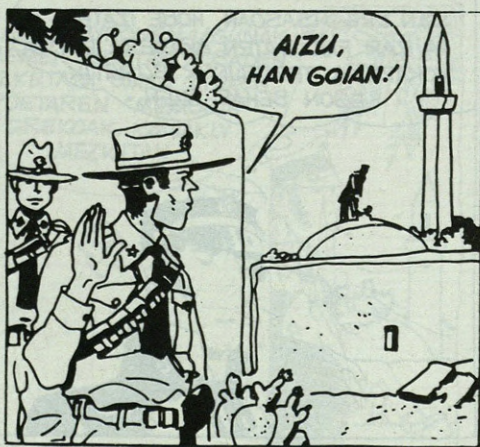
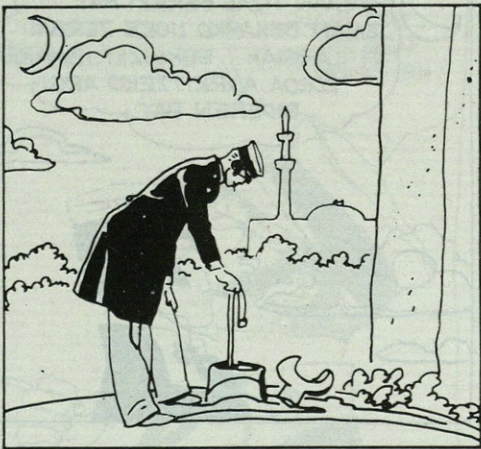
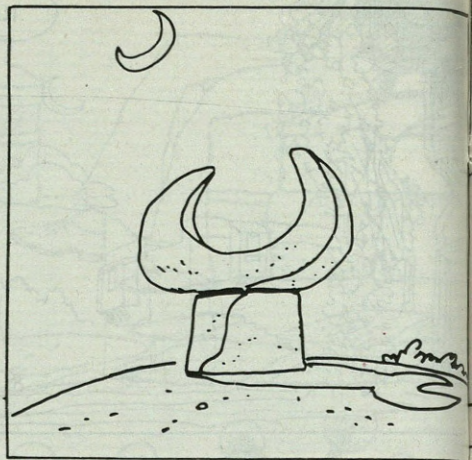

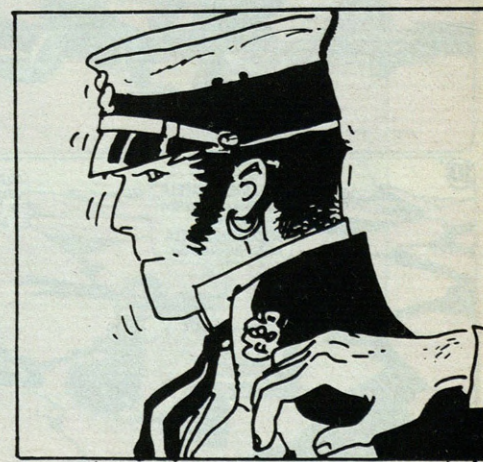
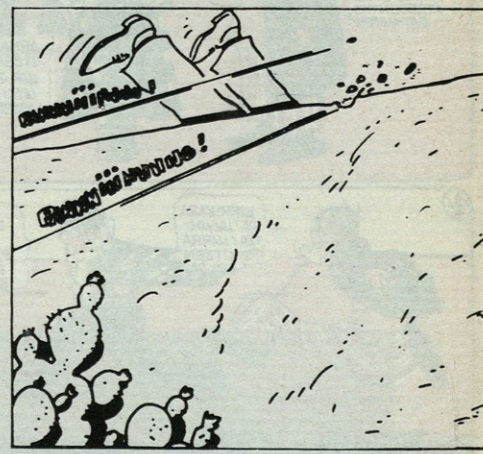
...LORD BYRONEN LAGUNAK
HEMEN BERTAN ROSADEN
IZKUTATU OMEN ZITUEN
POETAREN "MEMORIA"
GREKOAK, KAWAKLY
MEZKITAN...

...EDO LOGIA DE
LA LINGUA DI FRAN-
CIA-N, CHEVALIERS
DE SAINT JEAN
KALEAN...

(datorren astean jarraituko da)

Little Nemo

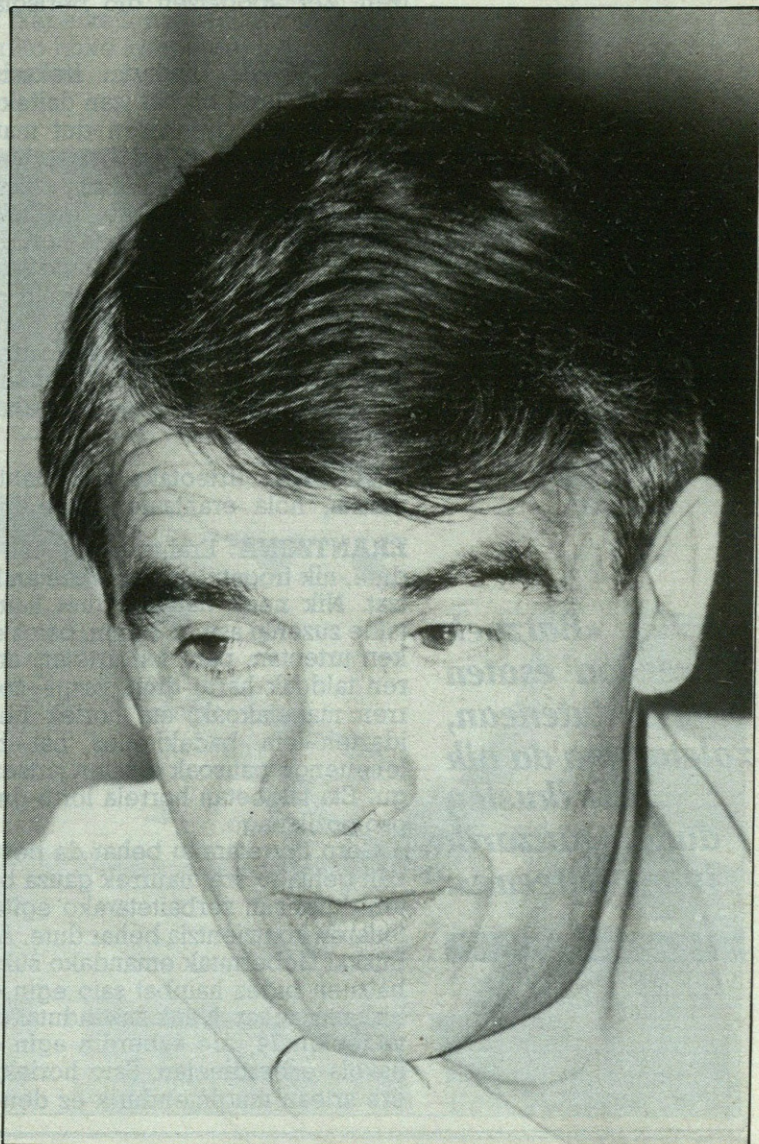

Slumberland

Jon Lopategi: «Pozik eta gogoz nabil bertsolari gazteak trebatzen»

Jon Lopategi, hainbat herritako saioetan ikusi eta entzun izan dugun bertsolari ospetsua, UEUn aurkitu dugu aurten ere bertsolaritza sailaren arduradun bezala. Irakasleak prestatze lan honetan buru belarri ari da bizkaitarra urtean zehar bezala uda partean ere. Emaizak begi bistakoak dira, gero eta haur gehiagok egiten du bertsotan. Hortxe dugu gure hizkuntza zuzpertzeko beste bide egoki bat. Plazatik eskolarako bidea urratu duen Lopategik nahiago luke Txapelketa Nagusia urtero izango balitz, «ona bada, sarriago jarri behar bait da». Bertsolarien Elkarteak eta bertsolaritza bera ere gai izan ditugu, aurtengo UEUn ezinbesteko solas-gai izan den gaisotasunaz aritu ondoren.

GALDERA: UEUn zabiltzala eta, lehenengo, ze demontre egiten du «Bertsolaritza» sailak unibertsitatean?

ERANTZUNA: Ez dakit gure egin beharra justu zein izan daitekeen, baina konkretuki aurren, ikastarotxo hau irakasleei zuzendua da. Aspaldiko urte hauetan bertsolari liberatuak gaude bai Nafarroan, Araban, Bizkaian nahiz Gipuzkoan. Gure lana irakasleengana zuzentzen da eta irakasleen bidez haurrengana, haurrengan bertsozaleasuna sortuz, eta bertsolaritza bera euskara lantzeko eragingarri bat gerta dadin. Ikasturtean zehar irakasleei zuzentzen garenez, eta hemen ere horixe zelarik asmoa, barenen halako beldur bat ez zela nahiko jende etorriko, baina taldetxo polita bildu da. Egiten duguna zera da, bertsolaritza umeekin nola erabil daitekeen ikusi, eta batez ere umeak bertsotan jende aurrean nola azaldu daitezkeen.

GALDERA: Aritua zara bertsolaritza haurren ikaskuntza prozesuan aplikatzen. Zer aportatzen dio bertsolaritzak haurrari?

ERANTZUNA: Umeari... Irakaslearentzako aportazio on bat izan daiteke. Nik astero prestatzen dut materiale mordotxo bat Bizkaian. Bertso historiko batzuk, kanta herrikoiak eta ariketa batzuk haurrek erabiltzeko. Irakaslearentzako material egoki bat da hori. Bertsolarietarako joerarik ez badute ere, guztienez, kanta berdinak ikasiko dituzte Bizkaiko ume guztiak, bertso berdinak, eta orduan, edozein unetan, haurrak elkartzen direnean, festaren batean edo, batek bota eta besteak jarraitu ahal izango du.

GALDERA: Urteotako esperientziaren ikusita, nola erantzuten dute umeek?

ERANTZUNA: Erantzun oso ona eman dute, nik frogatu dudak lekuetan behintzat. Nik neuk hartzen ditut hainbeste talde zuzenki astean behin, batez ere azken urteotan, pare bat urtetan, aritu diren taldeak hartu ditut, zazpi—zortzigarren mailetakoa, eta horiek bertsoak idazten—eta badakitenez bat—bateko lehenengo pausoak ematen jartzen ditugu. Eta taldeetan horrela lortu dugunaz oso pozik nago.

Gero horretarako behar da beste zerbait gehiago ere: haurrek gauza bat egiten dutenean zerbaitearako egiten dutenaren kontzientzia behar dute. Aurren, Euskal Gobernuak emandako subentzio batzuen bidez hainbat saio egin ditugu Bizkaian zehar. Neuk zuzendutako zortzi taldeekin 74 saio ezberdin egin ditugu eskola ezberdinetan. Saio horiek batez ere artean mugimendurik ez den tokie-

tan egin ditugu, giroa toki batetik bestera eramateko, subentzioaren helburua ere hori zenez. Bizkaian denetara 34 talde mugitu direla kontutan hartu eta begira zenbat saio. Gero Araban eta Gipuzkoan diren taldeek egin dituztenak. Hori behar dute umeek gero astero lantzeko motibazio modura, asko gustatzen zaie: txaloak entzun, bazkari bat nonbait nagusiek bezala, gurasoak eta irakasleak pozik... beren lana zerbaitearako badela ikusi eta harrotu eta aurrera segitzeko prest daude.

GALDERA: Bertsolari eskolek ezertarako balio ote zutenaz izan ziren eztabaidak ere garbiago ikusiko dira urte batzuk pasatakoan.

ERANTZUNA: Bertsolari eskolen balioa garbi dago. Orain, ez du esan nahi horrek eskola batean sartzen diren guztiak bertsolari izango direnik. Gutxi edo gehiago denek ikasiko dute bertso bat zer den, bertsoa egiten, eta abar. Batzuek erreztasun handiagoa izango dute, baina ez bertsoetarako bakarrik, beste gauzetarako ere bai. Dena dela, zaletasun handia duen batek aurrerapen handiagoak egingo ditu, nahiz eta bat argiagoa izan besteak baino, argiena ez da—eta beti gehien destakutzen dena. Hor daude dedikazioa, zaletasuna... eta batzuek 'berezkoa' esaten dutenean, zaletasuna da nik hor ikusten dudak gauzarik inportanteena. Aste behineko saioarekin ez da inor bertsolari egingo, baina zaletasuna duenak aste hartan egindako klase hura buruan eramango du, bere kontura egingo ditu saioak eta 'berez' egingo da bertsolari baina ahaleginez, saiatuta.

GALDERA: Laguntza beharko du mutiko edo neskato horrek kalean ere ezta?

ERANTZUNA: Bai, baina astean behineko hori nahikoa dute mutikoak direnean. Gero hemezortzi urterekin edo bertsolari eskolan sartzen dira, eta orduan bai berez egin beharko direla bertsolariak, baina ordurako zaletasuna sortuta badago eta gustora badabilta, ba egunero ekingo diote ekintza horri eta horrela egingo dira bertsolari, eta gutxi batzuk izango dira horretarako. Zergatik gutxi batzuk? denek ez dutelako gauza bat lortzeko gogorik eta borondaterik, bertsolari bezala musiko edo pilotari edo beste zerbait izateko ere sakrifikatu egin behar da, ordu asko sartu, eta gustora hartzen duenarentzat sakrifizio hau ez da hainbesterako, eta edozein momentutan ekiten dio langintza horri, eta hortik etorriko zaio erraztasuna. Bestela argiena eta biziena izanda ere zaletasun eskasa badu, ez dago zer eginik.

**«Batzuek
'berezkoa' esaten
dutenean,
zaletasuna da nik
hor ikusten
dudan gauzarik
inportanteena».**

GALDERA: Eta fruitu hori plazan ikusten al da?

ERANTZUNA: Bai, txapelketak eta egiten ditugu eta ume asko izaten ditugu. Hori piska bat erakusketa bat izaten da ikasleak bezala irakasleak ere animatzeko, lana eginez gero fruituak nola ateratzen diren ikusteko, eta asko dira hola-koetan bat-batean egiten duten haurrak, Bizkaian eta Gipuzkoan behintzat. Aurretik Bizkaian lehenengo aldiz egin dugu 14 urtetik gorakoen txapelketa: seigarren mailan edo hasi nintzen ni, eta lehenengo erremesak BBBra helduta zeuden eta horregatik jarri dugu maila berezi bat. Handik gorakoetan lau besterik ez genituen eta horiekin egin genuen maila bat, 14-15 urtekoekin beste maila bat jarri genuen eta 14 urtetik beherakoekin beste bat, eta ume mordoa izan dugu, denak ezin eraman eta kanporaketa bat egin genuen Gernikan. Hor garbi ikusten da euskarak irauten duen bitartean bertsolariak sortuko direla piskanaka aukera ematen badiogu.

GALDERA: Askotan aipatzen da bertsolaritza berria eta zaharra, zein da bien arteko alde hori?

ERANTZUNA: Nik ez dut ikusten halako alde handirik, sistemak aldatu dira, jendea biltzeko lekuak, lehenengo sagardotegiak oraingo bertsolari eskolak dira, baina hortik kanpo bertsoa bera lege berdinetan doa eta ideiak nolako munda halakoak izango dira, baina azken batean denak helburu bera lehen eta orain, gizarteari erantzun, honen sentimenduak kantatu bertsoz eta...

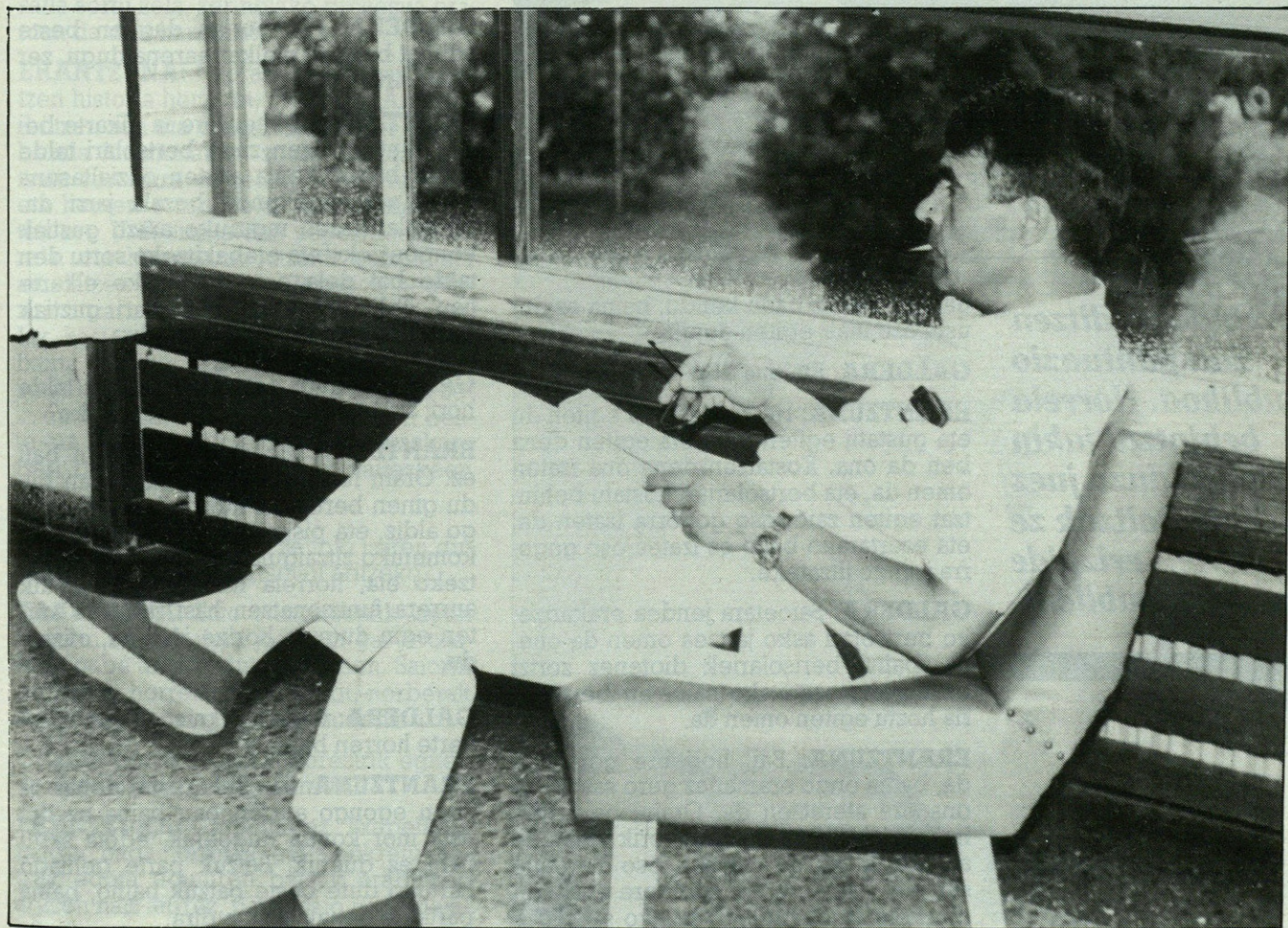
GALDERA: Esaten da baita ere bertsolaria oraindik rurala dela.

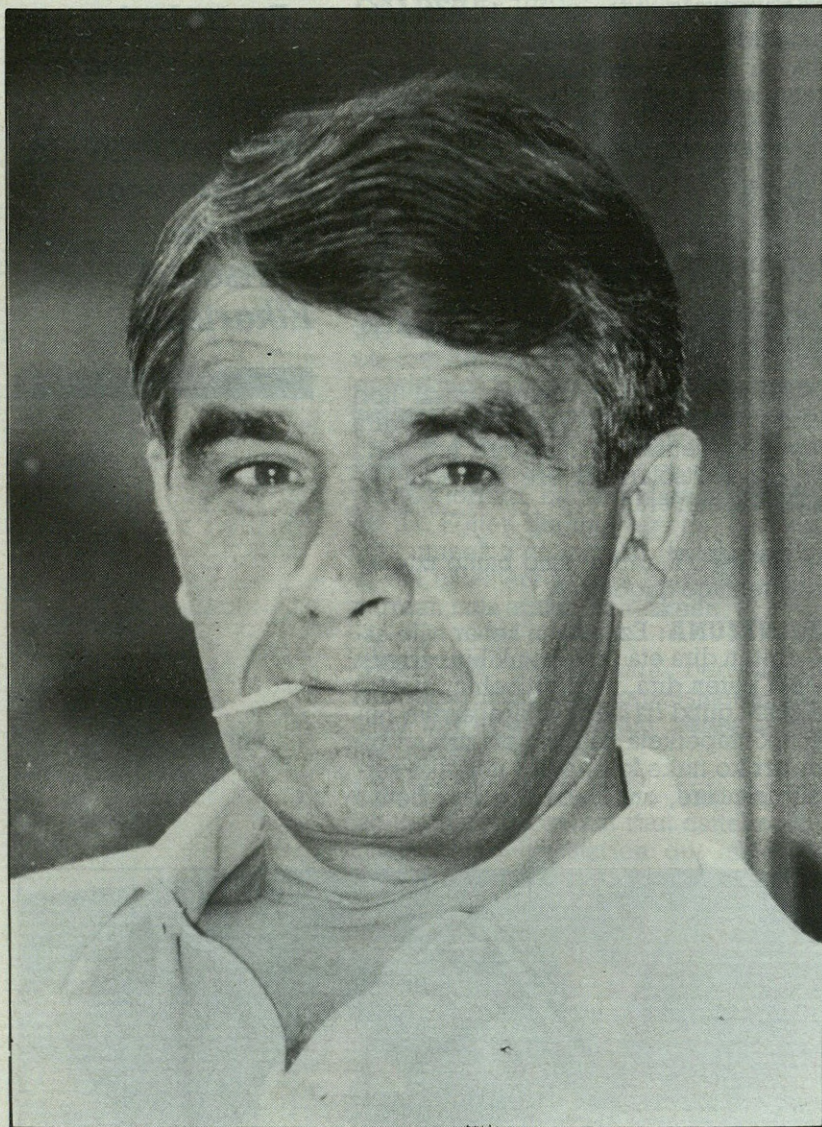
ERANTZUNA: Gaur mundu rural hori asko murriztu da eta hiri nukleoak dira nagusi eta euskal kultura ere hor sartu da, eta bertsolaritza ere hor egin beharko du aurrera.

GALDERA: Badirudi saio baino txapelketa gehiago dagoela

ERANTZUNA: Ez, urtean zehar saio asko egiten dira eta txapelketak hiru urtetik behin izaten dira, nagusia behintzat. Nere ustez gutxi da hori, urtero jarriko nuke nik txapelketa nagusia eta urtean bitan jarriko nuke konpetizio itxurako zer bait, izan ere, ona bada sarriago behar

«Bertsolaritzaren inguruko arazo guztiak konpontzeko eta erabakitzeko sortu da Bertsolari Elkarte».

«Ondo iruditzen zait puntuazio publikoa. Horrela behintzat jakin egiten duzu juez bakoitzak ze erizpide darabilen».

da, eta ona ez bada kendu, baina ez dut uste oso maiz egiten denik.

GALDERA: Eta ona dela uste duzu?

ERANTZUNA: Herriak eskatu egiten du eta gustatu egiten zaio, eta egiten dena beti da ona. Kostatzen dena ona izaten omen da, eta bertsolariari kostatu behintzat egiten zaio, oso gogorra izaten da, eta ezertarako balio ez izatea oso gogorra izango litzateke.

GALDERA: Saiotara jendea erakartzeko bertsolari asko jartzea omen da onena, baina bertsolariek diotenez zortzi bertsolariz osatutako saioetan bertsolaria hoztu egiten omen da.

ERANTZUNA: Bai, hori ere gertatzen da, baina ondo eramanez gero saioa oso ona ere ateratzen da. Orain, bertsolari bakoitzat ez du beretik askorik emateko aukerarik, ez da askotan oso berotuta sartzen, baina bertso onak ere entzuten dira, eta antolatzaileari halako satisfazio

bat ematen dio bertsolari askoko saio on batek. Bertsolaria bero beroan sartzeko bi hiruko bertso saioak dira onenak, hiru ordu laurdenetako saio bat, librean edo gai txikiren bat jarrita. Bertsolariak lasaiago ere kantatzen du.

GALDERA: Badago gai jartzailea kendu egin behar dela defenditzen duenik?

ERANTZUNA: Ez. Behin lau bertsolaritik gorako taldeetan behar beharrezkoa da. Orain, herrietako festetan eta bi edo hiru bertsolari direnean askoz ere hobeto gabiltza gai jartzailerik gabe normalean. Piska bat arduratzen badira herri hartan ze bizimodu eta ze jende eta nolako zirkunstantziak ematen diren, ba bertsolariek beraiek aurkituko dute gaia. Eta gainera gai bakoitzar zor zaion edota tokatzen zaion luzapena emango diote.

GALDERA: Beti egiten al duzue informazio bilketa hori?

ERANTZUNA: Ez, normalki ezer esan gabe etorri egiten dira pista batzuk ematera. Galdetu ere egiten da zerbait berezirik ba ote dagoen edo, gero beti ondo etortzen da saioaren barnean sartzeko.

GALDERA: Puri-purian dagoen beste gai bat bertsolari elkartearena dugu, zer da elkarte hori?

ERANTZUNA: Lehen ere ia elkarte bezala funtzionatzen zuen bertsolari talde handi batek, baina aurtun ofizialtasuna eman zaio, erakunde bezala jarri da. Bertsolaritzaren inguruko arazo guztiak konpontzeko eta erabakitzeko sortu den talde bat dela esan genezake elkarte hau. Talde honetan bertsolari guztiak eta bertsozaleak ere sartzen dira.

GALDERA: Zer delaeta sortu zen talde hori, arazo konkretu bati erantzuteko?

ERANTZUNA: Ez, arazo konkretu bati ez. Orain hamar urte edo Azpeitian bildu ginen bertsolari mordo bat lehenengo aldiz, eta piska bat organizatzea edo komeniko zitzaigula erabaki batzuk hartzeko eta, horrela hasi ginen. Handik aurrera funtzionatzen hasi zen, eta aurtun egin duguna horixe izan da, ofizialdu.

GALDERA: Bertsolari guztiak daude elkarte horren barnean?

ERANTZUNA: Bai. Beharbada denak ez ziren egongo aurtengoan baina ez dut uste inor kontra dagoenik, edota sartu nahi ez duenik. Batzuk parte gehiago hartuko dute beste batzuk baino, baina partaide denak izango dira.

GALDERA: Zenbat izango zarete gutxi gora behera?

ERANTZUNA: Ziur esateko ez dakit, baina berrehunen bat edo...

GALDERA: Ze funtzio betetzen du elkarte honek, nolabait ere bertsolarien gremio horren interesak defendatuko ditu ala izango du beste egitekoren bat euskal kulturaren barnean?

ERANTZUNA: Bertsolaritzaren inguruan sortzen diren arazo guztiei erantzutea eta gero ekintza batzuetan nola parte hartu eta erabakitzea, ez dago anbizio apartekorik. Bertsolariek zerbait egin nahi dutenerako bide bat, indar bat da elkarte hau.

GALDERA: Etorkizunari begira ze plan dauka elkarteak?

ERANTZUNA: Hurrengo plana datarren txapelketa antolatzea izango da, bertsolari eta bertsozaleen artean komisioak sortuko dira eta lanean jarriko. Horretaz aparte eta inmediateki ez dakit zer egin daitekeen.

GALDERA: UEUri begira berriro ere, bospasei urte izango dira bertsolaritza saila sortu zela, zer nolako prozesua eraman da urte hauetan?

ERANTZUNA: Ni orain bi urte sartu nintzen historia honetan, ordurarte Amuriza ibiltzen zen eta orduan bertsolari eskola bezala funtzionatzen zuen. Gerora pentsatu zen hura ez zela UEUren funtzioa eta hemen eman behar ziren gaiak batez ere Unibertsitateari zegozkionak zirela, eta horregatik hitzaldi batzuk eta antolatzea pentsatu zen, lehengo betekizun hura bertsolari eskoletara mugatuz. Iaz hasi ginen hitzaldi kontu honekin baina jendea aspertu samar ibili zen aurreko urteetan giro hobea sortzen zela eta esanez, eta horregatik aurtengo beste era batetara antolatu dugu, irakaskuntzari begira, haurrekin egin daitezkeen ariketa batzuk eta irakatsiz.

GALDERA: Ze gai eta ze toki izaten duzu zuk gustokoen bertsoan aritzeko?

ERANTZUNA: Saio gustokoenak lagun batekin herri batera joan eta gai jartzailerik gabe aritzea dut gogokoen. Saiorik politenak horrela atera zaizkit, norberak ateratzen du gaia bertsoa eta dena.

GALDERA: Preparazio berezirik egiten duzu edozein saioaren aurretik?

ERANTZUNA: Normalki ez. Txapelketa baldin bada, orduan gai konkretu batzuk edota doinuaren batzuk erabiltzen aritzen naiz aurrez, baina saio normaletarako ez.

GALDERA: Azkenengo bertsolari txapelketan nola ikusten duzu zeure burua mementu honetan?

ERANTZUNA: Nik neuk nere ustez, jokatu behar nuen bezala jokatu nuen, nahiz eta azkenean gauza ondo atera ez, baina ez zegoen beste irtenbierik. Azkeneko gai hura bederatzikoan aritzeko ez zen egokia, bederatzikoetan izan ezean behar adina puntu ez nituela lortuko ere banekien, baina ez nuen beste erremediorik izan, eta hantxe galdu nuen eduki nezakeen aukera. Txapelketan zehar egindakoarekin konforme geratu nintzen.

GALDERA: Eta puntuazioa publikoa izateaz zer pentsatzen duzu?

ERANTZUNA: Ondo iruditzen zait. Horrela, behintzat, jakin egiten duzu juez bakoitzak ze erizpide darabilen.

U.E.U.K.O
PRENTSA BULEGOA

«Euskarak irauten duen bitartean sortuko dira bertsolari berriak aukera eskaintzen badiugu».

Arturo Campion, 50 urteko itzala

Arturo Campion, Nafarroak izan duen idazlerik garrantzizkoenetako bat dugu. Abertzaletasunaren biztaille, bizi guztia pasazuen lanean historia, hizkuntzalari-tza, literatura, kritika, kazetaritza edo politika jorratzen. Kritika mingotsak jasoak, ez zen kikildu, produziune zabal bezain sakona erionez. Makina bat kultur erakunde eta euskal taldeetako partaide, euskaldunberria genuen, euskaraz idatzitakoa murriz bada ere. Iruñean,

egun, bat baino gehiago ari da euskalduntzen bere izena daraman euskaltegian. Bere lanen hunkigarritasuna gutxi ukatua da; bere famelikideak idazlanak kalera irteten ez uzten luzaroan entsegatu badira ere, ari dira argitaratzen pittaka. Nafarroaz zuen ideia politikoak min handia eman zien garaikide anitzi nola gaurko Nafarroako hainbat eta hainbat politikori. Orain, abuztuaren 18an hil zela mende erdia beteko delarik, ikuskizun dago instituzio nafarrek eskainiko dioten aintza eta onespena.

Bere garaiko gizona

1.854. urteko maiatzaren 7an Arturo Campion jaioko da Nafarroaren eta Euskal Herriaren historiara. Bizitzea tokatu zitzaion garaiak berebiziko eragina duke bere ideietan.

Nafarroaren eskubideekiko aldaketa kualitatiboa dakarren 1.839.eko dekretuak eta 1.841.eko lege pakzionatuak, Campionen gaztaroan dakarzte lehen «fruituak» Nafarroari. Lege horrek, presentzia handia izanen du Campionen idazkietan. XIX. mende bukaeran ere, Madrileko Gorteetan partidu integristako diputadu delarik, sutsu arituko da Nafarroa eta Euskariaren foru zaharren defentsan. Ez zioten izkinako itsuari baino kasu handiagorik egin hango buruek.

Arturo Campion foruzalearen ideien artean aspaldiko burujabetasuna azaltzen zaigu noiznahi. 1512.ean Nafarroa Gaztelari loturik, 1.521.eko Amaiurko gazteluko pasadizuak bere elezahar edo leienda bati gai ematen zion. Baina goazen lege pakzionatura eta Campionek eta bestek sortutako Asociacion Euskara de Navarra-ra.

1.841. urteko Lege Pakzionatua

Azken gudaroste karlistak garaiturik, 1.839. urteko irailean Madrileko gobernuak foruen konfirmazio proiektu bat aurkeztzen dio Nafarroako Diputazioneari eta elkarrizketan hasten dira. Delako lege horrek, 39ko urrian publikaturik, bi artikuluko ditu: a) batasun konstituzionalari kalte egingen ez dioten Nafarroa eta Baskongadetak foruak konfirmatzen dira. b) Bigarrenak, Monarkiaren konstituzioarengatik eta Nazioaren interes nagusiarengatik, foruen berrikuntzaren beharra ezartzen du, Madrilgo eta Iruñeko diputatuen artean egingen delarik.

Nafarroako Diputazioak 2. dekretuaren beldur, eskatzen dio erreginari 2. akordioaren ezarketarako Nafarroaren hitza kontutan hartua izan dadila, baina gauzak oso bestela gertatuko dira, eta dekretuaren 4. eta 6. artikuluko oso kaltegarri izanen dira Nafarroaren ohituretarako.

1.839. urteko azaroan ezartzen den dekretuari jarraiki, 1.840 urtearen hasieran Diputazio berri bat aukeratzen da, eta honek 1.837ko Konstituzio Kristinoa zin egiten. Diputazio horretan Nafarroako liberalak sartuko dira, arte laburrik barnean Madrileko liberekin 1.841. urteko lege pakzionatua sortuko dutenak.

Aldaketa politiko gaitza Nafarroaren kaltetan

1.841. urteko abuztuan kaleratzen da «Ley de Fueros de Navarra» izenekoak. Delako lege honek, Nafarroako Gobernu Militarra Madrilekoaren esku uzten du, aministrazioa eta justizian berrikuntzak txertatzen ditu Nafarroako auzitegia estatukoaren menpe utziz. Probintziako Diputazioaren eraketa, antolaketa eta funtzionamendua eraldatzen dira. Madrileko gobernuko ordezkari batek zuzendurik, soldaduska, aduanak eta Madrilari ordaindu beharreko diru kopuruen gehitzea ere nabarmenak dira.

Nafarroako Istituzioek kualitatiboki aldaketa bortitza jasan dute. Ordurarte «Erreinu» zena, probintzia bat gehiago izatera pasa da. Maila fiskal eta aministratibo aldetik hobariren bati eusten diolarik.

Nafarroak 1.841.ean, Lege Pakzionatuarekin, lur eremu askoren jabe diren alde doan eredu aministratibo eta ekonomikoari hasiera emanen dio. Nekazari dirudunen laguntza izanen dute jauntxoek beren eredu antiindustrial eta aislazionista garatzen.

Bestalde, Baskongadekin batera eramandako dinamikatik aldentu egiten da Nafarroa. Nafarroak jasandako zentralizazio prozesua bortitza bezain ondoriorduna gertatuko da gerokoan.

Baskongaden foruen galtzea eta Asociacion Euskara de Navarra-ren sorrera

Urte batzu berantago karlistadak berriro bizten dira 1.873.ean Carlos VII.a erregetzara eraman nahian. 1.876.ean karlistada bukatzen da Carlosek alde eginda. Uztailen foruak kentzen zaizkie Baskongadei.

Giro honetan, 1.877.ean «Asociación Euskara de Navarra» sortzen dute Iruñean Juan Iturralde, Esteban Obanos, Florencio Antsoleaga, Estanislado Arantzadi, Salvador Etxaide eta Arturo Campionen eskutik literatura, hizkuntza eta historia nafar-euskalduna bizitu nahian; etnografia, artea, legegintza, moralitatea, irakaskuntza, nekazaritza, industria eta salerosketa ere lantzen ziren nahiz letra gaiak nabarmendu ziren.

Revista Euskara-ren inguruan bildu ziren mugaz bi aldeetakoak euskal hizkuntza eta arraza goratu eta aztertzeke.

Politikaren alorrean, El Arga eta Lau Buru aldizkariaren inguruan mugitu ziren, Iruñeko Udaletxean Nafarroako Diputazioarekin nahiz Madrileko Gorteetan parte harturik. Aranak ez bezala, Euskal Herria herri bezala bereizten duena hizkuntza dela diote, eta ez arraza, honi ere garrantzi handia ematen diotelarik.

Historiari dagokionez, Erdi Aroko estatu basko independentienak dituzte gogoan, ondoren, monarkiak absolutismoaren bidez, eta liberalismo zentralistak, estatu baskoek estatu zentralarekin egindako paktuak hautsi dituztela oihukatuz. Beti ere, foruen berrezarketaren aldeko lanean, estatuak federalismo antzeko zer-bait behar zuelakoan. Gisa honetan, liberalismoa zentralismoarekin loturik, Errejimen Zaharrarekin amets egiten zen, Austriekiko egoerara itzuli nahian. Honek integrista eskuindarrera bulkatu zituen.

«Asociacion Euskara» 1.883. urtean desegin zen Nafarroako mundu politiko konplexuan eraginik izan gabarik.

Campion hizkuntzalari

Campion hizkuntzalariari buruz elekatzen delarik, beti aipatu ohi da bere gramatika, denok irakurri edo ikuskatu dutena, baina gutxi erabili dutena. Dialektologiaren egindako saio gutxi batzu ere aipatu izan dira, baina hauek ere ez ziren urrunegi heldu. Guk Campionez Broussainekin batera 1.920.ean bota zituen iritzien berri emanen dugu.

Euskararen etorkizunaren giltz bat hizkuntzaren batasunean zekusan Campionez, gipuzkera edota lapurtera imini zituen euskara batuaren oinarritzat. Hauetakoren bati edo bien konbinaketari, gainontzeko ezaugarri aberasgarri edo pertinentiak (ergatibo pluralaren adierazlea, aditzaren geroko formak e.a.) erantsiko litzaizkioke, baina nahasirik ez, konbinatuz baino.

Gipuzkeran aditzaren erregulartasuna eta hiztegi joritasuna ixtimatzen zituen, baina baita lapurteraren hotsak edo bizkaieraren eta lapurtar klasikoaren gramatikak. Gipuzkera zentrala izateari garrantzi handia ematen zion Campionez. Ez zuen, horratik, euskalki gutxiengotuen heriotzea gogoko, neologismoen beharra sumatzen zuen, ez Aranarena, euskal lexikoa txirotzat zuelarik. Euskararen bizitzarako ezinbestekoa zekusan batasuna Campionez.

Ez zen beraz, baturako bere eredu gaurkotik urrun ibili.

Campion: nortasun handiko gizona

(1.854-1.937) Campion nortasun handiko gizona genuen, gazte gaztetan idazten eta saltsetan sartzen hasi zena. Berak parte hartutako polemikak ezin zenbatuzkoak dira. Bereziki aipatzekoak dira bere artikuluko periodistikoak eta horietan izan liskarrak. Gaztetan errepublikanoa izana ez zioten barkatu, nahiz eta denbora ilaburrez ibili talde hartan.

Batzuk, karlista zela, berak sutsu ukatzen zuena, beste batzuk integrista zela, berak, hura zela abertzaleendako talderik onuragarriena, nahiz bere burua integristatzat hartzen ez zuen.

Aranistek ea zergatik ez zen alderdian sartzen. Berak, dena den, sosa eman omen zuen PNVrendako nola sortzen ari ziren ikastolendako.

Bizitzaren bukaeran, gerla zibilaren hasieran, etxeok politikoki etsai zituelarik, itsu itsu eta diabetesak joa, badirudi nazionalentzako diru puskaren bat eman zuela presionaturik edo. Beste batzuk, bere firma faltsifikatu egin zutela, besteren batek, kontua interbenitua zuela.

Emilia emaztearekin semealabarik eduki ez izanak bere lanak diktadura garaian ezin publikatzea ekarri zuen, bere ondare literarioaren eskubideak dituzten Ferreritarrek ez bait zuten erraztasunik bat ere eman.

Gregorio Mujikarekin solasean

Gregorio Mujikak Campioni 60 urte pasatxo zituela Donostiako Ategorrieta auzoan zeukan Emilia-Enean egindako elkarrizketatik pasarte interesgarrienak atera ditugu, Campion gizon bezala eza-gutzeko parada eskaintzen baitigute.

Joxe Miel Barandiaran: «Asko zekien gizona zen»

«Ez nuen asko tratatu, Eusko Ikaskuntzan inoiz mintzatu nintzen bai berarekin, atsegina zen oso, baina zaharra izaki, goiz hil zen. Asko zekien gizona zen, eta gai askotan gainera.

Berarekin asko ikasten zen. Euskariana batean ikasi nuen nik abereen euskal izenek 4.000 edo 5.000 urte gutxienez bazituztela. Indoeuroparrek beren animalia basak hezitakoan, izena eman zieten. Euskal abereen izenak ez dira indoeuroparrak, horretatik atera zuen hark Europan zabaldu ziren abere izenak hona ez iristean, izen euskaldunak zein zaharrak ziren.

Literaturan, lekuen izenak eta tanterak adierazterakoan bere xehetasunak ditut gogoko. Arbizuko Elkorri eta Araña inguruak zehatz eta xehe deskribitzen ditu bere nobela batean.

Ez nuen asko tratatu baina atsegina zen oso.

A. Campion, beste Euskaltzainekin.

Ez ditugu galderak ipiniko leku faltaz, erantzunak beren horretan aski baitira konprenitzeko.

Deskizioaren hasieran, luzelaburrean, ez tiki ez handi, buru biribil eta ile motxekoa, azala bezturik. On Arturo zen, denon maisua. Bixta laburturik, pianoa jotzeko pentagramari begiratzerakoan, anteojoen kristalek kasik papera musukatzen zuten. Pianoaz gain, danborra jotzen omen zuen Iruñeko Sta. Cecilia orkestran.

Hona hemen Campionen erantzunak:

«Zentsurak eta erasoak hamaikatzko izan ditut, baina ez naute beldurtzen, ni «carne de cañón» naiz. Min dut, hori bai, inoiz inoren kontra gogorregi idatzi izana, eta senditzen dut.

«Nik Madrileko Gorteetan beti protestatzeko hitz egiten nuen. Behin, ene ideiak representazio nazionalaren etxean inolaz ere entzun zitezkeela esan zidan hango presidenteorde Lasernak, 1893.ean zen hori.

«Segitzen dut pentsatzen euskal alderdiei hurbilena den taldea integristena dela.

«Ni katolikoa naiz ezer baino lehen, baina eztabaidarako aukera ematen dut, denekin Aita Sanduarekin ezik, hark dioena ez dut diskutitzen sekula. El Aralar aldizkaria magno Pontifizearen ideiak defenditzeko atera genuen.

«Lau Buru aldizkarian fuerte jotzen genuen. Luma zorrotz eta askeko gazte zenbaitek idazten genuen han, bortitzak ginen, eta horrek beldurtu egiten zuen bat baino gehiago. Zenbaki bakoitza dinamita lehergailu bat zen. «Instantanea» ene saila El Aralar-en izugarrikoa zen, batzuk zinez ironikoak eta odoltsuak ateratzen zitzaizkidan, irakurleek lehendabizi bilatzen zuten saila zen.

«Ene lanak itzuli dira zenbait aldiz alemaniera eta frantsesera, oso pozten nau horiek ene euskal leindak irakurtzen dituztela jakiteak, aitzitik, gogoratzen zait euskaldunak gehienek ez dituztela ene lanak irakurri.

«Eskolak Euskal Herrian dituen ondorio kaltegarriez Cataluñan mintzatu nintzelarik, jendea oso kezkatutik eta arduraturik somatu nuen. Hemen aldiz, gai horretaz igele mintzatu banintzaie bezala.

«Publikoaren aitzinean hitzaldiak ematea ez da gehien betetzen nauena, baina ondorio propagandistiko handiak dauzka horrek,

Arturo Campion-i omenaldia.

eta zer erremedio. Zenbait aldiz, hitzaldi bat ematen ari naizelarik, hunkitu egiten naiz eta hankak dardarka hasten zaizkit, bertan txintxarriak baneuzka a zer iskanbila! Behin baino gehiago pentsatu izan dut ezingo nintzela denbora gehiagoz zutik egon. Ene hitzaldiak bildu eta argitaratu nahi nituzke.

»Lanik gehien Iruñean egiten dut, hemen Donostian paseo anitz, eta goizik, goizeko 5 terdietan jeiki eta paseatzera joaten naiz. Ene lan askoren gaia ordu goiztiar horretako paseotan bilatuak

dira. Orain, 63 urterekin zangoak ahuldurik dauzkat, nahiz bularretik indarrean nagoen.

»Liburuekin ez dut dirurik irabazten, ezta galtzen ere. Liburuei, behar den bezalako salneurria jartzen diet, argitarapenaren gastuak betetzeko lain.

»Ene bizitza pribatuaz ez nago inola ere pozik, publikoaz gehixeago, izan nahi dudana bait naiz, idazle. Ene bi ilusiorik handienak, guda bat irabaztea eta orkestra bat zuzentzea dira.

»Ez zait bat ere kostatzen ene nobelen irazkia osatzea. Idazten hasten naizelarik, ideia ilun bat izaten dut egin nahi dudana, behin hasiz gero pertsonaiak eta gertaerak berez sortzen dira. Ez dira gogoetaren ondorio, ispirazioarena baizik.

Carlos Claveria: «Euskal Herriaren eskubideen babesle izan zen»

»Euskal semantikan eta filologian maisutzat harturik, bere Gramática garrantzi handikoa da beretzat naziotasuna dakarren hizkuntzarako.

Historiaren aldetik nabarmentzekoa da Euskariana saila, non gure historiaren gertakari garrantzizkoak lantzen dituen.

Gostuak eta idaztankerak aldatuagatik ere, bere nobelen estilua arina bezain bikaina da. Deskribzio eta elkarrizketa mamitsueta, llaburki nahiz malgu, edertasuna eta artea dira nagusi.

Narrazio baskoetan lehen-min eta goxotasunak dena blaitzen du.

Kazetari gisa Euskal Herriaren eskubideen babesle izaten saiatu zen. Bere kronika ironiadunek, inoiz garratzak, «luma-gogor» izengoitia ekarri zioten. Bere ezaugarri nabaria, Euskal Herriaz ari delarik, irakurleen sendimenduak nola hunkitzen dituen, irakurle eta idazlearen sendimenduen parkeatzea gertatuz.

Jon Juaristi: «Bera da fuerismoko idazlerik onena»

»Literatura fueristan, literaturaren kontzepzioa praktikan literatur historiko legendarioan isladatzen da, genero garrantzizkoenak nobela historikoa eta leienda direlarik. Poesia patriotikoa ere aipatu behar da, Gernikako Arbolari egin olerkiak eredu. Fuerismoan, Espainian antzerkia ez da agertzen, errromantizismoan ugaria zelarik. Fuerismoko literaturaren helburua heteronomoa da, propagandistikoa alegia.

Campion, nobelagile historiko eta legendista bezala berankorra dugu. Bera da fuerismoko idazlerik onena, ofizio gehien zuena, baina genero guztietara berant heldu zen. Tamalez ez zuen garaiz egin nobela errealista edo naturalistik. Pardo Bazani amore emanik Blancos y Negros bezalako nobela errealista egin zuen, baina 30 urteko atzerapenez. Sexenio iraultzaileko elaberri errealistak urrun zeuden jada.

Campionen ideiak

Nazio euskaldunaren defentsarako ideien sorreran eta euskal kulturaren berpizkundean ezin ahanztzizkoa dugu Campion. Oñatin eta Madrilen estudianta gero, 24 urterekin kaleratzen du bere lehen liburua foruei buruz. Langile eta ikasle amorratua, bere lan zabalean ideia tinko anitz txertatu zituen. Ideia horiei buruz Jokin Apalategik egindako sintesiaren laburpena eskaintzen da hurrengo lerroetan.

Nazioa

Herria, nazioa eta arrazaren kontzeptuen nahasketa aipatzeaz gain, Nafarroaren naziotasuna defenditzen du, baina euskal nazioaren batasunaren kontra joan gabe. Legegintzaren tradizioa eta hizkuntza dira euskal nazioa eta nafar nazioa biltzen dituztenak.

Aberria

Aberriaz ari dela, aberriak estatu izateko duen joera aditzera ematen du, baina kasu hori ez dela beti gertatzen gaineratzen.

Eugenio Arraiza: «Bere paperetan utzitako odolak bizirik dirau»

«Joan den mendeko azkeneko eta mende honetako hasierako urteetan euskal nortasuna edo-eta nafar-euskal izanaren ikerlari eta aldarrikatzaile dugu Arturo Campión. Garai hartako euskal erakundeen sorreran nafar ordezkari garrantzitsuen bera izaten zen. Baina bizi zen artean, gure lurrean lortu ez zuen oihartzun eta eragina, gerla ondoko belaunaldian «ilun urte haietan aszeptikoki??» hazitako gure gaztedi horrengan» benetako nafartasuna nolakoa zen argitu izateak, da, nere ustez, Arturo Campión-i funtsezko garrantzia ematen diona.

Garai hartan gure lurretan, gertatu zen gizarte aldaketaren lekuko, euskaldunen baztertze, zapaltze eta zatikatzearen azken bardo kantaria izan zen. Berak asmatutako Itzaltzuko bardoaren gisan, aginteei kondenatuta eta auzoek baztertuta hil zen. Halere, paperetan utzi zigun bere sentimenduaren odola bizirik dirau, begiez ikusi ezin zuen ondorengo ustetan.

«La bella Easo» elaberrian euskal nortasunaren bilakaera zitala aztertzen du. Sakabanaturik azaldutako nafar-euskal senaren nabardura zorrotza eta sakonaz, aintzin erroen hazia behin betirako guregan ereinduta utzi zuen azken euskal erromantiko horrek.

Euskal Herriko zazpi probintzi historikoek, abertzaletasuna, baikoitzak, inbasoreek uzten dieten neurrian bizi dutela dio. Hasieran independentzia, estatuei elkartu gero, eta atzenik estatuak aberri hau zanpatu. Bidasoaz ezkerreko 4 aberriek bizirik dirautela, baina eskuineko beste 3rek nahiko lan dutela Frantzia sozialista eta zanpatzailearekin.

Arraza

Bere idazlan literarioetan hainbestetan gorestitutako euskal arrazaren bereizgarriak, beste arrazekin nahasterakoan garaile atera dira. Arraza garbi eta purorik ez dagoenez, ezin da funtzio politikorako arraza erabili. Honetan Aranarengandik urruntzen da. Arrazaz gain, politikarako ezinbestekoak deritzaie arrazoi historikoei. Horiekin batean euskal fameliarentzat etxe bat eskatuko du, Euskaria.

Indibidualismoa eta euskal nortasuna

Euskal arrazak bereizgarri propioa dakar. Herriaren nortasuna psikologia etnikoan gauzatzen da, zeina oraingo eta lehengo bizitza sozialean haztamukatzu aurkitzen baita. Bereizgarri nagusia indibidualismoa du. Sentimendu eta energi psikiko bat nortasun propio eta independentea besteengandik bereizirik edukitzeko. Indibidualismo hau famelian gorentzen da, famelian eta etxean.

Iragana gorensten duen herri honen hizkuntza, eta kanpotikako erasoei gailendu izana dira bereizirik segitu nahi horren eredu.

Joera berezi horiek, 1.841. urteko lege negargarriaren ondorioz epeltzen hasiak direla dio saminkari Campionei, asimilazioa pixkana hasi dela erantsiz. Asimilazioa inmigratioak dakar. Baina, Campionei ez die Aranek adina erasotzen inmigrantei, anaiak kristautzat baitauzka.

Bide beretik berriz ere, euskalduna eta sozialismoa ezin lotuzkoak dakuski, azken batean ideia berri hauek kanpokoek ekarriak izaki. Liberalismo antifueristarendako ere ez da errukirik somatzen bere hitzetan.

**Beheko aldean
«Diario de Navarra»
agertutako eskela.
Aldamenean,
egunkari berak
Campionen oroimenez
argitara emandako
lerroak.**

EL SEÑOR
DON ARTURO CAMPION JAIMEBON
falleció el día 18 de Agosto de 1937, a los 84 años de edad,
después de recibir los Santos Sacramentos y la Bendición Apostólica de Su Santidad
R. I. P.

Sus hermanos políticos, sobrinos, primos y demás familia:
RUEGAN a sus amistades le encomienden en sus oraciones y asistan al funeral que tendrá lugar en el día de hoy, en la parroquia de San Juan Bautista, a las ONCE de la mañana.
Todas las misas que se celebren en las cinco parroquias y en todas las iglesias, capillas y conventos de la ciudad y extramuros hoy, viernes, así como las que se celebren en la parroquia de San Ignacio y Esperanzinas de San Sebastián, serán agencias por su eterno descanso.

PAMPLONA 20 DE AGOSTO DE 1937.

Erljioa

Aranarekin bat doa honetan. Erljioa bere ideia soziopolitikoaren betegarri gertatzen da. Erljioa da euskaldunaren independentzia senari antisoziala ez izaten laguntzen diona. Erljioak euskaldungoaren ohitura zahar anitz atzundu-erazi dizkiola dio, baina baita ere ondratu egin duela. Ez du erlijiorik gabeko Nafarroarik ikusten.

Euskara

Arraza definitzen duen arima da euskara. Euskal komunitatearen eta nazioaren bereizgarri dakusa, nagusia gainera. Euskarren kontra diharduten politikoei jazartzen zaie eta nigar malko garrazak isurtzen ditu Nafarroan euskarak jasaten duen atzerakadagatik. Eskola eta hainbat euskaldun beren hizkuntzagatik lotsatzea gaitzesten ditu. Eskola erdalduna zuzenki erasotzen du, eta zahartzaroan sortzen ari diren ikastolei diru bidez laguntzen.

Nazionalismoa

Bere euskal abertzaletasuna arras loturik dago fuerismoaz duen ideiarekin. Nazionalismoa forzaletasunaren jarraipen gisa dakusa. Dena den, bere errebindikazioak ez du gaitzitzen integritate nazionala eta foruen formula tradizionala.

Berak, bere abertzaletasuna «unionista» dela esaten du, estatu «baskoak» eta bestea ezin etenezko kateak direlarik, etena Madril-ek ekarri duela aitortuz. Nafarroaren botere legislatiboa berreskuratzea nazionalismoaren kontua izatekotan, bera ere nazionalisten taldean sartzen dela bota zuen behin. Ez zen sekula Arana-ren alderdian sartu.

Euskariari bere eskubide tradizionalak kentzeak dakarkeen errepresioa auguratzen du aski goizik.

Caracaseko
Euskal
Etxeko
«A. Campion»
euskarazko
saria.

Printzak

«Haurrek euskara galtzeak biziki
kezkatzen zuen Campion»

Vamos a ver si organizamos aquí una Liga de señoras a favor del baskuenze, que sea auxiliar de Euskal-Esnalea; aguardamos a que venga la Marquesa de Bessolla (née Martina Doussinague), en quien nos hemos fijado para presidenta. También me ocupo en fundar una cofradía bajo la advocación de San Francisco Jabier, cuyo objeto será se recen en baskuenze el rosario y haya una pequeña plática y canto de letrillas en el mismo idioma.

«Ultimo adios a la madre euskara»

Oh venerable y querida madre de mi alma, oh antiquísima Euskara! permite que uno de tus leales hijos venga a darte el último adiós. Las prolongadas luchas debilitaron tu vejez: desgarrada por mil heridas, oh madre! vas a morir!

Con cuánta razón nos han de decir nuestros hijos: «Fuisteis unos locos, unos insensatos; por haber amado lengua extraña, perdisteis los derechos que el Euskara os concedía».

No; ya no veo en las llanuras los prudentes hijos de Túbal; mis oídos no escuchan sino los acentos del Erdara. Y cuando pienso que el Euskara no podrá recobrar su antiguo poderío, mi corazón se parte a impulsos del dolor!

Gernikako Arbola ikusitakoan

Llegamos frente al santuario foral, y apenas vi el árbol, aun sin penetrar dentro del solitario recinto, con veneración y piedad infinitas me descubrí delante del augusto roble, como cumple a quien contempla la personificación de las libertades más antiguas y honradas del mundo.

Una raza de origen ignoto y de milenaria ascendencia, cuyos poemas y archivos los cifra y compendia exclusivamente su admirable lengua, en la que han dejado las auras diluvianas su reflejo y las odiseas innarrables su estela, desposeída de inmensos territorios por tribus bárbaras que la vencen, no con el valor, sino con el número, acorralado en el Pirineo, pelea, lucha, batalla, vive la epopeya indomable y austera...

Letras de luto

Don Arturo Campión

Falleció ayer en San Sebastián Don Arturo Campión. Contaba 84 años. ¡Dios lo tenga en su gloria!

Distante de nosotros en la manera de pensar respecto a Navarra en España y a España en Navarra, con distancia que no puede ser salvada, sin una total inversión de conceptos fundamentales, no hemos de eludir, por eso, en la hora de su muerte, que es la hora de las alabanzas, —como tampoco eludimos en su vida— la oportunidad de los elogios a su talento poderoso, a su laboriosidad infatigable, a su cultura intensa y extensa, a su obra, en suma, en la que tiene de amor acendrado a Navarra y de esfuerzo hercúleo por sacarla del olvido en sus gestas, tipos, costumbres, lengua y actividades todas. Después de los Anales del Padre Moret, su obra histórica de Navarra, objetivamente considerada, es nuestra obra clásica y de la que Navarra no podrá prescindir, si quiera sea para subeuanarla, corregirla y enderezarla. Su pluma, elegante, densa, acerada, de sello personal vigoroso, ha sido incansable desde 1876 con su jugosísimo estudio sobre la cuestión foral y los carlistas (Madrid, imprenta a cargo de Gregorio Juste). Su última obra lleva la data de 1934 (Imprenta y librería de Jesús García, Pamplona) y es el volumen 5.º de Euskariana 11.ª serie. Últimamente estaba enfrascado en la obra, de amplitud totalitaria y de enorme labor documental y crítica, «Orígenes del pueblo euskaldun» de la que van publicados dos volúmenes. Asusta leer estas páginas, que son selvas de conocimientos. Los tomos de Euskarianas dedicadas a la «Gacelilla de Navarra» revelan una paciencia de investigación sin límites y una tenacidad benedictina, que espanta: son libros que quedarán como las mejores y más puras y autorizadas fuentes para el conocimiento de nuestra historia. Su obra «Navarra en su vida histórica», metodológicamente, es algo acabado.

Sus novelas son las que hoy a no tienen cura. Posible es que con el tiempo les vuelva, ya que tan volitiva es nuestra condición humana: literariamente, llevan grabada a fuego, la marca realista de la época. De sus obras de ensayo político quedará solo el testimonio personal de sus filiaciones. Literariamente, sus aciertos definitivos son algunos cuadros de sus Narraciones, como «Yan-Pierre», «El último tamborileo de Erraondo», «Pedro-Mari», «Los hermanos Ganio»....

Don Arturo lanzó sus voces fuertes y apasionadas, durante largos años, en la soledad más adusta. Un viento de sierra batió largamente las rosas de su jardín. Sintió a Navarra con ímpetu de pasión y vehemencia de enamorado carnal, pero no la conocía.

De su vida nos queda un alto y conmovedor ejemplo: su laboriosidad infatigable, su entrega en cuerpo y alma a eso que podríamos llamar el amor a lo nuestro. Su muerte no nos separa de él: queda en su obra de la que Navarra no podrá prescindir.—E. E.

Arturo Campion eta Sabino Arana: beren liskarrak

Batak nahiz besteak Euskal Herria edo Euzkadiren etorkizun politikoan berebiziko garrantzia izan zuten arren, gauza jakina da ez zirela elkarrekin bat ere ongi moldatzen. Erlijioaren gaian bat zetozen arren, politikaren aldetik nola linguistikarenetik, aldendu xamar zebiltzan.

Campioneek Aranaren lan politikoa eta linguistikoa goretsi bazuen ere, ez zion bizkaitarrak txanpon berarekin ordaintzen. Arana batek maiztxo iraindu zuen irunsemea, honen partetik erasoak anitzez goxatuagoak heldu zirelarik, baina has gaitezen literaturaz zuten ideiarekin.

Arana literatura didaktikoaren aldeko

Arana ez zen Campion bezala olerki eta literaturzale. Edertasun formala gaitzetsiz, literaturaren balio praktikoa, abertzaletasunari begira duen etekina alegia, bilatzen du. Halaxe zioen Aranak Campionez:

«Ni suponga que por ser autor de leyendas y novelas y discursos que «caben» en periódicos patriotas, hayan de ser consideradas sus obras como nacionalistas y él como patriota... Aquellas leyendas y novelas, lo mismo «caben» dentro del regionalismo vasco más extranjerista como dentro del nacionalismo. Y, además, hay tanta diferencia entre el hombre literario y el hombre político!»

Eta hortxeek doaz tiro hotsak, Aranak ez bait du onartzen Campionen politika. Honen politika erregionalista, fuerista edo aberztelea, Espainiako beste edozein talderena bezain estranjeristatzat jotzen du. Campionen erregionalismoa, federalismoa, Zorrillaren errepublika, Sagastaren politika, kontserbazalea, karlismoa edo tradizionalismo integroaren aldean jartzen du Aranak.

Campion ez zen «nacionalista» izan

Campion ez zen sekula abertzaletasunean edo «nacionalismo»an sartu, nahiz ta bere alde lan handia egin, eta Aranak ez zion hori barkatzen: «pero ser nacionalista no se le ha ocurrido todavía, y eso que desde hace ocho años conoce nuestra doctrina.» Era berean bizkarreratuko dio gaztetan iraultzaile liberala izana, ondoren katoliko foruzale izatea, partidu integristako diputatu izana, integristotik alde egin izana, Espainiako erregetzaren dinastia onartu izana eta azken batean Nafarroan batuketa «carlo-integro-fuerista» baten piztaile izana.

Campion ere eztabaidetan sartzen da, esanez ez dela Arana Euskal Herria maite duen bakarra. Aranak bere deitura erdalduna eta euskara berant ikasi izana leporatzen dizkiolarik: «yo nací en Pamplona, cuando ya esta insigne ciudad había completamente renegado de su lengua nativa. Yo no pertenezco al número de los que dessertan del euskara al erdera sino al de los que retornan del erdara al euskara, sabe Dios a cuenta de cuantos esfuerzos, porque en mis años de aprendizaje, no habían visto la luz pública las gramáticas y diccionarios que hoy tanto le facilitan.»

Linguistika kontutan areagotu samurtzeak

Linguistikari dagokionez areagotu egiten dira diferentziak. Campion, gauza jakina, herri euskararen aldekoa dugu, euskal herriaren izakera bereizten duen edozer gauzaren aldekoa den modu berean. Campionen tradizionalismoak Aranaren neologismoekin topo eginen du eta berriz ere sua libre. Campionez ez ditu onartzen Aranaren ideia linguistikoen logizismoa, bere hizkeraren geometria, bortxa, egitura hotza eta bizitasun falta. Aipatzekoa da Campionez Aranaren ideia linguistikoez irri egiteko sortutako «Un bautizo» izeneko sainetea, non Aranaren lege linguistiko arbitrarieiz iseka egiten den. Arana, bide berean, Campionen politika-

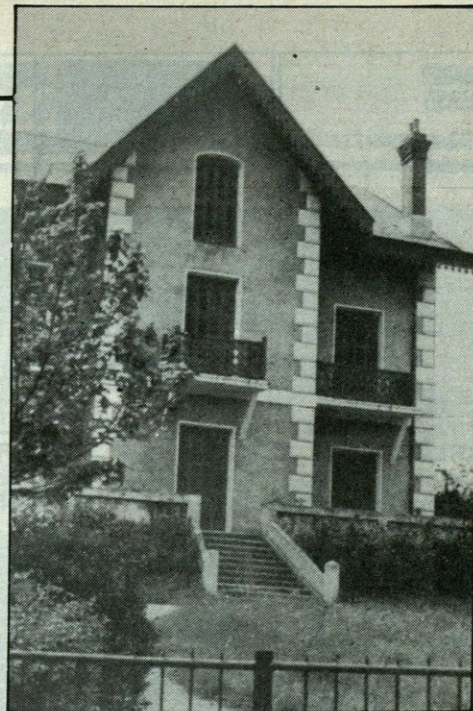

ren desakreditazioaz baliatuz bere ideia linguistikoen aurka joan da, eta «Los dos negociantes y el zapatero» fabula idatziko du, non moraleja, hau den: «Moraleja, dedicada al señor Campion. Quien, hallándose muy lejos de ser vasco nacionalista, tiene el poco seso de entrometerse a dirimir contiendas suscitadas entre quienes se precian de serlo y relativas al partido en que militan, expónese a que la vieja «PATRIA» le salga al paso diciéndole: zapatero a tus zapatos.»

Neologismoak eta EUZKADI hitza ezin irentsi

Gatozen bada neologismoetara. Campionek bereziki erasotuko die Aranaren «Euzkadi» hitzari eta gainontzeko neologismo askori. Irunsemeak «Euskal-Erria» terminoa defenditzen du sutsu. «Sobre el nuevo bautizo del País Vasco» artikulua horretaraxe zetorren. Campionek, Aranaren ideia linguistikoei aurka eginagatik ere ez ditu ideia politikoak mehatxatzen, baina aranistek hala interpretatzen dute. Alabaina, Campionek, laudatu egiten du Arana, zetakide bati baino gehiagori euskaraz duen ideia murrizta leporatuz.

**Emilia
Enea,
Campion-en
etxea
Donostian.**

Campionen literatur lanak

Campionen lana arlo anitzetara zuzendu zen. Politika eta literatura nagusi diren arren, linguistika nahiz historia inportantzia handikoak dira bere lanean. Aurreneko lana foruei buruzkoa du, eta musikan nahiz literatur kritikan ere abiatu zen. Kazetaritza eta oratoria dira geratzen zaizkigunak. Guk, behin bere pentsakera

politikoa arestian zehazturik, alderdi literarioari begirada llabur bat eginen diogu, eta bereziki leienda edo elezaharrei eta nobelei, hauetan gauzatzen baitira bere dohai gorenena.

Campionen idazkera lirismo izugarritz blaitua ageri da beti, grandilokuentzia eta dramak lagundurik. Bere lana bakardadean egina izaki, ulertu gabea izan zen garai hartan, modaz pasea.

Elezaharren bidez historia egiten

«El último tamborilero de Erraondo» narrazio llaburrean, Iza-gaondoa ibar nafarrak mende bakar batean jasaten duen deseuskalduntzea kondatzen da. Buenos Airesera joan zen Pedro Fermín atabalariak, erdaldundua eta ezagutzen ez duen jendez beterik aurkitzen du bere herria itzuleraren esperantzak lurruntzen zaizkiola. Gerlak suntsitutako izakeraren galerak mindurik, atzera Ameriketara egiten du berriz ere.

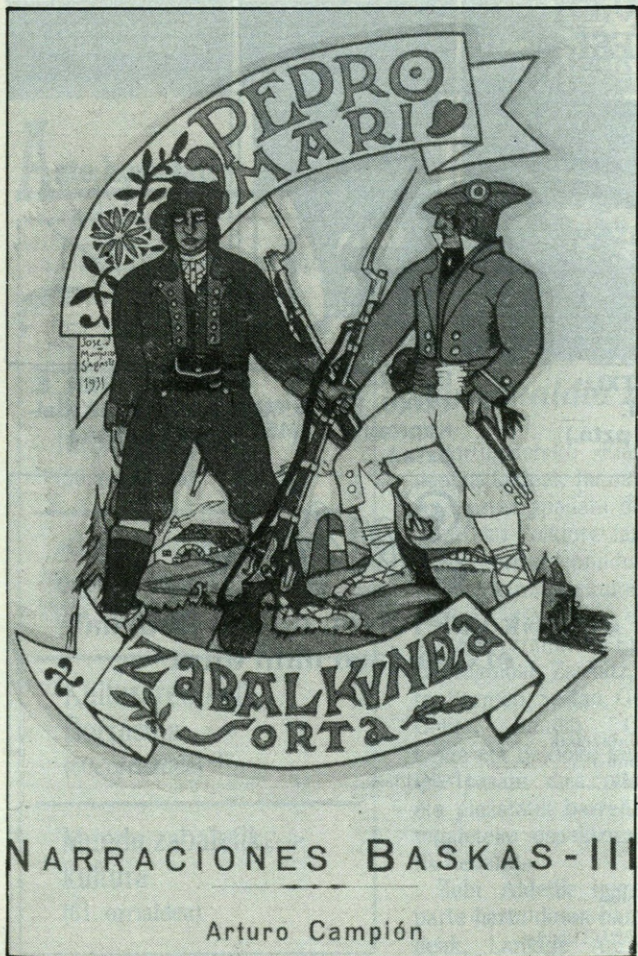
«Los hermanos Gamio» Noain eta Eskiroitzen galdu ondoren, Amaiurren gazteluan ezkutatzen diren gerlari nafarren artekoa da. Bi anaia, agramondarra bata eta beamondarra bestea, gerla bukatu eta etxera heltzean topatzen dira odolari bide emanik.

«Pedro Mari» narrazionean, bi estaturen artean preso bizi den herriaren historia dugu. Pello Mari delako baztandarra, Ameriketara bidean doala, behartzen dute gerlan espñoolekin parte hartzera, eta halako batean, zaindari dagoela, euskara aditzen du eta Baigorriko ezagun batzu ikusten ditu, Frantziako estatuarekin gerla egiten ari direnak. Elkartu dira eta gero barrendaritzat hartzen espñoolek Pello Mari, eta segituan urkatzen.

«El bardo de Izalzu» lan luzexegoa ezagunagoa da. Ibañeta eta Orreagako ostatueta ezaguna da Gartxot koblakaria, euskal kantuen emaile, baina behin Orreaga kanpotar batzuri emana delarik Gartxotek ez du gehiago Orreagan kantatuko, eta Itzaltzun preso egin beharko du.

«La bella Easo» nobelan, horixe da gainera Campionen lan kuttuna, Donostian XIX. mendean sortzen den bizimodu berriak euskal baserria nola erasotzen duen azaltzen zaigu. Kanpotarren soka baserria hustu-erazten die baserritarrei. Hauek kalean dira eta beren alaba eder Bella Easo, kanpotar dirudunen desio izanen da. Gurasoak akaberran baserrira itzuliko dira. Ohitura onen galeren erakusbide dugu nobela.

Beste nobela ezaguna, «Blancos y negros» gēnue, non Martini-co kolpeka hiltzen duen irakasle batek euskara erabiltzeagatik. Eskolak hizkuntzari egiten zion kaltea ederki gauzatzen da lan honetan.

ARESTI.
Lehen poesiak.
(850 pzta.)

ARESTI.
Harri eta Herri.
(850 pzta.)

ARESTI.
Euskal Harria.
(850 pzta.)

ARESTI.
Harrizko Herri
Hau. (850 pzta.)

ARESTI.
Poesia argitara-
tugabea. (850
pzta.)

ARESTI.
Narratiba. (850
pzta.)

ARESTI.
Antzerkia.
(850 pzta.)

ARESTI.
Itzulpenak (I).
(850 pzta.)

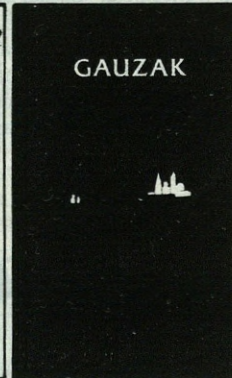
ARESTI.
Itzulpena (II).
(850 pzta.)

ARESTI. Artiku-
luak. Hitzaldiak.
Gutunak. (850
pzta.)

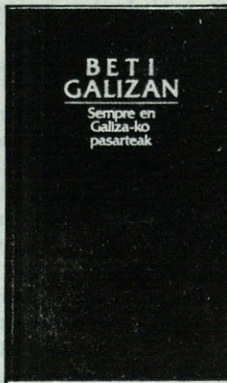
CASTELAO. Zir-
tzilak. Kristalez-
ko begia. (450
pzta.)

CASTELAO.
Gauzak.
(550 pzta.)

CASTELAO.
Betiko biak.
(550. pzta.)

CASTELAO.
Beti Galizan.
(550 pzta.)

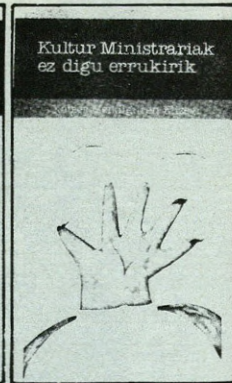
GABRIEL KORTA.
Okaranak.
(500 pzta.)

KARTXI.
Ihesi.
(500 pzta.)

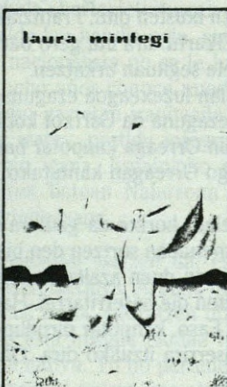
**BENEDETTI/IN-
TXIXU.** Pedro eta
Kapitaina. (450
pzta.)

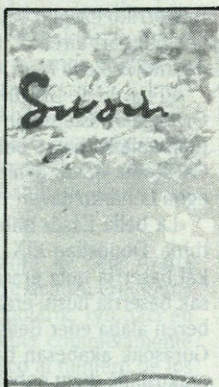
MENDIGUREN E.
Kanpotarrak mai-
su. (550 pzta.)

PABLO SASTRE.
Joxemi.
(550 pzta.)

LAURA MINGEgi.
Bal... baina ez.
(600 pzta.)

SUSA 21.
Uda.
(400 pzta.)

Susa

«Susa»k kaleratzen dituen liburuak
etxean jaso nahi ditut

Izen abizenak.....
Helbidea..... Telefonoa.....
Herria..... Herrialdea.....

Sinadura

Susa
Ametzagana, 19 behea
20012 Donostia

Nafarroako Jaialdiek espainiar izaten jarraitzen dute

Nafarroako Gobernuak eta Madrilgo Kultur Ministraritzaren antolakuntzapean burutuko da abuztu osoan barrena Festivals de Navarra direlakoen edizio berri bat gehiago. Eta urtetan izan den bezalatsu, aurtengoan ere 'Nafarroako' baino 'Espainiako' beharko lukete hitz laguntzailatzat jaialdiok, euskara eta euskal kulturarekiko begirunerik gabe apailatu dira-eta berriro ere.

Aitatu besterik ez dago, 50 ekitaldi ingurutarik zonalde euskaldun deituan Altsasun baino ez direla ospatuko batzu. Zentralismoa erabatekoa dela begibistan da: Iruñean izango dira 27, Oliten 9 eta Altsasu, Zangotza, Lizarra eta Tuteran 4na. Dantza, orkestra, balleta, antzerkia, pailasoak, erakusketak, komikiak, rocka eta abarrez moldaturiko egitarau luze baten artean Itoiz, Ganbara eta Yauzkari besterik ezin irakur daitezke, Galiza eta Kataluniatik etorriko diren gutxi batzurekin batera. Baxenafarra ez zen ezta merindade izan!

Aste honetan

UEU, beste edizio bat arrakastatsu
(54. orrialdea)

Bertsolariak galtzaile futbol desapioan
(56. orrialdea)

«Goiart», arte esperientzia Goierrin
(58. orrialdea)

Kulturaren Aste Borrastea
(60. orrialdea)

Mundu zabaletik, kultura
(61. orrialdea)

ELAI ALAI DANTZA TALDEAK ANTOLATUTA

Nazioarteko Folklore Jardunaldiak XIII.ez Portugaleten

Uztailaren 22an hasi eta hilaren azkena artean hamar dantza talde izan dira Autonomiako zenbait herritan, Portugaleteko XIII. Folklore Jardunaldia zela-eta.

Portugaleteko «Elai Alai» dantza taldeak hamahirugarren urtez apailatu ditu Nazioarteko Folklore Jardunaldiak herrian, munduan zeharko zenbait kulturetako dantza usadioak ekarriz. Aukera profitatuz, Errenderia, Elgoibar, Zarautz, Lasarte, Bermeo, Sestao, Gernika, Getxo, Laudio, Gasteiz, Leioa eta Bakioko tauletatik ere pasatu dira pilotaleku eta plazatetik barrena, Portugaleteko ospakizun gunetik hedatuta.

Zubi Aldetik igaro dira parte hartu duten hamar taldeak, Lankide Aurrezkian

musika tresna eta jantzien erakusketa bitxia iriki den bitartean, Santa Maria parroikiko musika emanaldiak batera. Colombia, Mexiko, Antillak eta Puerto Ricotik hurbildu dira amerikarrak; Malasiatik eta Morrokotik; eta Yugoslabia, Hungria, Sobiet Batasuneko Turkmenia eta Portugaleteko «Elai Alai» europarrak.

Denetariko eritziak jaso dira ihardunaldi folkloriko hauetatik, ongi txalotuak batzuz eta dexente gutxiago besteak, erritmo eta kolore ugariz tindatu den arren makina bat plaza.

Hamaika FMko irrati frekuentzia banatu Autonomi Elkarteetan

Uztailaren 21eko kontseiluan erabaki zuen Gasteizko Gobernuak Autonomi Elkarteetan banatu berri diren FMko irrati frekuentziak zein irrati elkarteri tokatuko zitzaizkien. Ia sei urte pasatu dira honez gero Eusko Jaurlaritzak frekuentziazio kontsezioak arautzen zituen dekretua onartu zenetik, Estatuko Komunikabideetako Zuzendaritza Orokorretik trabak ipini bait ziren hauen banaketarako. Ondorenetik gainera beste bi dekretu izkiriatu behar izan ziren, 1983ko abendukoa bata eta 1986ko azaroakoa bestea.

Maiatzaren 29an eman zioten konponbidea azkenik, eta hogeitazortzi frekuentzia banatzeko aukerari geratu zen Gobernuak, horietarik 11 erabakiz.

HAMAR EGUNEZ IRUÑEAN LUZATU DEN SAIOAK SALMONELLA IZAN DU BERRIKUNTZARIK AGERIKOENA

Euskararen aldeko eginkizun eragilea UEUren atzoko eta gaurko helburu

Aurtengoarekin hamabost dira UEUk betetzen dituen edizioak. Urte asko dira hamabost berez, eta gainera maila guztietan aldaketak eman diren urteak izanda, logikoa da UEUren beraren edizio egitura eta asmoetan ere aldaketak egotea.

Haize askok jo du 1973tik, Donibane-Lohitzuneko estreinutik, haize askok jo du baina norabidea, funtsean, ez da aldatu.

1973ko irailean Donibane-Lohitzunen hasitako esperimentuak, bi urte lehenagoko

saiakera batean izan zuten hazia. 1971an Baionan, Piarres Xarriton eta Jean Haritschelarraren eskutik euskarazko kultur aste bat antolatu zen bertako Euskal Erakustokian.

Hartan parte hartu zutenetako askok, gero UEUren sorre-

ra, eraketa eta bilakaeran garrantzia izandakoak dira. 1973ko lehen edizio hartan 80 "baliente" batu ziren eta leku berean bildu baita hurrengo urtean. Hirugarren eta laugarren edizioak Uztaritzen izan ziren, Lapurdin baita, eta ondoren Iruinean finkatu da UEU. 1976-77tik aurrera edizio guztiak, orduko bosgarrenetik hamar egiten direlarik aurrean, Iruñeako Larraona kolejoan izan dira.

Iparraldetik Larraonara

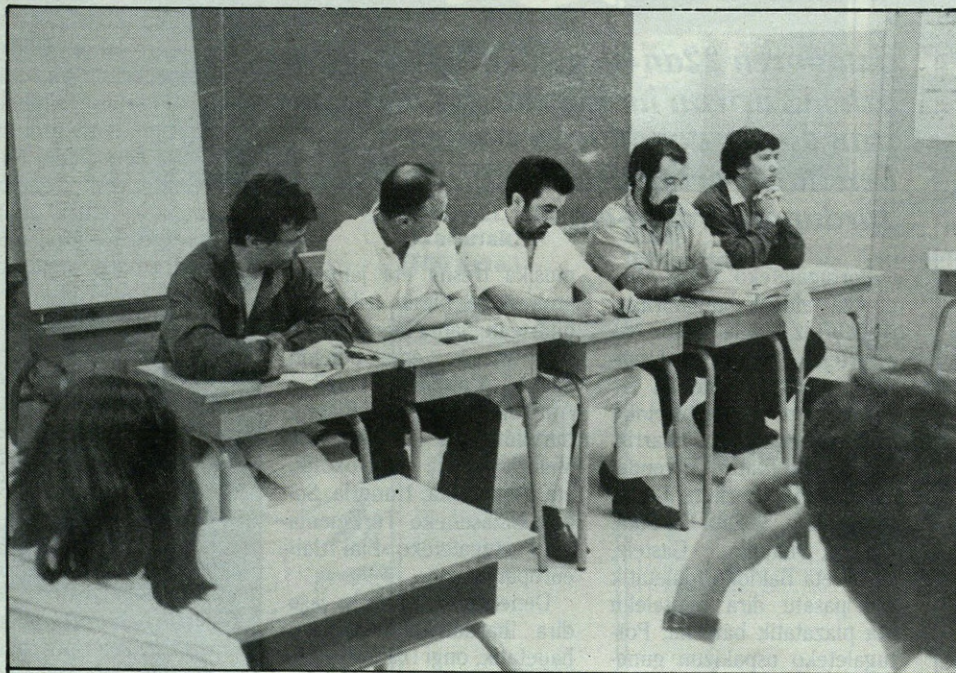
Koiuntura politikoak bultzatuta sortu zen garai hartako UEU, Iparraldean logikoki. Nola bait Espainia frankistako uni-

bertsitatearen kontrako alternatiba bat montatu nahi zuen zer bait, utopia bat non bait, ezinezkoa ikusten bait zen kinka hartan Euskal Unibertsitate hori eman zedin baldintzak betezea. Beste ezer baino gehiago, ideien biltoki bat izan zen Donibaneakoa.

Donibane eta Uztaritzeko edizioetatik Larraonakoetara hainbat gauza aldatu dira. Unibertsitateko irakasle inguruko jendea izaten zen bertara hurbiltzen zena, adinez gaurko ertaina baino zaharragoa, baina ilusio haundi batez hornitua. Ez zen esistitzen gaien espezifikazioa, hitzaldi orokorrak baizik. Aretoak beraz, nahiko beteak egoten ziren eta gauza kuriosak gertatzen ziren: fisikariak ekonomiari buruzko disertazioak entzun eta ekonomilariak mekanika zertan zen ikasiz. Bestalde, gai gehienak hizkuntzaren ardurarekin lotuta zeuden.

Azpiegitura sortu sailak finkatzearren

Hasiera batetik ere puntu espezifikoen inguruan mintegiak egiten ziren. Mintegitxo hauen ildotik espezializazio gradua gehituz joan izan da, sailak finkatuz apurka-apurka oraingo egoerara heldu arte, eremu espezifikoeiara dedikatzen diren sailekin. Duela lau urte Balaren Bakaikoak UEUko buruzagitza hartu zuenetik, ez da horretan aldaketarik izan. «Antolakuntzaren aldetik, —diosku Balaren Bakaikoak— edota klaseak ematen diren moduari, ez diragau lau urte hauetan aldaketa kualitatibo haundirik eman. Kuantitatiboak agian bai, az-

Enpresa alternatiboei buruzko mahai-ingurua.

Musika-sailak pisu handia mantendu du aurtengoan ere.

piegitura fisikorik apenas ez geneukan orduan, idazteko makina bat ere ez genuen, eta hiru konputagailu dauzkagu jadanik». Baina aurrerapen kuantitatibo honek eskatu ere egiten du Baleren, kualitatiboki gogor sakondu behar dela indikatzen duelako.

Euskara irakasten hasi

Hasierako UEUren funtzio garrantzitsuenetarikoa, euskara bera irakastea izan zen, hain zuzen ere, euskarazko tituluak ematen ('B' eta 'D' delakoak) aitzindari izan zen UEU. Alde horretatik ez zegoen 'Hizkuntzalaritza' sail bat orain dagoen bezalakoa, baizik eta irakas-kuntzara gehiago dedikatzen zen sail bat. Txillardegiren ustetan (UEUko beteranoetako bat edo XV. edizioan ere funtzioan zutik dirauena) «frankismoaren garaian zentzu bat zeukan horrek: Besteek egiten ez zutena geuk egiten genuen, baina gero konturatu ginen bazeudela organizazioak horretaz arduratzen zirenak eta erabaki zen euskararen irakaskuntzaren sail horiek kentzea».

Beste sailek ere, hizkuntzalaritzaz aparte, euskararekiko funtzio didaktiko hori bazeukaten. Jose Ramon Etxeberria itxuraz UEUko edizio guztietan

egon den pertsona bakarrarekin hitz egiteko aukera izan dugu. «Lehengo prolema zera zen —dio Joserrak— unibertsitate gaitan ez zela euskararik erabiltzen, euskaraz edozer gauzatzaz hitz egitea meritu handia zen jadanik eta beraz, egiten genituen eztabaida gehienak erabiltzen zen euskarari buruz ziren, nola esan euskaraz energia edo abiadura adibidez».

Euskara, hizkuntz tresna izatera

Ordutik egin izan den argitaratze ahaleginak —UEUk parte berezia hartu duelarik horretan—, edota «Elhuyar» bezalako aldizkarien iturri lanen egoera aldatu dute, eta egoerarekin batera beharrak. «Gaur egun —jarraitzen du Jose Ramonek— arlo zientifiko gehienetan hizkuntza prestatua dago neurri handi batetan edozein gai tratatzeko. Hasieran euskara lantzea bazen helburua, orain gaia lantzea da».

Jabier Duaskoetxea matematikariak, bederatzi urte darmatza UEUra etortzen, eta ikasle bezala ezagutu zuen goian aipatutako egoera eta jendea euskara ikastera edo erabilera trebatzera etortzen zela aitortzen du. Ikaslegoaren

aldetik, joera hau bizirik dagoela nabari du Jabierrek oraindik: «Bi bide elkartu direla dirudi. Jendea alde batetik euskara hobetzera dator eta bestetik gaian interesatua dagoelako». Irakasleak ordea, utzia dauka lehengo jarrera eta oraingo mintegiak gaiari begira prestatzen dira. «Euskara hizkuntz tresna da bakarrik». Haulere gelditu da guzti honen arrastorik oraingo UEUn, hor daukagu alfabetatze teknikoko saila, bi arloz osatua, zientzia eta teknika alde batetik eta administrazio arloa bestetik, lexikogintzaren arazo eta xehetasunetaz arduratzen dena.

Helburu nagusian tinko

Aldaketarik jasan ez eta tinko dirauena UEUren helburu nagusia da: alegia Euskal Unibertsitatea sortzea. Hasieran utopia zen helburua, baina Jose Ramon Etxeberriak gogoratzen digun bezala, «utopiak oso garrantzitsuak dira mundua mugitzeko eta aurrerakuntza guztiak utopiatatik datoz», eta horrela Franco hil ondoren, unibertsitate ofizialean sortu zenetik gauzak aldatzen hasi zitekeenaren kontzientzia zabaldu zen. Inpulo berri bat eman zion honek UEUri, bere helburua gauzatzen joateko bide bat.

Zentzu horretan zerbait lortu ahal izan da, baina ez da nahikoa izan. «Zerbait inziditzen dugu —dio Baleren Bakakoak— inguruko unibertsitateetan baina ez da behar adina, oraindik gehiago inziditu beharra daukagu, euskal giroa eratu eta finkatu arte». Txillardegik ere uste berdinekoa da: «Beti pentsatu izan dugu, gutxiengo batzu lortu arte, unibertsitateko euskal lerro horiek ondo finkatu arte UEUk badaukala bere eginkizuna. Gogorapeneko paper eragile bat bezala definitzen du eginkizun hori Txillardegik, zera lortzeko: «unibertsitatean euskara normalizatzea eta irakaskuntza normalizatze orokorraren tresna bihurtzea».

Lurraldetasuna ere xede nagusi

Arlo honetan baita, ezin da ahaztu UEUren helburua: lurraldetasun osoa, alegia, zaziak bat izatea dela. Baina ara-

zo hori UEU beraren kompetentziatik ihesten da zoritxarrez. «Nahiko mugiezina dago arazo hori, goi mailako politika da», kexu da Baleren.

Unibertsitate ofizialari alternatiba eman nahiz bezala sortu zenean UEU, unibertsitate mota ezberdinekoa izan behar zela hau, argi geratu zen. Ez-elitista eta herrikoia alde batetik, eta jerarkia akademikorik gabe behetik gora eraikia bestetik. Izpiritu edo gogo hau hasieratik mantendu eta ez da orain artean aldatu. Txillardegik dioskunez, «beti izan da gure helburua gauza diferentek egitea, harreman mailak ere bai. Hemen denok gara berdinak, eta hori ere oso inportantea da». Martxel Aizpurua Iruñeko UEUko edizio guztiak ezagutu dituen biologoarentzat ordea, hor badago zer sentitu faltan: «Lehenengoak "informalagoak" ziren, —dio malenkoniatu—, orain kutsu akademiko gehiegi nabari dut». Bere ustez, «aliziante gehiago ipini beharko lirakeke jendea hona erakartzeko, eta ez bakarrik aliziante akademikoak».

Lana eta alaitasuna, elkarren eskutik

Sekula falta izan ez dena UEUn, baina bai fluktuazioa jasan, giro alaia izan da. Jose Ramon Etxeberriak primeran ikusten du hau: «jendea batez ere ikastera dator, eta ikasteaz gain ondo pasatzen badu gainera, seinale ona da hori. Gaur asuntza ondo doanaren seinalea». Lana —«Lana ere egiten delako hemen, aizu!»— eta alaitasuna elkar lotuak bidebatean, logikotzat eta probetxugarritzat jotzen du Joserrak, eta ez bakarrik berak, gehienek baizik.

Lehengo eta oraingo giroaren arteko desberdintasun nagusia adina da, asko jeitsi bait da adin ertaina azken urteotan. Aurten ordea, jende oso gazteko pare bat hornada etorri ondoren, berriro ere jende nagusiago xamarra ikusi daiteke. Aurten bai, bere lehenbiziko presentzia izan duena zera izan da: salmonella. Eta ez por zier to harrera oso onarekin, espe-ro delarik horregatik datorren urtean ez gaituela bisitatuko.

LUIS FERNANDEZ

ANTZULOAN JOKATU ZEN GIRO TXARREZ,
HIRU ETA BIKO EMAITZA IZAN ZELARIK

Bertsolariek galdu zuten antolatzaileen kontrako futbol-desapioa

Egin bazen, egin zen desapioa, izan ere ordu txikitan edozer ateratzen baita edonoren ahotik. Eta desafioa bai aintzakotzat hartu ere. Ez zen giro partidua jokatu arte. Horrela bada, ez si eta ez no partidua jokatu behar zela eta Antzuolako kiroldegia hautatua izan zen.

Badaezpada ere muga ondoan... Bestelako abantailarik ere baditu kiroldegi horrek: O² ere non aurkitu han baino ugariago? Kutsadura guztiengandik urrun, kome-nigarria zen purotzarren keak barrundik atera eta birikak haizetzeko.

Antolakuntza izaten da gauzarik garrantzitsuen eta hemen ere antolakuntza ona-

ren agerpena nabaria izan zen. Lehenengo talde bakoitzak bere lastikoak edo kamisetak behar eta jakin badakizue bertsolarien mundua euskararekin erabat lotua dagoela, horregatik aukeratu ziren aurtengo Kilometretakoak, kolore zuridunak bertsolarien taldearentzat eta urdin-berdeak antolatzaileen-tzat. Arbitro eta pisuzko bi li-

nier ere han ziren taldearen martxa zaintzeko. Horiek baino lan gehiago egin zuten baloi bilatzaileek, zeren futbol zelaia txikiegi bihurtzen bait zen batzutan. Arazo hau gainditzeko baziren baloi mordo bat ere arbitroak denbora galdua ez kontatzeko.

Bertsolariak berandu heldu, antolatzaileak puntuan

Partidua bertso saioak baino lehenago hasi zen, hau da jarritako orduan gutxigorabehera, eta honek ondoren la-tzak ekarri zituen. Antolatzaileak prest zeuden, baina ez horrela bertsolariak, zeinak banaka banaka iristen joan bait ziren patxadarik ederrenean.

Antolatzaileak nagusi hasieratik

Dena den partidua entreetenigarria izan izan zen. Hasieran bezperako alkohol botatze prozesu bat eman zen. Izerdia borborka atera zuten. Eta sprint txikienaren ondoren haiek ziren arnas hotsak, Manchaco haize-errotak motz gelditu ziren egun horretan Antzuolan gertatu zirenekin konparatzen baditugu. Jardunaren jarduneari piskanaka piskanaka bere onera etorri ziren bi taldeetako jokalariek. Kolpeak zurrangoak ziren eta baloia, batzutan nahi zuten lekura ere botatzen zuten.

Horrela etorri ziren golak. Lehenago agian bote okerreren batek joa izan zitekeen, baina ondorengoek benetako golazoak zirela ziruditen. Egia esan gutxi barru bi estatuetako ekipoen ofertak jasotzen hasteko itxaropena dugu, benetako fitxaje onak bait dauzkagu, bestela Atletico de Madrid-era igual...

Bertsolariak, hobeagotzen partiduan zehar

Gure bertsolariak Europatik at Idaho-n ere bertso kantari izanakin ditugu, eta ez da harritzekoa teknika berriren bat ekarriko zutela.

Partiduan zehar hobetzen joan ziren, badakizue entrenamentu falta besterik ez zen, gainera berandu samar iritsi ziren. Ez da kontutan

Bi ekipoko jokalariek halako gisaz ibili ziren partidua baino lehen.

Gogor aritu ziren, baina ez bertsotan bezain ongi.

edukitzekoa deskantsuan bertsolariak atzetik joatea. Lan berria, ohitura falta, eta eraman zuten patxadak bere eragina izan zuen. Atsedenean ordea gure «Toschack» edo taldeko entrenatzaileak mutilak ondo gobernatu zituen eta dooping-ean positibo ematen ez duen zerbait berezia eman zien indar berritzeko: Codorniu...

Ondoren ez zen giro! Hura erreakzioa! Aurrera mutilak! Eta mutilak beti baloiarekin. Ondoren tak eta gola berehala. Animuak altxaturik handik aurrera jo eta ke Bertsolarien taldea egin zen zelaia- ren jabe. Defentsak atea itxi zuen betirako. Joserra bizkaitarraren buruak ez du gutxi balio horretarako, haiek burukazoak! Gogorra izan non-

Futbola ez da justua

Antzuolako futbol zelaian bi talde gogorrek topo, eguraldirik txarrena ere ezezengertatu ostopo, zelai erdian primeran baina harea barruan poto, holaxe jardun ginen hamaika bertsolari segapoto.

Han bazen tripa, bazen karkaxa, bazen ipurdi galantik, gai jartzaile ta antolatzaile, ez zen epaileen faltik, oso suabe jokatu gendun, nabarmena da zergatik, hurrena askoz puntuazio hobea lortzeagatik.

Lehenengo gola sartu ziguten baloi txar baten botean, atsedenean konfiantzarik bageneukan enpatean, bi eta hutsa jarri ziraden jokaldi triste batean, bi linierrak kontu kontari ari ziren bitartean.

Arbitro jauna txepel jardun zen gure uste apalean, kontrarioek astotasuna zeramaten odolean, atezainari hanka zapaldu hirugarrengoa golean, haiek rugby-an egiten zuten, guk ordea futboleant.

Nahiz bi gol sartu, gero gure gain afariaren gastua, partiduari azken orduan hartu genion gustua, ordu bete motz geratu eta galdu gendun apustua, txarrak txapeldun, onenak galdu, futbola ez da justua.

ANDONI EGANA

bait... Atezainaren ateraldi guztiak bere burua aurkitzen zuen beti, baloia non, burua han.

Desapioa, bueltaren zain

Jokua gogortzen eta zehazten joan zen eta gol antologikoak sortu ziren. Telebis-tako kamarak egon balira! Azkenik denbora amaitu zen eta emaitza hiru eta bi izan zen antolatzaileen alde, baina zerbait luzatu izan balitz, enpatea berehala zetorren. Lehenago etortzea zuten, zer arraio! Bestalde beste batzuk zioten antolatzaileei pelota egiteagatik izan zela emaitza hori. Dena-den hori frogatu

ahal izateko beste partiduren bat jokatu beharko da. Eta desapioa lasiter etorriko da, dudarik ez.

Partidua bukatu eta indarrak akiturik zeudenez afari eder batekin ospatu zen festa eta afal ondoren ohizkoa den bezala presarik ez etxera itzultzeko. Antzuolako festak zirenez trikitixaren doinuak kalez kale galdutako izardien errekupeketa egiteko gaueko poteoa.

Nik gezurra badiot, beraiek zer dioten jakitea komenigarria izango da eta horregatik heuren eritzia bertsotan agertu dute, bai antolatzaieek, bai bertsolariek.

ZALDUBI

Formalidades eskasak dabilta

Uztailak hamazazpi jarrita genduan, arratsalde horretan zazpik inguruan, gu han aurkeztu ginen jarri zen orduan, baina bertsolariak betiko moduan, han zebiltzan taldea ezin osatuan.

Berandu etorri ta ekiporik gabe, ezin esan ibili zirenik dotore, guk berriz bagenduen nahiko jogadore, hauei pitorroa egiteko ere, beti izandu ginen hango jaun da jabe.

Azkenean hasi zen partidu-futbola, ta antolatzaileok genuen kontrola, beraiek ezin zuten iritsi inola, ta laster etorri zen Joxe Kruzen gola, igarri gendun alde haundia zegola.

Lehen zatian guk bat ta beraiek zero, orduan jarri ginen denok bero-bero, Aiestak beste bi gol sartu zitun gero, reaziorik ez zen inola espero, inabazia gendun lasaitu ezkeror.

Beraz esana dago zein ziren hobeak, jokalaria txukunak azkar ta trebeak, halere azkenean Mendizabal berak, guri sartu zizkigun bi gol dotoreak, baina Txapeldun ginen Antolatzaileak.

Apustuz AFARIA garbi ginen mintza, eta esan zaizute nola zen emaitza, irabazitakoan hura gure ditxa, baina formalidadez eskasak dabilta, gero ez zuten bete emandako hitza.

JUANJO URIA

GOIHERRIKO ARTISTAK BATU ETA ORDIZIAKO ERAKUSTAZOKAN ATERA DITUZTE LEHEN FRUITUAK

«Goiart», hutsuneari alternatiba emateko asmoak

Santio bezperan festa usaia antzematen zen Ordizia eta inguruetan. Ohizko festa usaia baino sarkorragoa halere aurtengoa, zeren kolore gehiago edo zerbait berezirik bazen eta izango zen ondoko egunotan: «Goiart», edo izen horrekin bataiatu den engendroa, Goiherriko artisten bilketa.

Oker ez bagaude, hau litzateke Goiherriko lurretan horrelako muntaia bat sortzen den estraineko aldia. Bailara honetakoak artista gehienak, hirurogeitik gora denetara, beren lanak erakutsi dizkigute Barrena Jauregian, uztailak 28 arte zabalik egon den erakusketa zaballean, Ordiziako festen okasioa aprobetxatuz.

Pintura, marrazki, argazkiak zintzilikatu dituzte, eskulturak kokatu leku aproposetan, «happening» bitxi batzu ere proposatu dizkigute: balleta, poesia eta argazki ludikoak konbinatzea. Horrez gain, kaleko hormetan muralak dibujatu dituzte lan amankomunean eta ekintza hauek gauzatuko ziren hurrengo egunetan: dorre pneumatiko ikusgarri baten eraikitzea, Frai Andresen estatua-ren enpaketatzea, eta beste zenbait pintaketa ere

ondo aski frogatu da. Gazteek ere parte hartu dute Goiart delakoan eta hortik aparte beste zera hauek eratu dituzte: herriko eta inguruetako txirrindularien bueltaxka, eskalada ikuskizuna, Sebastopoleko Titiriteroen eskutik «Triki-punk»a, «Hor-Bizia» fanzinearen 3. alearen aurkezpena, zinema aide librean, gaueroko rock kontzertuak, «Pilindrajos-Bai»koen musika eta papiinak... Udalak eratutako festen alternatiba izan nahi luketenak.

Berri hauek zirela eta, Goiart delakoaren bi partaide eta aldi berean eratzaile sutsuenengana jo genuen. Patxi Epelde eta Marisol Legorburu lirateke hauek. Lanean ari ziren etengabe, azken mementuetako presarekin, eta ia beti gertatzen den lege betiko bi edo hiru lagunengana ziren

goen ardura guztia. Elkarriketarena ere hauri tokatu zitzaion sortean, boletu guztiak bait zituzten.

ARGIA.— Egia esan, ez dakigu nondik has gaitezkeen, hainbestetarako aukera dago...

PATXI.— Aurrenekoz erakusketa zabala, bere garrantzia baduena, zeren oraingo hau arte, ez da ezer egin Goiherri mailan. Honelako tamainoko lehen mogida da behintzat. Artistak elkartu gara, azkenekoekin hirurogeitik goraraino, hori izango litzateke bultzatu dugunaren ardatza: erakusketa. Hemen

artista ospetsu eta ez hain ezagunak ere hartu dute parte. Zerrendan, M.P. Arrugaeta, Irene Lafitte, J.M. Telleria, Quilez, F. Landa, Beristain, I. de Joanes, M. Arana, M. Sukia, I. Lekuona, B. Idiakez, A. Arano, J. Soto, J. Rodriguez, J. Ayesta... besteak beste. Denon izenak ez ditugu gogoratzen, gutaz ere ja ez gara akordatzeko, eta hori tartean gaudela... Esan genezake Goiherriko diren artista guztiak izan dutela erakusketak honetan bere lekua eta aukera.

A.— Beraz, zein izan da zuen asmoa, ahalik eta artearen eremu gehienetako lanak jendearen aurrean jartzea?

P.— Bai, eta ahal den neurrian egin dugu hori. Gertatzen da, ez dela guztiz bete

Festa ofizialen alternatiba izan nahi

Festak pil-pilean, eta Gatzetxeok gutxiago ez direla

“ Muestra honen finkaketa lorturik ikusi nahi genuke, urtero-urtero, hori gutxienez. Gauza berriak ikertu eta honuntza ekarri ”

gure nahia, ez da posible izan ze diru aldetik nahiko eskas ibili gara, gainera, lehenengo aldia izaki topaketa hau ezezaguna da.

A.— Badirudi Goiherriñ badagoela artistarik, baina halaber, badirudi kanpora irten behar dutela zerbait egin nahi badute. Honelako erakusketa kolektiboren beharra presisokoa zen, ezta Marisol?

M.— Ikusten genuen Goiherriñ bazirela pintore eta beste, baina oso sakabanaturik zebiltzen, eta bestela ez zegoen ezer. Kultura aldetik hutsune ikaragarria dago eta zenbait ekintza pertsonai baino ez dira egiten. Orain bai, aurreko urtean bi edo hiru pertsonen arteko erakusketatik oraingo honetara pausu galanta dago. Batu garenez beste helburu batzuren bila joango gara.

A.— Honelako mugidak nolabait finkatzen badira edo kontinuitate bat hartzen badute, zeintzu izango lirateke helburu horiek, aldizkari, eskola, edo tertuliaren bat?

M.— Orain arte planteatu ditugunak betetzen ari zaizkigu. Hemendik aurrera ikusi beharko da, urtean osoan zehar biltzen eta hitz egiten segitzeko asmoa dugu eta ahal baldin bada datorren urtean aurtengoa hobeagotu.

A.— Zaila egin zaizue lehen harri pausu hau ematea?

P.— Benetan zaila izan da. Baina isolamendua apurtu beharra zegoen eta zerbait lortu dugulakoan gaude. Hau finkatu eta gutxienez urtero horrelako muestratxoa eta beste aktibitateak egitea litzateke ideala. Beste bailaretan zerbait berdina egiteko akuilu balitz, ba hobe!

A.— Gaztetxeko gazte jendearekin ze harreman izan dituzue, parte hartu omen dute Gaztetxe beza-la.

M.— Oso onak. Adibidez kaleko muralak egiterakoan kriston giroa sortu da, jende bat harriturik ibili dela esan dezakegu.

A.— Udalaren dirulaguntza eskasa izan dela aipatu duzue.

Goiherriko jendeak Kapilla Sixtina nahi eta artistek baita eman ere!

P.— Bai, beno, materialetarako bakarrik jaso dugu laguntza, eta egia esan, uste dugu hain gauza serioak ez zituztela gugandik espero. Azkenean beti gertatzen dena, pixkabat aprobetxatzen dira eta ez dakigu merezi zutena baino gehiago ez ote diegun eman. Azken finean, kojonudoak gara...

A.— «Goiart» izenari dagokinez, Goiherriren «herri»a inondik ez da ageri.

P.— Hor kuestionatzen hastekotan «Art» kuestionatu beharko litzateke. Pretentzio-so samarra izango da, akaso ez; izena aurtengoarekin erreko da, horrek ez du ajolik, mogida honen mamia noizean behin bilerak egitea, tertuliak eta proiektuak buru-

tzea litzateke, eta ea ze emaitza ematen diren.

A.— Tratamendu berezirik eman zaio euskarari, Ordizialdetik atzeraka dabil hau, ezta?

P.— Hala dela esango nuke, baina gurea batik bat istorio plastikoa denez gero ez diogu tratamendu berezirik eman.

A.— Presisoki ofizialitate bila ez zoazte, ezta?

P.— Ez, baina, ojo! Muestra honen finkaketa lorturik ikusi nahi genuke, urtero-urtero, hori gutxienez. Gauza berriak ikertu eta honuntz ekarri...

M.— ...Bizia izan behar luke eta urtero diferentea, sorpresa emango lukeena eta

urte batetakoa hurrengoan kopiatzea ebitatuz. Gogoekin datorren jendearentzat lekua egitea da gure desioa, itxi gabe, inor marjenezan utzi gabe. Gaztetxeko jendea energia askoekin inguratu zaigu, katxondo batzu dira, makina bat ideia berri aportatu dituzte; gu ere harriturik geratu gara, eta "jendea astotik erortzeko" baliogarria izan da.

A.— Pintzelak hartu eta kalera irtetzeak zer suposatu du?

P.— Jendeek Kapilla Sixtina edo horrelako zerbait espero zutela, ba hain zuzen, hori ere egin dugu. Toma! Ez, ez da hori, giro berezi baten bila gindoazen eta sortu delakoan gaude, jendea gelditu egiten da, begiratzen du, oso dibertigarria da, besterik ez genuen nahi, ez genuen nahi beste munduko emaitzarik, eta jendeak zioenak ez gaitu baldintzatu.

A.— Beste bailaratakoe-kin harremanetan jarriko zarete?

P.— Noski. Geure txilborrari begira ez gara geratuko. Bai, honuntz kanpoko jendea ekarri eta gureak kanporatu, horiek dira asmoak.

A.— Nola hartu ditu Goiherriko jendeak, honelako prestaketa suposatu eta azkenean, begibistan azaldu diren lanak?

M.— Jendea ohitu egiten da. Beste hainbat gauzetara ohitu den gisara esperientzia berri hauetara ere ohitzen doaz. Gure gustokoa egin eta jendeari ere gustatzen bazaito, konforme.

A.— Ze ondorio atera dituzue, hutsunea bete da nolabait?

P.— Beno, hutsuneari alternatiba eman zaio, ezin genezake esan kultura ofizialaz ez kutsatzeko alternatiba bat jarri dugunik, zeren alde horretatik ez bait zegoen ezertxo ere, mugida ofizial txarrenik ere ez da izan sekula santan Goiherriko paraje hauetatik, horregatixe beraz, hutsunearen alternatibarena.

J.M. ARANO

“ Benetan zaila izan da aurreneko pausuak ematea. Baina isolamendua apurtu beharra zegoen eta zerbait lortu dugulakoan gaude ”

Paperetan idatzia

KANTAGINTZA

Garai batetan aipatzen genuen borroka eta herriaren alde lan egitea. Ohartu naiz dotrina txar bat dela. Une bat iritsita, horren truk medailen eske ari zarela iruditzen zaizu. Ni euskalduna naiz eta nire ekintza osoa euskararen inguruan mugitzen da. Kanpotik ikusita borrokalaria naizela irudi lezake, baina benetan gertatzen da ezin ditudala berezi nire baita eta nire kultura.

Benito Lertxundi, «Deia», 87-VII-24.

PUNKIAK

«Punki» batzu egon daitezke hoge hilaitez gaztetxe batetan mugidak antolatzen, dedikatu daitezke fanzine bat egitera saio horretan odola, izerdia eta malkoak isuriz, rock rolleko banda bat osatu dezakete eta bertan eguneko ordu guztiak sartu urtean behin jo ahal izateko... horrela gauza asko eta asko egin ditzakete, baina... egunkarietako orrialde osoak beteko dituztenak, irratietako magazinak okupatu dituztenak eta aldizkari sentsazionalisten atentzioa jasoko dutenak, «El Cojo», borrokaldiak eta festen «fumigazioak» izango dira.

Roberto Moso, «El Diario Vasco», 87-VII-24.

IKASTOLAK

Dudarik gabe, ikastola gorantz doa, Gipuzkoan jada, eskolarik inportanteena da, harrik gehien jasotzen dituen eskola da. Baina, azken batetan, gure helburua litzateke behin betiko, mundu abertzaletik, lortzea guk nahi dugun eskola horren definizio zehatza, eta haren ildotik esfuertzo guztiekin eta ahal den azkarren txertatu. Ikastola hori lortzen ez dugun bitartean, ikastola bezala jarraitu behar dugu, ze ikastolak desagertuko balira irakaskuntza euskaldun guztia joango litzateke pikutara.

Antonio Campos, «Hemen», 87-VII-24.

ETB

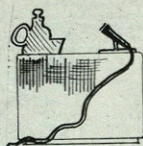
Beharrak behar, orain arte, dugun materiala errepikatu dugu. Gaueko pelikula, hurrengo eguerdian eskaintzen genituen, baina politika hori erabat baztertua gertatu da. Erreposizioen bat edo beste eskainiko dugu, baina ez errepikapena. Barne-ekoizketa kopurua ia bikoiztu egingo da. Horrek esan nahi du, jatorrizko ekoizketen kopurua gehitu egingo dugula, baina emanaldi orduak mantenduz. Azken batetan, egingo duguna da, errepikapenak barne-ekoizketengatik aldatu.

Koldo Anasagasti, «Eguna», 87-VII-23.
87ko ekaina

EMAKUME BERTSOLARIAK

Jendeak ez ditu gaizki hartzen emakume bertsolariak, batzutan ordea jendea hotz xamar ikusten da eta jarrera hau ez bakarrik jendearengan, kazetariengan ere ematen da. Gaur egun emakume gehiegi ikusten da plazetan eta hau batez ere haurrekin ikusten da, txapelketetan gero eta neska gehiago dago.

Arantxa Loidi, «Egin», 87-VII-27

Bernardo Atxaga

Gabriel Aresti euskaltegian emandako hitzalditik hartuta (ekainaren 9an)

harbada baina beste edozein literaturatan presupuesto hori nahikoa ez bada idazlea bikaintzat onartua izan dadin badirudi gure artean hortxe bukatzen dela. Hori da beste ideia mortu da. Esatea gaur egun jendeak liburu bat irakurtzen duenean hor biltzen duela euskara ona edo txarra, egongo dira halakoak, baina hori ez da inola ere ideia bat gaur nagusi dena euskal irakurleagoan. Behintzat, nik ez dut ezagutzen, eta nik gutxienez mila irakurle ezagutzen ditut.

(...)

Esaten nuen, eta gainera egia da, nola bazkaldu gabe nengo, goseak nengoela, eta ez kasu honetan beleak, baizik neronek jan ditudala «I», «J», «K», «L» eta «LL» letrak. Eta orduan heltzen naizela Marmoka edo Medusaren «M» raino. Hau ez da komentario txiki bat baino. Lehenago aipatu dut italianoek esaten duten hori, «si non e vero, e ben trovato», eta hori oso joera intelijentea iruditzen zait bizitzaren aurrean, eta nik hori deitzen diot Marmokaren joera. Hori da, Marmoka edo Medusa —behintzat ez bazuten gezurrik esaten nire kolejioko irakasleek— 10etatik 9 zati urezkoak dituen animalia da. 10etatik bat bakarra dauka materia organikoa. Halere, bizi da eta gainera hondartzan ikutzen baldin bazaitu, osin indartsu batek bezainbat gorrituko dizu hanka, ezta? Orduan, esango nuke bizitzeko ez dela beti behar puritanoen exaktitudea, eta areago, normalean puritanoen exaktitude eta zehaztasun horrek ez duela bizitza itotzen baino. Mundu guziko literaturan, bata da benetako nobela zoragarria, eta beste 100 prentsan edo irratian edo ikaste-txeetan zoragarriak direla esaten badute ere ez dira benetan zoragarriak. Luparekin begiratu gero seguru asko izugarriko mikrobio pila aurkituko litzieke kritiko puritanoek, baina hala eta guztiz ere horrek giroari laguntzen dio eta giroa behar da batez ere halako literatura primitu bat duen lekuetan. Esate

baterako, nik ja ezingo dut lasai esan, eta besteek ez dute mires-tuko, Lewis Carrollek anaia euskaldun bat izan zuela Durangon.

Beste letra mordoa jaten dut, eta iristen naiz jan ezin dudana letra batetara. Ezin dut letra hori jan zeren da Patxi Pegatinagaren «P» letra, eta jakina, ez naiz antropofagoa eta ezin dut jan. Patxi Pegatinagaren arazoa da, piska bat, Juan Carlos Egilleorrek behin esplikatu zidana, hori da, hainbat jende badago uste duena hemen pegatina bat eramateagatik puztuta bizi, eta horrekin aski dutela bizitzan ibiltzeko. Orduan, egunen batetan inoiz norbaitek kenduko balie pegatina hori globo bat bezala agian hustuko lirateke. Orduan, badaude gure kritikan Patxi Pegatinaga asko eta haientzat errealtatea urritu da hainbeste, non ez duen pegatina bat ere hartzen. Pegatina batetan kabitzen dena, hori da errealtatea, eta orduan idazleak, jakina, nola errealtatea imitatu edo kopiatu behar duen, pegatina hori deskribatu edo imitatu beharra dauka. Nik gainera esan nien, ez dakit hemen egongo den Antxon Azkargorta eta «Larrun» errebitakoak, baina nik galdera batzu egin nahi nizkioke berak «Larrun» errebitak Potto Bandak (Iturralde, Ordorika eta hirurok) egindako Henri Bengoa Inbentario horri buruz esaten dituenak ea defenditzeko gai den ikusteko. Ez dakit etorri den. Etorri baldin bada, bukaeran niri berdin zait eztabaida egitea. Hau da, jakingo dugu gul espektakulu bat egiten genuela, eta orduan Antxon Azkargortak «Larrun»n aztertzen du, espektakulu horretan zer esan nahi dugun aztertzen du eta ateratzen ditu ondorio benetan guretzat txarretara, zeren guk azkenean mezu burjesa eta halako hitz izugarriak esaten ditu. Nik horrela kritikoek deitzen diet Patxi Pegatinaga.

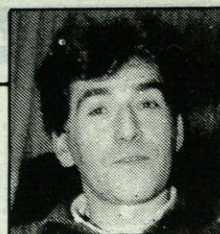
«Q» eta «R» beste baterako utziko ditugu, eta Sugangilaren «S» letrara pasako gara segituen. Ipuin bat kontatuko dut. «Behin ba omen zen sugangila bat armiarma batekin elkartu zena. Sugangilak galdetu omen zion: «Zer jaten duk?». «Euliak jaten dizkiat», erantzun omen zion armiarmaak. «Nik ere bai», esan omen zuen orduan sugangilak, «bazirudik lagun egokiak garela». Eta nolaz lagun egokiak bait ziren, elkarrekin bizitzaren hasi ziren. Gau batez, euliak harrapatzen ari zirela katu bat inguratu egin zitzairen. Sugangilak, katua bereganatu jauzi egitera zihoala ikusiz, oihiu egin omen zion: «Harrapatu egingo nau katu ho-

rrek, zer egin dezaket?". Orduan esan zion armiarmaak: "Egin ezak sare bat eta hator ni nagoen txulo honetaraino". Eta su-gangila bere lagunak esandakoa pentsatzen ari zen bitartean, zer arraio ote zen sare hori, katuak iruntsi egin zuen". Ba nik ez dakit kritikoak alde batetik eta idazleak bestetik, zein den su-gangila eta zein den armiarma. Nik uste dut —gaur nola hemen hitz egiten ez dagoen kritiko bat, baizik idazle bat—, armiar-maren papera hobeto dagokiola kritikoari, ze badirudi katuazaltzen denean, hau da, problema larri bat azaltzen denean, bai literaturan eta bai euskal kulturaren barruan, badirudi kritiko horiek egiten dutela sare bat, eta nonbaiteko txoko batetan ezkutatzaren direla. Ez dut uste azkeneko hogeitazetean, eritzi bat tajuzkoa entzun izan diodanik prolema larri horiei buruz, kritiko bati. Ezagutzen ditut, bai, konforme egon edo ez egon, Aresti batek esan zituenak, edo Mirande batek esan zituenak. Baina kritiko batek sekula ez. Ematen du kritikoek bereziki hitz egin beharko luketela liburu-taz, eta orduan beharko lukeela izan esate baterako kritiko baten eritzi jasotzea «Haur besoetako»ren edizio batetarako, ea kritiko horrek esaten duena «Haur besoetako»ri buruz guti- gution argigarri gertatzen den. Baina orain egin dira bi edizio «Haur besoetako»rena eta «Erein»ekoek Joxemari Iturralde-rengana jo behar izan dute, hau da, idazle batengana, eta «Pamiela»koek Andolin eta ene-gana, etabar, jo behar izan dute. Ze, kritikoak, «Haur besoetako»z zerbait esatea idatzita, ez da esatea bezala «hura tontoa da» edo «hura burjesa da» edo «hura ez dakit zer da». Hor hamar folio idatzit behar dira eta ez da hain erreza.

Orduan, ikusten duzue zein eritzi ona daukadan kritikoaren gainean, eta bere beharraz. Orduan nik uste dut kritikoak direla, errepikatuz, ideia mortuen zabaltzaileak, alfer lanen egileak, joera puritanoen defenda-tzaileak, eta orduan ez direla ez irakurle on, eta ez direla ezta ere idazle on. Eta orduan zer egiten dute kritikoek? Beste le-kutan, eta baita hemen ere, beren eginkizun funtsezkoenak, beren karrerak etabar aparte utzita, hit-parade bat osatzen saiatzea da. Eta orduan, kritiko txar guztiek bezala, arrazorik eman gabe —eta batzutan alde eta beste batzutan kontra— hit-parade bat egiten dute, "los cuarenta principales". Eta orduan oso «gauza bitxiak gerta-tzen dira, zeren horrela jakina,

ez baldin badaukagu probarik eman behar, eta kritikoek nahi dutenak esan badezake, eta gainera nola hizkera erdi-diskur-tsibo batekin badirudien arrazoiak ematen dituela, orduan zertan ez dira gertatuko benetan gauza xebebreak.

Esate baterako, Ispizuak esaten du, Miranderi buruz. Ari da antologia horretan zein falta den eta zein ez den falta, eta Mirande aipatzen du: «bera bait da Saizarbitoriarekin batera, mailarik gorenena lortu duena euskal idazle modernoaren artean». Eta bat egon daiteke konforme honekin edo ez, baina berak probatu egin beharko luke esaten duena. Eta hartzen baduzue Jon Juaristiren liburua, berdin. Oso xebearea egiten zait Jon Juaristi eta «Zeruko Argia»ren artean gertatzen dena, nik uste dut elkarren beharrezko daudela eta horregatik piska bat batek elkar hizketatu, besteak... Badago halako matrimonio berezi bat. Orduan, ARGIA deitzen diote literaturaren teknikoak, esaten du erreseinak egiten dituenak asko dakiela literaturaz eta orduan "literaturaren teknika" dela esaten du, eta hori da oraindik ezagutzen ez nuen ofizio bat. Gainera, uste dut Juaristik kasu honetan, nola ibiltzen den aireetatik badirudi literatura gutzia ikusten duela, eta literaturaren tekniko bezala dela literaturaren pilotoa, ezta? Edo kapitana piloto. Hara Mirandez zer dioen: «Mirande, conocedor de diversas lenguas y en posesión de una cultura literaria superior sin duda a la sus compañeros de generación, no fue sin embargo un buen literato, y la fascinación que aun ejerce su obra sobre un buen sector del público vasco, joven sobre todo, se debe más a sus contenidos ideológicos que a su calidad literaria, fascista declarado, antisemita, anticristiano». Orduan, Juaristik, luma arrasto batez, erabakitzen du ez bakarrik Mirande ez dela literato ona, baita ere gazteak denak ez direla faszinatuak bere balio literarioengatik, baizik eta zelako "fascista declarado, antisemita, anticristiano". Orain falta zaio esplikatzeko zergatik Euskal Herriko gaztediak maite duen faszista deklaratu bat, etabar. Edo esaten du: «es indudable que los últimos años se ha apoderado de los escritores más jóvenes un entusiasmo por la obra de Mirande difícilmente explicable si no se pone en relación con el comportamiento patológico de un considerable sector del nacionalismo radical». Hombre, difícilmente explicable, ya que estas haciendo el manual, explicalo tú. Edo haruntzago, beno, ez

Torrealdak puntua jarrita

Josu Landari

— Behin eta berriz mintzatu zara euskal egunkariak.

Zure ustetan, zergatik ez da martxan jartzen euskal egunkaria? Ezina delako? «Kondizio objektiborik» ez dagoelako? Borondate politikorik ez dagoelako?

Azken urteotako konklusioak aldatzeko adineko datu berriak ez da sortu azken hilabeteotan. Diagnostikoa, en-tzat, garbi egoten jarraitzen da: herri honetan diru publikoa euskararen alde erabili behar luketen instituzio politikoek borondate falta argia dute euskal egunkariaren kasuan. Haien kontrolpeko proiekturik aurrera ateratzeko formula-rekin ez dute asmatzen eta beraz beste guztioi trabak jarri baino ez dute egin orain artean.

Alde horretatik, «Hemen» eta «Eguna»ren esperientzia etsipengarria ezezik argigarria ere gertatzen ari da. Asteka-rien merkatuan beste bi produktu berri kaleratzea baino ez dute erdietsi, aurretik zegoenarekin (ARGIArekin) konpeti-tuz baina subentzio aldetik diskriminazio larri bat sortuz —alderatu besterik ez dago batzuk eta besteak jasotzen di-tuzten kopurua—. Saio guzti horrek, ustezko arerio ezeroso bat aurretik kentzeko grina disimulaezina adierazi du, eta behingoz horretantxe geratu da.

Kontrola aipatu dut eta horixe da gakoa nire ustez. ET-Brekin edo Euskadi Irratiarekin gertatu bezala, haien kontrolpeko bitartekorik eta formularik aurkitu izan balute, as-paldi genukeen euskal egunkaririk, baina baldintza horiek gabe, nahiago dute batere gabe uztea euskal irakurlegoa. Eusko Jaurlaritzak administratzen duen diru publikoak du gaur egun azken hitza, baina giltzarria oraindik ere he-rri-mugimenduan dago, eta berak lortuko du —inoiz egingo bada— euskal egunkaria kaleratzea, presio eta esfortzu etengabeen bitartez.

dut esango Pott bandaz esaten duena, zeren hor haserretu egin-gu nintzateke

Aipatu behar nituen ere bi za- kurkeria, nik hala erizten bait diet Pako Aristik Arantxa Urre- tabizkaiari eta Joxerra Gartzia- ki Laura Mintegiri egingakoak, ze uste dut hor beste gauza harri- garri bat gertatzen dela —eta bar- katu hainbeste fabula erabil- tzea—, errementeriaren zaku- rrarena, hau da, ba omen zen errementeri bat oso harritua ze- goena bere zakurraren loarekin. Zeren zakurrak lo segitzen zuen nahiz eta errementeria aritu be- re mailuarekin kanka-kanka egun guztian, eta bakarrik suka- dean zartagi bat mugitzen zue- nean orduan esnatzen zen. Or- duan, oso txakur berezia da eta baita esango dut ere bai Joxerra

Gartzia eta bai Pako Aristi oso kritiko bereziak direla, behin plazaratuko beste liburu bati bu- ruz hitz egiterakoan eta oso har- ritzekoa da behin kritika egitea eta bi liburu horiek aukeratzea, hainbeste liburu egonda bi ho- riek aukeratzea oso harriagarria da. Agian gustatzen ez zaizkien bi direlako. Esperoan gelditzen garen ea noiz aukeratzen dituz- ten gustatu zaizkien bi, eta or- duan jakingo dugun zerbait posi- tioa, zer irakurri behar dugun.

Graffitiak, kaletik museora

Garai batetan brotxa eta pintura hartuta pintadak egiten ziren. Gero, metodo errazagoa zela eta aerosolak erabiltzen ziren, eta plantillak ere, pintada egiteko unean pultsoaren beldur ez izatearren. Batzuk komunetako atetan hausten dituzte beren boligrafoen punta tristeak; rotuladorezaleek kupidagabe tapatzen dituzte besteen pentsamendu idatzia.

Graffitiak arte mailara iritsi direla uste du zenbaitek.

Graffitiaren inguruan arte bat sortu dela diote batzuk. Aspalitik datorrela, berriz, bestetzuk.

Kaleko paisajea aldatzeko modu popular bat dela da graffitismoa praktikatzen duten batzuren eritzia. Eta beren artea iragarki publizitarioen itxuraldaketan erabiltzen dute, iragarkiak alokatu dituzten enpresen nolabaiteko hasieraldia sortuz. Ezaguna da New Yorkeko metroaren kasua, itxura denez metroko bagoiren bat museo batetan ezartzeko asmoa agertu dute arte modu berri honen zaletu batzuk.

Eztabaida jarraitzen den bitartean, batzuentzat Renazimenduko pintura muraletan luke zerikusia graffitismoak, eta besterentzat berriz hiritako hormak zikintzeko modu ganberro bat besterik ez litzateke, graffitistek beren obrak balioa hartzen dutela ikusiz, galeria eta enxerak bisitatzen hasiak dira. Maiztzean Britania Handiko Burlington herrian Graffitiaren lehen jaialdia eratu

zen, eta Frantzian enxerak antolatu dira.

Graffitista ofizialak

1988rako Graffitiaren Nazioarteko Museoa zabalduko da Frantziako barnealdean. Bienbitartean enpresa batzuk beren fabrikak eskeintzen dituzte graffitistek beren lanak bertan egin ditzaten, fabrika hutsak eta denbora gutxiren buruan desegingo direnak, noski.

Graffitista ofizialen kasta sortu da. Etxean lan egiten duten, eta enkarguz baino kaleratzen ez diren artista hauek batzuk ez dute ezkutatzeko promozio modu azkar bat bezala hautatu zutenik kalean lan egitea. Horiek galerietara eta museotara igaroko diren bitartean, artista multzo anonimoak bere aerosol eta rotuladorez kaleak «zikinduko» ditu bere arte lanekin.

J.M. HERITZ

Ziprizptinak

Sartreri buruzko kongresuaren arrakasta

Ez da Frantzian izan, Frankfurtan baizik, uztailaren 9tik 12ra bitartean. Frantzian bizi den post-modernismo ondorengo basamortuarekin kontraste eginez, bederatzirehunik gora gazte hurbildu dira Jürgen Habermasen lehendakari-tzapean ospatu den nazioarteko kongresura. Antolatzaileek berek ere espero ez zuten arrakasta lortu du kongresuak, Adornori eskeinitakoak ez bait zuen Sartreri eskeinitakoaren arrakastaren erdia ere lortu. Itxuraz Alemania aldeko intelektual gazteek Sartreri freskotasuna eta gaurko garaiei egokitzeko aukera ikusi diote.

Almeida teatro independente eta alternatiboa

Musika konteporaneoaren leku pribilegiatua bilakatu da Almeida teatroa. Londoneko Sohoktik hurbil, subentzio urriak jasota ere, orain zazpi urte sortu zenetik antzerki munduan sonortate berriak bilatzen dituen jendearekin lan eginez ondorio aberatsak lortu ditu. Pierre Audi erdi libaniar erdi frantsesa da bertako zuzendari eta diru-laguntza eskasen arriskuaz gain, Britania Handiko gobernuaren esku dauden proiektu kulturalen kompetentziak beldurtzen du gehien.

Afrikako hizkiak

Ezaguna da Afrikako hizkuntz ugartasuna, eta kolonizazio garaiaz geroztik sortutako estatu bakoitzean ere hizkuntza bat beino gehiago mintzo dutela, gehienetan kolonizatzaileen hizkuntza erabiltzen dutelarik hizkuntza ofizial gisa. Baina XIX. mendeaz geroztik saiatu dira afrikarrak idazmoldeak asmatzen. Orduan soru zuen Bamumen erregeak 466 sinbolo piktografiko eta ideografiko zituen sistema bat. Harrez gero ugariak izan dira alfabetoak sortzeko saioak. XX. mendearen zehar zenbait gobernu ortografia latinaoa beren hizkuntzetara egokitzera deliberatu dira.

Vladimir Sorokine, disidentea ez zen idazle marjinala

«Oberiu» talde surrealistaren jarraitzaileetatik du. Gizartearen martxatik at ikuste du burua, ikusle bat bailitzan. Bere ardura komunikabideetako hizkera da. «Nik ez dut hizkera propiorik», deklaratu du.

Ez da disidentea, baina ez du liburu bakar bat ere argitaratu SES-Bean. Idatzi dituen lau liburuak, hala ere eza-gunak dira, kanpoan argitaratuak izateagatik. Ez du bere herrian argitaratzeko premiarik ikusten, eta bere burua

Euskal atletismoak errekoretako erreleboa eskuratu Madrilen

Federazioen arteko Estatuko Atletismo Txapelketa jokatu zen joan den asteburuan Madrilgo INEFeko instalaziotan, Euskadiko selekzioak zilarrezko dominen jabe egin zirelarik bai gizon bai emakumezkoen maila gorenetakoa sailkapen orokorretan, Euskadiko lau errekor haustea lortuz, horietatik hiru erreleboetako probatan.

KATALUNIAKO bi selekzioek besterik ez zituzten gainditu Euskadiko gizon eta emakumezkoen taldeak larunbat eta igandeko Estatuko Atletismo Txapelketan. Hala eta guztiz ere, bakarka erdietsi ziren urrezko domina bat baino gehiago INEFeko pistan Madrilard indartsuak atzean utzita gero. Eta gutxitxo dela iruditzen zaionari gogoratu arazi beharko litzaioke gizonezko kataluniarrek lau puntu-ko alde juxtua besterik ez zietela atera euskaldunei, nahiz eta emakumezkoetan errezkioa nagusitu ziren

Hiru errekor berri nesken oinetatik

Kataluniarren nagusitasunaren petik ordea, neska euskaldunak ez ziren inola ere gutxitu, eta horren adierazgarritzat har daitezke hautsitako Euskadiko hiru markak: bi erreleboetan (4x100 eta 4x400etan) eta bata 200 metrotako azkarrean.

Erreleboetakoan gailendu zitzaizkien hain zuzen laukote euskaldunak kataluniarrei, bai 100 bai 200eko bizkorretan aldeantantziko emaitzak suertatu baldin baziren ere. Honek ez zuen galerazi osera, bigarren horretan Cristina Castrok Euskadiko kronoa laburtzea. Orotara: lau urrezko—erreleboetakoak gehi Zuñiga eta Lorzare-

nak— eta hiru zilarrezko —arestian aipatu eta Alvarez eta Gonzalezenak—.

Gizonezkoak kataluniarrengandik oso gertu

John Wayne bezala, pisando-los-talones eduki zuen Euskadiko ekipak Kataluniako gizonezkoen arteko probatan. Azken sailkapenean 129tik 125rako alde eskasa besterik ez bait zuten tartean ipini. Martin Fiz-en 3.000 metro obstakulodunetako aurrenak, Iñaki Gonzalez-en jauzi hirukoitza, 200 m.tako Migel Angel Gartziazenak eta 4x100eko garaipenek lau urre ekarri zituzten, ongi irabaziak.

Puntuak batzeko haatik ezin faltan bota baita ere Valentin Rocandio, Juan Jose Prado, Fernando Cortes eta 4x400eko errelebotako beste lau zilarrek alde batetik, eta bestetik Iñigo Arzak, Teodoro Alonso eta Cristian Ondeville-ren hiru brontzeak.

Euskadiko atletismoak ez du errelebo makala hartu kirol mailan, bereziki azpimarratuz spot ororen artean errege den hone-tan azken urteotan gertatu gorakada itxur-oso, laguntza guztien eskaziaren gainetik eta merkealditako instalazioei kristolako etekina aterata.

Euskaldun pare Tour-eko lehen dozenan

ROCHE irlandarraren bikleta izan da aurten azkarren. ibili dena. Giroko elastiko arrosa jantzi ondotik Toureko horiari eutsi dio, ziklismoaren historia guztian zehar beste lauek besterik lortu ez dutena eginaz: urte berean munduko bi probarik garrantzitsuenak irabaztea. Bitan bereganatu zituen Coppi-k (1942 eta 1949), behin Anquetil-ek (1964), hirutan Mercx-ek (1970, 1972 eta 1974) eta bitan baita ere Hinault-ek (1982 eta 1985). Irlandako txirindularitza egungo indartsuenetarikoa dela frogatu du honela Stephen Roche, Millar eta Kelly zoritxarrekoarekin batera badaezpada-ko hirukotea osatuz. Mundiale-tako kontutan hartzeko taldea, halajaina!

DELGADO Segoviakoak hartu du paper horietako lekuri-k zabalena, ez bakarrik Estatu-ko telebista eta irrati-tan, baita Euskal Herriko prentsan ere. Ez da gutxiagorako izan Pericore-na, baina itzal egiten hasita ez da apenas beste inoren berri eman ezein lekutan. Egia da azkenera arte bere larrutan eraman duela maillota, 1973. urte-tik halako posturik ez duela es-painiar ziklistarik lortu, baina delako Perico-el-de-los-palotesekin Fuerte bera —zortziga-rren—, Chozas —bere hirugarren etapa Tourean— eta euskaldu-nak aipatzeke geratu dira.

LEJARRETAk egin duenak, adibidez, merezi du laudo-rio bat baino gehiago. Ziklismoa-ren historian beste hamarrek ba-karrrik egin dutena burutu berri bait du: Vuelta, Giroa eta Tour-a, hirurak korritzea. Lehenean 34., bigarrenean 4. eta 10. Frantzia-n. «Zailena ez da hirurak amaitzea, postu onetan burutzea baizik», zioen Berrizkoak. Halaber, beste bizkaitar batek ere jo du ordea tronpetak: Etxabe kortezubita-rak garaipen historikoa erdietsi zuen Alpe D'Huez legendarioan, 12. amaitu du Itzulia... eta Korte-zubiko heroiz izendatu dute he-rrian.

G.A.

GORKA ARRESE

Agur lagun eta gudari...

Aizak Kurruli gaur urtebete
Herreran hil hindutena,
gartzel hortako pasillo baten
seko utzia hintzena,
burkide denok hire aurretik
emanez gure omena..
beste burkide bat hil zigutek
makurtu nahi ez zuena.

Hik ondo dakik gartzelan zuek
hiltzea nahi ez zutela,
Herria konturatuko bait zen
zulo hau zer den bestela;
bainan abixu gabe hil hintzen
esklabu zahar bat bezela,
etsaiak ordun erabaki zin
ezin litekela horrela.

Hik eta Josuk bezela askok
joan nahirik sendatzera
etsaiak ez dik inola jotzen
«mezere» hori egitera;
hi gartzel honetan utzi hinduten
ta Josu, berriz, etxera;
ustel-ustela atera zuten
etxera, bainan... hiltzera.

Euskal preso bat gaixorik bada
gogor eragin behar zaio,
damuketara bultzatzen eta bultzatzen
eginik hamaika saio;
hi bezelaxe genian Josu
eusteko hainbat jenio..
«nere bizia galtzen dut bainan
ez naiz damutuko», dio.

Garaiko, Bandres eta Ardanazak
esaten zuten lehenago:
«Gu makurturik bizi bagara
gorri hoiek okerrago,
Josu hil zaie ta abertzaleek
badute bat gutxiago...»
Damutzen ez bagara hiltzea
horiek ditek nahiago.

Etsaia dabil irentsi ezinik
damuaren frakasoa,
sasi-euskaldunen babesean
gogortu dik erasoa;
Josu, Kurruli, hauxen daukagu
egi garbi ta osoa:
damutu baino hobe hiltzea
ezinbesteko pausoa.

Etsai berriaren apustua
deusera egindakoa,
etorkizuna ezerrezean
oinarritutza doa;
bizkarran jaso gabe utzia
dute hildako *arranoa*,
gaur egun bizia eskeintzea
ez delako «moderno».

Ez da posible hondoratzea
Herria eta euskera,
ez da posible baztertutzea
Nafarroa alde batera;
ezta-re euskal langileria
gosea kondentatzea,
zuen nahiaren atzetik goaz
Herri xumea indartzera.

Agur bikote iraultzailea
agur lagun ta gudarai,
zuen emaitzak indarra eta
gatza eman digu guri;
Herriak nola askatzen diren
garbi esanez denor,
Historiak hartuko zaituzte
gizon leial ta gidari.

Joseba eta Josuren ama,
aita eta senidea
indarra batu egin behar dugu
ez baitaukadu sobrea;
lanari gogor eusti ta ekin,
trixtura utzi gordea,
denok osatuko dugu laxter
Herri Berri bat, Librea.

ZUEN BURKIDEAK

TTANTTO

Ba omen zegoen Azpeitin *Ttianto*
izeneko gizon umoretsua. Askotan
egoten omen zen eliza atarian gazteek
pilotan nola jolasten zuten ikusten.

Eliza ataria horretan eta ezkerreko
paretari pegatuta harrizko bankua ze-
goen, eta dago, oso oker ez banabil.

Igande arratsalde batetan, herriko
lau gazte ari ziren pilotan han bertan,
eta gute *Ttianto* beraiei begira. Hala-
ko batetan pilotak harrizko bankua jo,
eta oso bote arraroa eginda ataritik
kanpora ateratzen da. Jolasean ari zen
batek, orduan zera galdetu zion:

—Aizak Ttianto, eta bankua jotzen
duenean zer da?

—Kiebra!

PRESIOA KOSKABILOTAN

Joan da gizon bat medikuarengana
eta zer duen galdetzerakoan esaten
dio:

—Begira, azken bolada honetan
kristoren presioa jartzen zait koskabi-
lotan, igotzen zait sabeletik eztarrirai-
no eta arnasa hartu ezinik gelditzen
naiz ito beharrean.

—Uuiuiui... Hori oso grabea izan
daiteke eta sakonki begiratuko zaitut.

Egiten dizkio egin beharreko analisi
guztiak, plakak ateratzen dizkio, «X»
izpien bidez begiratzen du eta handik
astebetera berriro kontsultara doa-
nean:

—Sentitzen dut hau esan behar iza-
tea baina zuk duzun gaitzak erreme-
dio bakarra dauka: —eta behatzez go-
raizearena eginez— horiek moztu be-
harrean zaude.

—Moztu? Koskabiloak moztu? Ezta
pentsatu ere! Inondik ere ez! Beste
medikuren bat ikustera noa.

Joten da beste mediku batengana
eta harek ere erremedio bera: koska-
biloak moztu egin behar direla. Pasa-
tzen ditu beste lauzpabost mediku eta
guztiak erantzun bera: horiek moztu
egin behar dituzu.

Azkenean gizonak etsi egiten du eta
moztu egiten ditu.

Moztu ondoren ordea, arazo berria
sortzen zaio. Joaten da jostun baten-
gana eta galtza pareta nahi duela adie-
razi ondoren, neurriak hartzen hasten
zaio. Halako batetan, jostunak begira-
tzen dio gizonari eta esaten dio:

—Barkatu hau galdetzea, baina zuk
zein aldetara jartzen dituzu kosko-
rrak?

HIESa baino arriskutsuago!

HIES gaitza baino arriskutsuago ari da bilakatzen ohitura eta moral kontutuan Estatu Batuetan, Frantzia eta hementxe bertan egiten ari den propaganda. Informazioa eta heziketa landu beharrean HIESaren defentsarako, desinformazioa eta propaganda moralinaduna da praktikan jarri dena.

Telebista jarri eta programa amerikarrak eskaintzen dizkizute «se-xua, seguru, matrimonioan bakarrik eman daitekeela» esanaz. Ez da harritzekoa ondorioz, «Sexu-Iraultza» deitutako prozesuan lortu izan direnak hilabete batzuren buruan pikutara joatea.

Ez da harritzekoa fazismoarekin hainbeste antza zuen «The salvation army» delakoa berriro berpiztea. Ez da harritzekoa, hau da, gaindituta zegoen zerbait ohitura bilakatzen ari da berriro. Gizartean onartutako hainbat gauza, edota pertsegituak ez izatea lortutakoak, eskomunio arriskuan daude berriro ere.

Ikusi bestela Estatu Batuetan duela gutxi eman den manifestaldi ba-tetako argazki hau. Juduak eta kristau new-yorkarrak moralitate eske eta pornografiaren alde bildurik. Sonbreroetan garbi nabarmen daite-ke salbazio ejerzitoaren agerpena.

HIESaren virus-a nork zabaldu zuen jakitea zaila izango bada ere, mesede nori egiten dion garbi dago. Edo ez?

MARTIN ARANA

osasunaren arduraz

Seigarren zentzua edo iparhorratz biologikoa

«**S**SEIGARREN zentzua» deritzon «hori benetan baden zerbait da, eta berari esker odol hotzeko zenbait animalia, txoriak eta seguruenik ugaztunak ere eremu magnetikoak ezagutzeko gai dira. Zentzu hori anatomi-koki ere isolatu ahal izan da orain.

Ikerketa zientifikoetarako Alema-niako Elkarrekin eta Volkswagen-werk Fundazioak finantzaturiko es-perimentuetan bi zoologok, Frac-fort-eko Unibertsitateko Peter Semm doktoreak eta Londres-eko Uniberts-i-tateko C. Demaine doktoreak usoa-ren gorputzeko iparhorratza guruin pinealean lokalizatu dute. Dientzefa-loan kokaturiko guruin txiki, gorris-ka eta koro-formako honek bizitza-ren prozesu erritmikoak kontrola-tzen ditu, garaizaurreko heldutasun sexuala ebitatuz.

Neuroscience Letters aldizkarian Semm eta Demain-ek diotenez, gu-rui pinealeko zelula nerbiosoen ere-mu magnetikoaren aldaketa artifizia-len aurrean deskarga-maiztasunaren aldaketa batez erantzuten dute, orga-noaren nerbioen kontaktu edo ukiye-na eteten denean gertatzen den be-zalaxe.

XABIER AGIRRE

—Bainan zer ari zara galdetzen? Zu-ri zer axola zaizu nik zein aldetara jar-zen ditudan koskorrak?

—Barkatu, baina garrantzitsua da niretzat koskorrak zein aldetara jar-zen dituzun jakitea.

—Hau jostun lotsagabea! Bainan

zertarako jakin nahi duzu hori?

—Bada, kontrako aldean jartzen ba-dituzu, kristoren presio nabaritzen ha-siko zarelako koskorretan, eta gero presio hori eztarriraino igo eta arnasa ondo hartzen utziko ez dizulako.

Sagar gorri eder bat

BESTE zenbait taldek ere bere antolakizunean parte hartzen duten arren «Adarrako Ikastaroak» bezala ezagutzen ditugu lehen Lizarran eta aurten Hondarribian antolatu diren ihardunaldi pedagogikoak. Ihardunaldi interesgarriak, dudarik gabe, eta urte-tako lanak ematen duen abala dararmatenak. Baina ez naiz idazten hasi zurikeriatan aritzeko eta ihardunaldi horien egitaraua irakurtzearen haritik sortu zaidan pentsakizun bat azaldu nahi nuke hemen.

53 gai ageri dira egitarauaren zerrandan eta horietatik zazpi baka-rik euskaraz. Harridura ordea, zazpi horietatik lauek dituzten gaiek sortu didate «bi hizkuntza eskolan», «B ereduaren praktika», «bertsolari-tza» eta «dantza ikastaroak». Urteak pasa eta gai batzuetan trebatu baino espezializatu ere egin gara euskal-dunok, antza. Irakasle aurrerazaleen artean euskarak duen indar ko-rrrelazioa protzentai horietan eta ikusten dugun moduan agertzen ba-da, gure «Munduko Euskal Batzarra» horretan ze-nolako konpitteak jaso beharko ditugun ez dut pentsatu ere egin nahi.

EZ da irakurle trebea izan be-har salatzen dudan zulo be-rean neuk ere hanka sartzen dudala konturatzeko, euskararen erreibindikazio aspergarritik jarrai-tuz («ya están los pesaos de siem-pre») eta artikulua honetan beste hari bati nahi nion tira.

«Denontzako eskola berri baten alde... oraindik gaude» dio Ihardu-naldietako izenburuak eta gizarte berri baten alde aritze horren ma-mia zertan ote datzanaren atzetik ibili naiz, bilaka. Gizarte berri baten alde aritzeak esan nahiko du, irtudi-tzen zait, nahi dugun berri hori nola-bait konfiguratzuz joatea, edo balio ez digun zahar hau, eskuartean du-guna eta eskuartean gauzkana, auzi-tan jartzea, kritikatzeta, ezkutuan di-tuen zuloak begien bistara atera-tzea.

Egitarau horretan gai asko iragar-tzen dira, gorputza lantzetik bideoa-ren erabilkerara, espresio tailerreta-tik hasi eta antzerki ikastaroetara, talde lanen prolematikatik eta jostai-luak egiteko tekniketatik paseaz. Aukeraketan partziala naizela aurretik aitortuta, hona bi izenburu: «la imagen de los medios de comuni-cación» eta «consumo y escuela». Hi-tzen erakargarrien azpitik, non ote da mamia? Gehien kezkatzen naue-na: ea azal aurrerazale eta moder-noa hainbeste lantzearen poderioz mamia gero eta erreazionarioagoa bihurtu ez ote zaigun. Harrak jo, ale-gia.

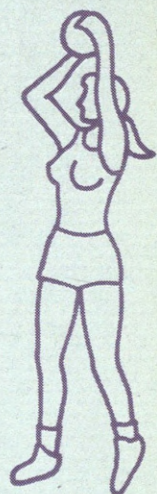
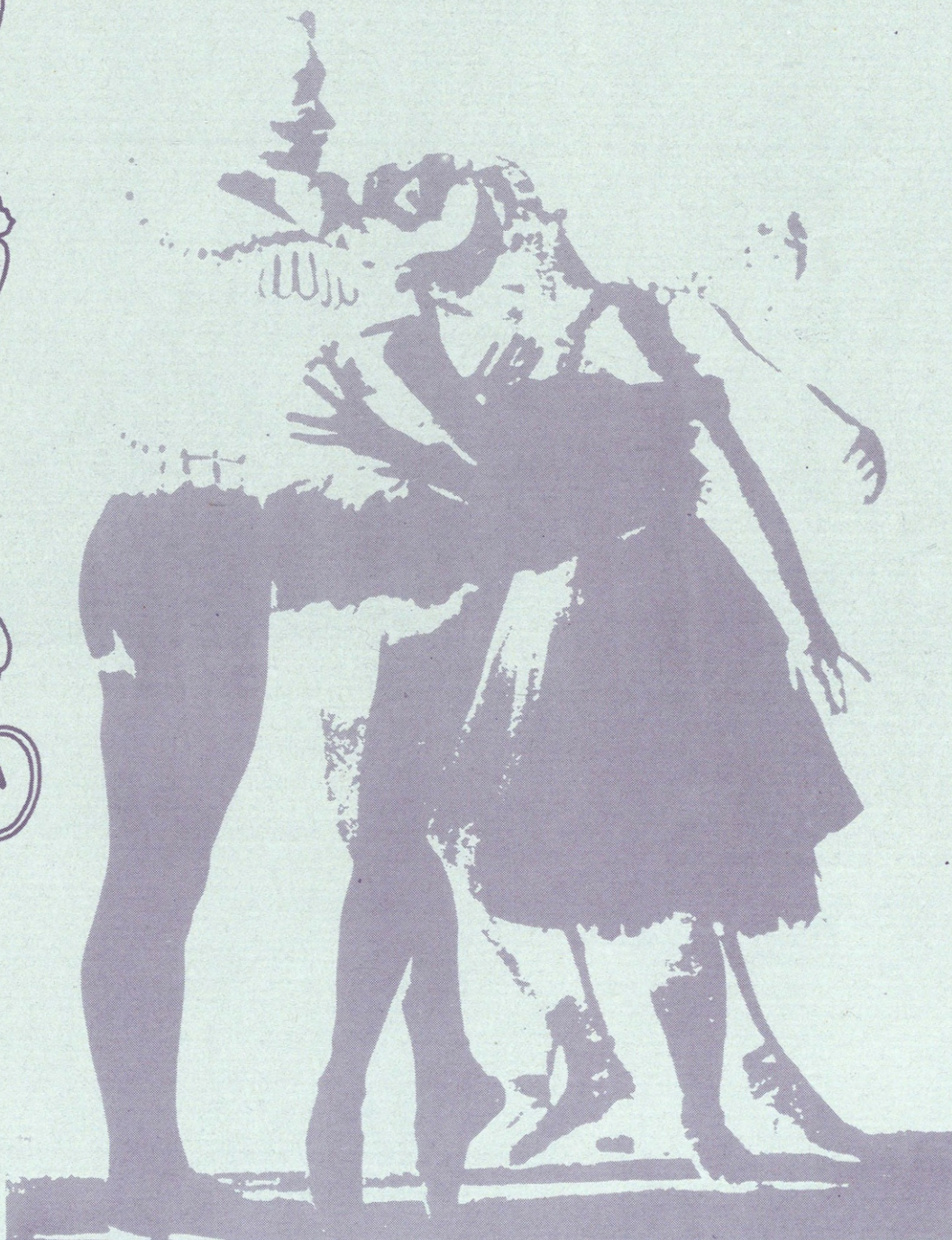
HAURREI irakatsi diezaieke-gu prentsa idatzian ikusten dituzten bezalako publizita-teak egiten, imitatzen, edo ikusten dituzten publizitateetako gezur kodi-fikatuak argitara ateratzen lagundu diezaiekegu. Telebistan eta irratan modan dauden kontsumo-saioak egi-ten irakasten diegu edo inposatu zai-gun kontsumo-moetak dituen jabeak eta bideak salatzen eta haurrei berei aurkitzen irakasten diegu. Bide arras ezberdinak dira.

Ez naiz ez pedagogo ez irakasle, eta ez dut ildo horretatik segiko. Baina ez dut ene konklusioa aipatu gabe utziko: demokrazia hau onartu dugulako sintoma iruditu zazkidala, eta euskal kulturak dituen agerpen guztietan oso nabarmen azaltzen di-rela gainera. Badirudi hemen nor-baitek erabaki duela jadanik aldake-tarik ez dela eta hemen bakoitzak bere txokoa behar duela aurkitu. Eta «hau mugituko duen kristaurik ez dago» esatera ausartzen ez gare-nez, faktikoki onartzen dugu eta «es-kuinaren» ondoan «ezker» manten-tzeko martingala estilistiko eta for-malen bila gabiltzala. Langabezia, presoak, Euskal Herriaren egoera, grebak, Estatua... ez dira esplikatzen errezak izango, are gutxiago ezta-baidatzen. Eta horretarako teknikak landu beharko dira, batez ere ira-kasleak medio mugatu eta zentsura-tu batean lan egin behar duela kon-tutan harturik. Gure eskola eta ikas-toletan zer esan behar zitzairen hau-rreri Lutxi Irigoitia hil zuten hurren-go goizean? Eskerrak bakantzetan gertatu dela.

ARTASO

Kirola ta hizkuntza, horra hor bi gauza
luza dezaketenak herriaren hatsa;
baldin ez bazerauku erdalduntzen plaza,
salbaturen garela badut esperantza.

Ferrando Aire "Xalbador"

AURREZKI-KUTXA
MUNIZIPALA

CAJA DE AHORROS
MUNICIPAL

172 BULEGO, 670.000 BEZERO
175.000 MILIOIKO AURREZKIA...

Lan Kide Aurrezkiari fidatzen diozun diruak, funtsezko bi funtzio hauek betetzen ditu:

1 Etekin mardulak eman, zure bizitza eta zure ingurukoena erosago egingo duten interesak eta zerbitzuak produzituz.

2 Gurekin batera lan egitean, Euskal Herri barneko Gestio Sozial jakin batean erabili zure dirua.

Gaur, 170 kooperatiba elkarturekin, eta berorien garapenean zuzenki parte hartzen duten 20.000 bazkiderekin, ikusi besterik ez dago zer-nolako mailetaraino iritsi den Lan Kide Aurrezkia azken 27 urteotan bakarrik.

Horrexegatik da Lan Kide Aurrezkia Euskadiko Kutxa.

**CAJA LABORAL POPULAR
LAN KIDE AURREZKIA**

Euskadiko Kutxa